

NACIONALINĖ VARTOTOJŲ KONFEDERACIJA

Kodas 126374789, Stiklių -8, Vilnius LT-01131
Tel .85 2615929; tel/faks.85 2615979, konfederacija@vartotojai.eu; www.vartotojai.eu

Asociacija Nacionalinė vartotojų konfederacija

Europos Sąjungos šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) gerosios praktikos viešojoje politikoje (įskaitant viešąsias paslaugas) NVO perspektyvos požiūriu taikomos teisinės / techninės / organizacinės priemonės, rekomenduotinos Lietuvos atvejui

Studijos Ataskaita

UAB „SENERGY group LT“

2020 m. birželis

TURINYS

Santrauka.....	2
Studijos problematikos ir metodologijos aprašas	3
ES Sutarties skaidrumo ir subsidiarumo normų visuomeninei veiklai svarbos apibrėžimas.....	3
Studijos prielaidos.....	4
NVO subjektų faktinė būklė.....	4
NVO santykis su viešąja politika.....	4
NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/ finansinių/ organizacinių priemonių būklė.....	5
Viešosios politikos iššūkių valstybės valdžios ir NVO sektorių atžvilgiu apibrėžimas.	7
Metodologijos aprašas.....	12
ES teisinių priemonių taikymo gerosios patirties pristatymas	14
Danija.....	14
Suomija.....	23
Latvija.....	30
Estija.....	38
Lenkija.....	47
Išvados.....	64
LR atvejui taikinių identifikavimas	65
Studijos vertinimo aprašas	70
Vertinimo metodika ir tvarka.....	70
Vertinimo kriterijai.....	71
Kriterijų taikymo procedūra.....	72
Bendrosios struktūrizuotos išvados ir rekomendacijos	74
Priedai.....	77

SANTRAUKA

Europos Sąjungos šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) gerosios praktikos viešojoje politikoje (įskaitant viešąsias paslaugas) NVO perspektyvos požiūriu taikomų teisinių/techninių/organizacinių priemonių, rekomenduotinių Lietuvos atvejui Studija yra parengta pagal LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamo Projekto „Teisės aktų įgyvendinimo stebėsenos (NVO perspektyvos požiūriu) priemonių, skirtų LR Vyriausybės programos plane nustatytų NVO praktinio įsitraukimo į viešosios politikos uždavinių sprendimą, sukūrimas“ asociacijos Nacionalinė vartotojų konfederacija užsakymu.

Studiją sudaro penki skyriai ir priedų dalis.

Pirmajame skyriuje pateikiamas Studijos problematikos ir metodologijos aprašas. Antrajame skyriuje pateikiama Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos NVO įsitraukimo į viešosios politikos uždavinių sprendimą teisinių priemonių taikymo geroji patirtis. Trečiajame skyriuje aprašomi siūlytini NVO praktinio įsitraukimo į viešosios politikos uždavinių sprendimą taikiniai Lietuvos atvejui. Ketvirtajame skyriuje pateikiamas Studijos vertinimo aprašas. Penktajame skyriuje pateikiamos struktūrizuotos išvados ir rekomendacijos. Studijos tekstinę dalį sudaro 76 puslapiai.

Studijos priedų dalį sudaro: Studijos techninė užduotis; metodologijos rekomendacijos; Lietuvos ir nagrinėtų ES šalių Atviros vyriausybės partnerystės (AVP) programų, atitinkami JT Darbotvarkės 2030, vyriausybių programų dokumentai.

SUMMARY

The Study of Good practice public policy measures (including public services) of the European Union countries (Denmark, Finland, Latvia, Estonia and Poland) from the point of view of NGO perspective, legal / technical / organizational measures, recommendations for Lithuania is prepared in accordance with the project “Measures for monitoring the implementation of legal acts (from the perspective of NGOs), differences Establishment of the program plan of the Government of the Republic of Lithuania for the practical involvement of NGOs in solving public policy tasks” commissioned by the National Consumer Confederation under contract with the Lithuanian Ministry of Social Affairs and Labor in 2020.

The study consists of five chapters and appendixes.

The first chapter provides a description of the study issues and methodology. The second chapter presents good practices in the application of legal instruments for the involvement of Danish, Finnish, Latvian, Estonian and Polish NGOs in solving public policy challenges. The third chapter describes the proposed targets for the practical involvement of NGOs in solving public policy tasks in the case of Lithuania. The fourth chapter presents the Description of Study Assessment. The fifth chapter presents structured conclusions and recommendations. The text part of the study consists of 76 pages.

The part of the study appendixes consists of: Technical task of the study; methodology recommendations; Open Government Partnership (OGP) Documents of the Government of Lithuania and examined EU Countries, related UN Agenda 2030, Government Program Documents.

STUDIJOS PROBLEMATIKOS IR METODOLOGIJOS APRAŠAS

ES Sutarties skaidrumo ir subsidarumo normų visuomeninei veiklai svarbos apibrėžimas

Visuomeninės veiklos samprata ES Sutarties rėmuose gali būti aiškinama kaip pilietinių iniciatyvų, nesaistomų politinių ir verslo grupinių interesų, plėtotė visuomenės viešojo intereso tenkinimui. Nežiūrint į tai, kad ES Sutartyje šaliai-narei viešojo intereso tenkinime yra suteikiamos plačios individualumo laisvės, greta yra suformuluoti ir taikytini visuomeninės veiklos sampratos pamatiniai principai.

Visuomeninės veiklos nevyriausybinų organizacijų (toliau tekste - ir kaip NVO) samprata Lietuvos Respublikos kontekste buvo nagrinėta Projekto „Nevyriausybines organizacijas (NVO) vienijančių asociacijų institucinis stiprinimas“ Ataskaitoje „Valstybinio ir vietos savivaldos sektorių viešojo valdymo ir paslaugų srities teisės aktų stebėsena ir analizė bei siūlymai centrinei ir vietos valdžiai“¹, parengtoje pagal 2017-08-31 Valstybės biudžeto lėšų naudojimo sutarties Nr. NOBP1-69, sudarytos tarp Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Nacionalinės vartotojų konfederacijos, nuostatas. Atsižvelgiant į tai, kad aukščiau paminėta ataskaita buvo palankiai priimta tiek užsakovo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, tiek ir jos aptarimuose dalyvavusių NVO, ši Studija buvo atliekama kaip aukščiau paminėto darbo vystomoji tąsa.

Ataskaitoje „Valstybinio ir vietos savivaldos sektorių viešojo valdymo ir paslaugų srities teisės aktų stebėsena ir analizė bei siūlymai centrinei ir vietos valdžiai“ buvo pabrėžta, kad *viešojo intereso sąvoka* šiuo metu neturi tikslaus apibrėžimo nei teisės aktuose, nei teisinėje doktrinoje, nors viešojo intereso gynimo galimybė yra numatyta daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose *viešojo intereso sąvokos* įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir nenurodo jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, pagal kuriuos suinteresuoti subjektai galėtų vykdyti atitinkamas viešųjų paslaugų, patenkančių į viešojo intereso problematiką, veiklas.

Lietuvos Respublikos teisinėje doktrinoje pripažįstama, kad viešasis interesas yra **kintantis** ir neįmanoma *a priori* numatyti visų situacijų, kada viešajam interesui gali atsirasti grėsmių². Neapibrėžtumai iškyla jau pradėjus nagrinėti viešojo intereso subjektus ir objektą. Kai kurie teisės mokslo specialistai teigia, kad valstybės institucijos nėra viešojo intereso subjektai, jos

---

1 Ataskaita „Valstybinio ir vietos savivaldos sektorių viešojo valdymo ir paslaugų srities teisės aktų stebėsena ir analizė bei siūlymai centrinei ir vietos valdžiai“.

2 Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese. – V.: MRU Leidybos centras, 2009. - Iš internetinės prieigos <file:///D:/Atsisiuntimai/Downloads/1884254.pdf>

yra tik viešojo intereso atstovai (agentai). Bet viešojo intereso agentais laikytinos ir NVO. Todėl daroma prielaida, kad viešojo intereso subjektai – tai visuomenė ir socialinės grupės.³

Nevyriausybinių organizacijų, apibrėžiamų kaip nevyriausybinių bendruomeninių žmonių susivienijimų atstovų, vaidmens svarba įgyvendinant keturis pamatinius Europos Sąjungos principus, nurodytus Europos Sąjungos Sutarties Preambulėje⁴, - a) *administracinio ir teisės aktų leidybos teisėtumo*; b) *ekonominės laisvės (laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas)*; c) *pagrindinių žmogaus teisių* ir d) *politinės teisės (skaidrumo ir subsidiarumo)* – geriausiai apibrėžiama politinių teisių principų pagrindu. Šiuo pagrindu ES teisėje skaidrumas suprantamas kaip laisvas, savalaikis ir išsamus **priėjimas prie informacijos**, o subsidiarumas – valdžios įsipareigojimas palaikyti gyvybingas visuomenės **iniciatyvas „iš apačios“**.

Studijos prielaidos

NVO subjektų faktinė būklė

Kaip teigiama nepriklausomo IRM audito ataskaitoje, Lietuvos ir tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvos visuomenė yra pilietiškai pasyvi, menkai naudojasi savo teisėmis bei galimybėmis dalyvauti sprendžiant šalies viešuosius reikalus ar įsitraukti į visuomenei svarbias pilietines veiklas. Šalies įstaigos yra įgyvendinusios nemažai iniciatyvų, skirtų visuomenės įtraukimui ir dalyvavimui viešojo valdymo sprendimų priėmimo procese skatinti, tačiau vis dar stinga visuomenės įtraukimo ir dalyvavimo kultūros, nėra sukurta metodinėmis nuostatomis grįsta visuomenės dalyvavimo stebėsenos strategija, leidžianti įvertinti esamą bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir visuomenės būklę, išvelgti pokyčių tendencijas bei veiksniai, darančius įtaką šio proceso kokybei – dalyvių aktyvumui, rezultatų pasiekimui.

NVO santykis su viešąja politika

Siekdama tapti atviresnė visuomenei ir labiau atitinkanti jos poreikius, 2011 metais Lietuva prisijungė prie Atviros Vyriausybės partnerystės (angl. *Open Government Partnership*) programos. Lietuva dalyvauja šioje iniciatyvoje drauge su visuomene rengdama ir įgyvendindama dvimečius nacionalinius veiksmų planus (toliau – Nacionaliniai veiksmų planai). Nacionaliniuose veiksmų planuose nustatomi pagrindiniai šalies įsipareigojimai ir jų įgyvendinimo gairės, atsakingos institucijos ir planuojami rezultatai.⁵

---

³ Ibid.

⁴ http://www.univie.ac.at/ri/eur/20040401/LT_EU_Treaty_Vienna.pdf

⁵ <https://www.opengovpartnership.org/documents/lithuania-action-plan-2018-2020/>

Lietuva šiuo metu vykdo šešis įsipareigojimus pagal savo 2018–2020 m. Veiksmų planą⁶, susijusius su:

atviraisiais duomenimis,
NVO aplinkos gerinimu,
fiskaliniu atvirumu,
viešosiomis paslaugomis,
piliečių įtraukimu į sprendimų priėmimą,
atskaitomybę.

Atvira Vyriausybė suprantama kaip valdymo kultūra ir praktika, besiremianti skaidrumo, atskaitomybės ir dalyvavimo principais bei skatinanti pokyčius horizontaliosiose valdymo srityse. Atviros Vyriausybės nauda siejama su tvariais sprendimais, geresnės kokybės viešosiomis paslaugomis, efektyviu valstybės lėšų naudojimu, didesniu pasitikėjimu institucijomis. Plėtojant ir remiant atvirumo iniciatyvas, siekiama skatinti viešojo valdymo institucijas labiau prisidėti prie skaidresnio ir efektyvesnio valstybės valdymo, taip pat didinamas informacijos prieinamumas gyventojams, visuomenė labiau įtraukiama į savo šalies valdymą, plėtojamos elektroninės paslaugos ir pan.

NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/finansinių/organizacinių priemonių būklė

NVO perspektyvai priskirtinas priemonės šioje Studijoje priimta vertinti pagal AVP įgyvendinimo Lietuvoje būklę. Tokios būklės apibrėžimui buvo nagrinėti atitinkami Lietuvos AVP viešai skelbiami dokumentai. Žemiau pateikiamas būklės aprašas yra adaptuotas sutinkami su Lietuvos IRM audito ataskaitoje⁷ pateikiamais faktiniais duomenimis.

Dauguma gyventojų vis dar nežino, kaip galėtų įsitraukti į sprendimų priėmimą, o viešosios konsultacijos vyksta retai. Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 58 proc. gyventojų žino, kad tokių galimybių yra, tačiau patys jomis naudojasi retai. Ta pati apklausa rodo, kad savivaldybių tarybų atstovai patys kritiškai vertina gyventojų galimybes paveikti jų sprendimus. Savivaldybių skaidrumo vertinimas tai iš dalies pagrindžia: tik 39 savivaldybės iš 60 savo interneto svetainėse skelbė, kad per pastaruosius metus bent kartą konsultavosi su visuomene. Praėjusio AVP ciklo (2016-2018 m.) metu Vyriausybės kanceliarija rengė seminarus ir kitus viešus renginius, kuriuose apžvelgė, kaip skatinti viešojo sektoriaus atvirumą.

---

⁶ Žr. Priedas 2 ir Priedas 3

⁷ Žr. Priedas 3

Pripažindama, kad konsultacijos su visuomene vyksta vangiai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija (toliau – Vyriausybės kanceliarija) 2019 m. kovo mėn. siūlė palengvinti procedūras ilginant laikotarpį, per kurį gyventojai gali reaguoti į Vyriausybės kanceliarijos ruošiamus teisės aktus. Nors vien šio pokyčio nepakanka, kad konsultavimosi praktika iš esmės pasikeistų, tai gali padėti nevyriausybinėms organizacijoms ir kitiems suinteresuotiems geriau planuoti savo laiką ir labiau pasiruošti teikiant savo siūlymus.

Kitas iššūkis yra viešojo sektoriaus skaidrumas. Nors dabartinė Vyriausybė numatė, kad sieks atverti duomenis, Lietuva vis dar atsilieka nuo kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių. Valstybės įmonė „Registrų centras“ kaupia duomenis apie viešąjį, privatų ir NVO sektorius, tačiau šie duomenys nėra prieinami nemokamai. 2018 m. Vyriausybės kanceliarija taip pat atsisakė pateikti Vyriausybės posėdžio garso įrašą, kurio prašė žurnalistai. Šio posėdžio metu buvo svarstoma galimybė suteikti žurnalistams teisę nemokamai gauti VĮ „Registrų centras“ duomenis. Šis sprendimas buvo apskųstas teismui, tačiau Vilniaus apygardos administracinis teismas paskelbė, kad žurnalistų prašymo netenkins.

Ketvirtasis Lietuvos veiksmų planas atsižvelgia į aukščiau išvardintas problemas ir, kaip ir ankstesni veiksmų planai, siekia atverti viešojo sektoriaus institucijas, skirti daugiau dėmesio kovai su korupcija ir gyventojų įtraukimui. Tai numatyta sukuriant atvirų duomenų portalą, konsultavimosi gaires viešojo sektoriaus institucijoms bei vertinimo metodologiją, kuria būtų siekiama suprasti, kaip institucijoms sekasi tokias konsultacijas rengti. Nors visa tai – teigiami žingsniai, vien jų nepakaks sisteminiams pokyčiams pasiekti.

Vyriausybės kanceliarija koordinuoja AVP veiksmų plano kūrimą ir įgyvendinimą Lietuvoje. Vyriausybės kanceliarija padeda Premjerui ir Vyriausybei įgyvendinti Vyriausybės programoje numatytas veiklas, tačiau neturi galios atskirų ministerijų ar kitų viešojo sektoriaus institucijų priversti įgyvendinti AVP įsipareigojimų. Vyriausybės kanceliarija yra suformavusi darbo grupę iš 11 viešojo sektoriaus, 7 NVO ir 3 mokslininkų personalijų. Ką kviesti į darbo grupę, pasitarę tarpusavyje sprendė Vyriausybės kanceliarijos darbuotojai. Atviro viešo kvietimo visiems suinteresuotiems nebuvo. Darbo grupė išlieka formalia uždara grupe, prie kurios bet kuriuo metu prisijungti kitiems asmenims nėra galimybės. Nariai atstovauja savo organizacijoms, tačiau ne platesniam suinteresuotųjų ratui. Atviros Vyriausybės tinklas šiuo metu neatitinka AVP standartų, nes, kitaip nei darbo grupė, nevaizduoja jokio aiškaus vaidmens priimant sprendimus, aptariant darbotvarkes, numatant įsipareigojimus reikalingus išteklius ar kitus klausimus. Lietuvos dalyvavimui AVP nėra skirta papildomo, atskiro biudžeto.

Išvada

1. NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/finansinių/organizacinių priemonių aktualumas yra pripažįstamas LR vyriausybės lygmenyje. Tokių priemonių kūrimui yra naudojama tęstinė tarptautinė AVP priemonė. Tačiau pačių NVO pasitelkimas atitinkamose darbotvarkėse yra nereprezentatyvus ir neturi grįžtamojo ryšio.
2. Vietos savivaldos lygmenyje NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/finansinių/organizacinių priemonių aktualumas tėra deklaratyvus ir faktiškai nėra pripažįstamas. Taip pat tokių priemonių aktualumas nėra deklaruojamas ne tik vietos lygmenyje veikiančių NVO, bet ir didelėje dalyje respublikinės aprėpties NVO.
3. Viešosios politikos valstybės valdžios ir NVO sektorių atžvilgiu apibrėžimui tikslinga toliau nagrinėti AVP įgyvendinimo tikslus, uždavinius ir gaunamus rezultatus. Būtina pabrėžti atitinkamo biudžetinio finansavimo NVO įsitraukimui į aktualių priemonių kūrimą bei įgyvendinimą būtinumą.

VIEŠOSIOS POLITIKOS IŠŠŪKIŲ VALSTYBĖS VALDŽIOS IR NVO SEKTORIŲ ATŽVILGIU APIBRĖŽIMAS

Viešosios politikos iššūkių apibrėžimui pasinaudota AVP nepriklausomo audito paskutiniąja ataskaita⁸. Joje buvo išnagrinėti tokie šeši įsipareigojimai pagal AVP:

1. Sukurti Lietuvos atvirų duomenų portalą ir integruoti į Europos bendrąją skaitmeninę rinką.
2. Stiprinti pilietinę visuomenę sukuriant nevyriausybinių organizacijų duomenų bazę ir NVO fondą.
3. Viešinti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas elektroninėje erdvėje.
4. Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jo įgyvendinimą.
5. Vykdyti sistemingą visuomenės dalyvavimo valdyme stebėseną ir vertinimą.
6. Įdiegti baigiamąjį (*ex post*) vertinimą į teisėkūros proceso ciklą.

Mūsų nuomone, pateikta audito ataskaita yra vertintina kaip grindžiama įrodymais. Todėl tolimesnis iššūkių formulavimas yra atliekamas pagal AVP nagrinėjamų iššūkių (įsipareigojimų) seką.

1. **Sukurti Lietuvos atvirų duomenų portalą ir integruoti į Europos bendrąją skaitmeninę rinką.**

Atvirų duomenų portalo ir kitų atviriems duomenims formuoti bei naudoti reikalingų technologinių priemonių sukūrimo ir įdiegimo įsipareigoją Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos įgyvendina nuo 2016 m., kai jis buvo įtrauktas į trečiąjį veikslių planą. Kadangi komitetas nespėjo jo įgyvendinti, veiklas siekiama tęsti ir sukurti atvirų duomenų portalą, kuris leistų gyventojams ir verslui nemokamai naudotis viešojo sektoriaus duomenimis komerciniais ar nekomerciniais tikslais. Lietuva įsipareigojo atverti duomenis dar 2013 m., tačiau politikai šiam klausimui neskyrė pakankamai dėmesio iki pat 2017 m., kai šis klausimas buvo įtrauktas į Vyriausybės programą. Visgi iki šiol šalyje neįvyko sisteminių pokyčių ir Lietuva skaitmenizacijos ir duomenų atvėrimo srityje yra vertinama prasčiau nei kitos ES valstybės. Rekomenduojama konsultuotis su verslo ir NVO atstovais bei įtraukti juos sprendžiant, kurie duomenys yra aktualesni ir turėtų būti atverti pirmiau. Tai padėtų patenkinti suinteresuotų grupių lūkesčius ir padidintų įsipareigojimo sėkmės tikimybę.

2. Stiprinti pilietinę visuomenę sukuriant nevyriausybinių organizacijų duomenų bazę ir NVO fondą

Nuo 2004 m. duomenimis apie juridinius asmenis, kurie laikytini NVO, disponuoja valstybės įmonė (VĮ) Registrų centras. Papildžius kaupiamų duomenų apimtį ir atitinkamai šiuos duomenis susistemins, būtų galima sukurti duomenų bazę, kurioje valstybės institucijoms ir visuomenei būtų paprasta forma pateikiama informacija, ar atitinkamas juridinis asmuo laikytinas NVO. Sprendžiama problema – dalis valstybės skiriamų finansinių išteklių pilietinei visuomenei stiprinti nepasiekia numatyto gavėjo, t. y. kadangi juridiniai asmenys nėra aiškiai atskirti (kurie laikytini NVO, o kurie ne), dalis pilietinei visuomenei stiprinti skirtų išteklių tenka valstybės institucijoms, verslo subjektų susivienijimams ir pan. Dėl to kyla iššūkių siekiant užtikrinti tvarų pilietinės visuomenės sektoriaus vystymąsi. NVO projektai daug metų finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Tačiau nors ir buvo investuota daug finansinių išteklių į skirtingose srityse vystomus įvairius projektus, proveržis stiprinant NVO ir jų įgyvendinamų projektų kokybę neįvyko. NVO vis dar silpnai įsitraukia į sprendimų priėmimo procesus, negeba greitai ir tinkamai reaguoti į atsirandančias galimybes dalyvauti priimant sprendimus regioniniu ar nacionaliniu lygiu. Pagrindinė sprendžiama problema – silpni NVO gebėjimai įsitraukti ir profesionaliai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.

Kadangi Lietuvoje nėra NVO duomenų bazės, tai nėra galimybės ir sužinoti, kurios organizacijos yra iš tiesų NVO, o kurios – socialiniai verslai ar verslo asociacijos. VĮ „Registrų centras“ kaupia informaciją apie šalyje veikiančias įmones, tačiau neskirsto jų pagal veikimo

tipą, t.y. nėra galimybės filtruoti, kurios įmonės yra NVO. Be to, VI „Registru centras“ duomenys nėra viešai prieinami ir, norint jų gauti, reikia susimokėti. Nesant NVO registro, viešojo sektoriaus institucijoms apsunkinamas šių organizacijų finansavimas. 2015 m. atlikta „Transparency International“ Lietuvos skyriaus apklausa parodė, kad NVO nėra aišku, kodėl skirtingose savivaldybėse ar regionuose veikiančios institucijos skirtingai vertina, kas yra NVO, o kas ne, kas gali teikti paraišką finansavimui gauti, o kas – ne. Be to, dauguma NVO yra mažos, jose dirba savanoriai, o metiniai biudžetai tesiekia 3 tūkst. eurų. Šiuo įsipareigojimu siekiama sukurti Lietuvoje veikiančių NVO duomenų bazę bei bent dalį informacijos apie jų veiklas skelbti nemokamai, taip pat pagerinti NVO galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo, sukuriant NVO fondą. Fondas finansuotų tik NVO veiklas, kuriomis būtų stiprinami jų advokacijos įgūdžiai, gebėjimai rengti teisės aktų pasiūlymus ir dalyvauti politikos formavime. Jis taip pat finansuotų NVO komunikacijos projektus tarp pačių NVO ir joms skirtus mokymus viešųjų paslaugų teikimui perimti. Įsipareigojimas, nepaisant kai kurių abstraktesnių veiklų, yra konkretus ir pamatuojamas. Įsipareigojimas perkeltas iš trečiojo veiksmų plano, nes nebuvo spėta jo įgyvendinti. NVO registras būtų pirmoji oficiali NVO duomenų bazė, pateikianti informacijos apie jų veiklą. Šiuo metu pačios organizacijos nėra linkusios jos atskleisti: tik 7 proc. NVO viešina savo finansinę informaciją ir rėmėjus. Jei įsipareigojimas būtų įgyvendintas, teigiamai prisidėtų prie didesnio informacijos prieinamumo ir NVO skaidrumo. Visgi, pasak Žmogaus teisių stebėjimo instituto vadovo Tomo Kubiliaus, nors fondas yra reikalingas ir reikšmingas, jo veikimo sritis – per siaura. Šiuo metu planuojama, kad jis finansuotų viešosios politikos srityje veikiančias organizacijas. Bet šalyje veikia ir kitokių, pavyzdžiui, socialinės rūpybos srityje dirbančių NVO, kurioms taip pat reikėtų skirti dėmesio. Dėl savo veiklos apimtys ir dėl to, kad vis dar nėra aišku, kokia informacija apie NVO būtų vieša, o kokia – ne, pažymima, kad įsipareigojimo poveikis būtų vidutinis.

3. Viešinti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas elektroninėje erdvėje.

Šiuo metu nėra sukurto bendro metodinio, teisinio bei informacinių ir ryšių technologijų priemonių modelio, kuris užtikrintų informacijos apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas ir išlaidas bei kitus finansinius duomenis viešinimą elektroninėje erdvėje ir visuomenė jai priimtinu būdu negauna informacijos apie viešųjų institucijų finansinę veiklą ir valstybės finansinių išteklių panaudojimą. Per ankstesnį laikotarpį parengtas duomenų ir rodiklių, kurie bus viešinami, modelis, nustatyti duomenų šaltiniai ir registrai, iš kurių bus imami duomenys. Parengta informacinės sistemos techninė specifikacija ir pirkimo dokumentai. Viešojo

sektoriaus kaupiama finansinė informacija nėra lengvai prieinama ir tik kas šešta savivaldybė viešina savo biudžetus atvirų duomenų formatu. Lietuvos gyventojai pastebi, kad oficialiose svetainėse sunku rasti juos dominančią informaciją, ypač apie biudžeto išlaidas. 28 proc. gyventojų nurodo, kad jiems trūksta detalesnės ir lengviau suprantamos finansinės informacijos iš savivaldybių. Įsipareigojimas svarbus užtikrinant, kad gyventojai gautų kokybiškų ir lengvai prieinamų duomenų apie viešojo sektoriaus finansus. Jį siūloma tęsti, tačiau patikslinti, kokių institucijų duomenys turėtų būti atverti, kaip keistųsi šio įsipareigojimo poveikis, jei ministerija nuspręstų atsisakyti kai kurių duomenų viešinimo.

4. Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jo įgyvendinimą.

Pagal esamą viešųjų paslaugų teikimo modelį praktiškai visas viešąsias paslaugas teikia valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos. Tai dažnai neatitinka šių paslaugų gavėjų poreikių, be to, tokios paslaugos dažnai teikiamos neefektyviai ir neekonomiškai, paslaugų gavėjai neturi galimybių daryti įtaką siekiant gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Toks viešųjų paslaugų teikimo modelis nepripusdėda prie pilietiškumo skatinimo ir bendruomenių stiprinimo, t. y. piliečiai nėra įtraukiami į sprendimų dėl paslaugų teikimo ir kokybės gerinimo priėmimą, nors šie sprendimai turi didelę įtaką ir poveikį jų pačių gyvenimo kokybei ir aplinkai. Šiuo metu vos keletas savivaldybių yra perdavusios tik nedidelę dalį viešųjų paslaugų teikimo NVO ir bendruomenėms, nors pagal Nacionalinės pažangos programą paslaugų, kurias savivaldybės perdavė NVO ir bendruomenėms, dalis iki 2020 m. turėtų pasiekti 15 proc.

10 proc. Lietuvos gyventojų yra nepatenkinti gaunamomis paslaugomis, dažniausiai dėl, jų manymu, prastos kokybės ir todėl, kad tenka ilgai laukti. Taip pat vis dar paplitusi praktika, kad, norint greičiau gauti arba kokybiškesnes viešojo sektoriaus paslaugas, gyventojai pasiruošę duoti kyšį. 46 proc. yra nurodę, kad naudojosi pažintimis dėl geresnės viešosios paslaugos. Šiuo metu pažymima, kad įsipareigojimo poveikis būtų mažas, nes neaišku, ar paslaugos, kurias teiktų NVO arba bendruomenės, būtinai būtų geresnės, ekonomiškės ir veiksmingesnės. Ypač turint omenyje tai, kad Lietuvos NVO išlieka silpnos ir neturi reikiamų įgūdžių.

Įsipareigojimas dėl viešųjų paslaugų perdavimo NVO atkreipė dėmesį į aktualias viešųjų paslaugų teikimo problemas, tačiau sprendimo būdai išlieka abejotini. Gyventojai labiausiai nepatenkinti, kad, norint gauti kokybišką arba greitesnę paslaugą, tenka mokėti kyšį arba turėti pažįstamų. Jie taip pat pasigenda malonaus bendravimo su viešojo sektoriaus darbuotojais. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai siūloma pirmiausia numatyti konkrečių antikorpinių priemonių, kurios pagerintų viešųjų paslaugų kokybę ir neverstų gyventojų imtis nereikalingų ir

neretai neteisėtų veiksmų. Taip pat rekomenduojama apsvarstyti, ar nevertėtų pirmiausia spręsti ilgų eilių problemos, kad būtų patenkinti gyventojų poreikiai.

5. Vykdyti sistemingą visuomenės dalyvavimo valdyme stebėseną ir vertinimą.

Lietuvos ir tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvos visuomenė yra pilietiškai pasyvi, menkai naudojasi savo teisėmis bei galimybėmis dalyvauti sprendžiant šalies viešuosius reikalus ar įsitraukti į visuomenei svarbias pilietines veiklas. Šalies įstaigos yra įgyvendinusios nemažai iniciatyvų, skirtų visuomenės įtraukimui ir dalyvavimui viešojo valdymo sprendimų priėmimo procese skatinti, tačiau vis dar stinga visuomenės įtraukimo ir dalyvavimo kultūros, nėra sukurta metodinėmis nuostatomis grįsta visuomenės dalyvavimo stebėsenos strategija, leidžianti įvertinti esamą bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir visuomenės būklę, išvelgti pokyčių tendencijas bei veiksnius, darančius įtaką šio proceso kokybei – dalyvių aktyvumui, rezultatų pasiekimui ir pan.

Tam, kad būtų aišku, kaip viešosios konsultacijos padeda gerinti sprendimų priėmimo kokybę, būtina tinkamai įvertinti viešųjų konsultacijų eigą, gyventojams suteiktą grįžtamąjį ryšį ir pačių gyventojų nuostatas. Pakeisti esamą padėti per dvejų metų laikotarpį vargiai įmanoma, tad įsipareigojimas išliks svarbus ir vėliau. Be to, rekomenduojama stebėseną išbandyti su keliomis institucijomis ir vėliau testuojamų viešojo sektoriaus įstaigų ratą plėsti.

6. Įdiegti baigiamąjį (*ex post*) vertinimą į teisėkūros proceso ciklą.

Pastaruoju metu matoma daug teisėkūros proceso nenuoseklumo atvejų, dažnai pakartotinai keičiami tie patys teisės aktai, tinkamai neįvertinus ankstesnių pakeitimų sukeltų padarinių. Be to, Valstybės kontrolės 2018 m. kovo 16 d. valstybinio audito ataskaitoje konstatuota, kad šiuo metu veikiantis instrumentas – teisinio reguliavimo stebėseną – taikomas fragmentiškai, stebėseną atliekama nekokybiškai, todėl būtina pereiti prie sisteminio teisinio reguliavimo poveikio vertinimo. Tokį poreikį 2015 m. liepos 29 d. ataskaitoje konstatavo ir EBPO.

Norint pasiekti įsipareigojime numatytą tikslą, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti ne tik ex-post, bet ir ex-ante vertinimams. Tinkamai įvertinus teisės aktų projektų poreikį ir poveikį dar iki jų priėmimo, tai prisidėtų prie kokybiškesnės teisėkūros ir leistų išvengti pernelyg didelės teisės aktų kaitos.

Tam, kad šis įsipareigojimas atitiktų AVP vertybes, siūloma patikslinti, kaip jis padės įtraukti gyventojus. Teiginys, kad gyventojai turės daugiau galimybių įsitraukti, kol kas skamba labiau kaip abstraktus teiginys nei konkrečios veiklos.

Kaip rodo ankstesni veiksmų planai, darbuotojų mokymai neturint aiškaus tikslo ir neatliekant jų pasiekimų vertinimo, neprisideda prie įsipareigojimo sėkmės. Tad siūloma Teisingumo ministerijai patikslinti, ko konkrečiai numatytais mokymais siekiama ir kas bus šių mokymų tikslinė auditorija.

METODOLOGIJOS APRAŠAS

Studijos metodologija yra grindžiama Studijos uždaviniu⁹: pateikti rekomendacijas Aprašo dėl Lietuvos NVO sektoriaus subjektų iš vienos pusės (asociacijos - Nacionalinė vartotojų konfederacija - pavyzdžio pagrindu) ir valdžios sektoriaus, iš kitos pusės, įsitraukimo į viešąją politiką (įskaitant viešąsias paslaugas) harmonizavimo bei plėtros parengimui. Todėl pamatine šios Studijos metodologine priemone buvo priimta apibrėžtų ES šalių-narių ir Lietuvos Respublikos charakteringų rodiklių (priemonių), priskirtinų valdžios, verslo ir trečiojo sektoriaus perspektyvoms bendradarbiaujant viešosios politikos cikle, lyginamoji analizė.

Nagrinėjant Studijos užduotyje apibrėžtų Europos Sąjungos šalių-narių (Danijos, Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lenkijos) gerąją praktiką įtraukiant NVO į viešąją politiką lyginamosios analizės metodu yra svarbu apibrėžti palyginamąją bazę. Tokios bazės pagrindu šioje Studijoje yra numatoma Atviros Vyriausybės Partnerystės (angl. *Open Government Partnership*, **OGP** ir lygiagrečiai šioje Studijoje lietuviška santrumpa **AVP**) programų formulavimo ir įgyvendinimo lygių identifikavimas. OGP formulavimo identifikavimui numatomas vyriausybinių programinių uždavinių apibrėžimas. OGP įgyvendinimo lygio apibrėžimui numatoma nepriklausomų (išorinių) auditų ataskaitų išvadų atitinkama analizė.

Šalia AVP duomenų bazės Studijoje numatoma taikyti atitinkamą lyginamąją analizę JT Horizontas 2030 ir apibrėžtoms vyriausybių programiniams dokumentams.

Lyginamosios analizės pagrindu priimama OGP vertinimo metodikos IRM¹⁰ adaptacija. Nepriklausomas ataskaitų teikimo mechanizmas (IRM) yra pagrindinė priemonė, kuria naudodamiesi visos suinteresuotosios šalys gali stebėti OGP pažangą dalyvaujančiose šalyse. IRM rengia nepriklausomas kiekvienos OGP dalyvaujančios šalies projektavimo ir įgyvendinimo ataskaitas. Šiose ataskaitose vyriausybėms vertinama OGP veiksmų planų rengimas ir įgyvendinimas, pažanga įgyvendinant atviros vyriausybės principus ir pateikiamos techninės rekomendacijos dėl patobulinimų. Jie skirti skatinti valstybių narių vyriausybių ir piliečių dialogą ir atskaitomybę. IRM skelbia ne tik ataskaitas, bet ir visus savo duomenis atvirų duomenų formatu.

---

9 Žr. Priedas 1

10 Žr. Priedas 4

Pasitelkiant ES šalių narių AVP, JT Horizontas 2030 ir vyriausybių programų teikiamų dokumentų formatus, šios Studijos tyrimo metodikos principinė schema gali būti pavaizduojama tokiu būdu:

ES šalis-narė	Skaidrumo priemonė	Subsidiarumo priemonė
Danija		
Suomija		
Estija		
Latvija		
Lenkija		
Lietuvos įsipareigojimai ¹¹	TAKINIAI LIETUVAI	

---

¹¹ Žr. Priedas 2, Priedas 3

ES TEISINIŲ PRIEMONIŲ TAIKymo GEROSIOS PATIRTIES PRISTATYMAS

ES teisinių priemonių taikymo geroji patirtis šioje Sudijoje apibrėžiama kaip Atviros vyriausybės partnerystės, vyriausybių veiklų programose ir JT programos Horizontas 2030 nustatytų tikslų įgyvendinimo patirtis.

2.1. Lyginamoji penkių ES šalių analizė

2.1.1. DANIJ¹²

Danijos visuomenei būdingas didelis pasitikėjimas valstybės institucijomis. Viešasis sektorius užima svarbų vaidmenį, o bendras pasitikėjimas Danijos viešuoju sektoriumi grindžiamas žemu korupcijos lygiu ir įsitikinimu, kad viešosios paslaugos teikiamos kaip numatyta.

Danijos ketvirtajame atviros vyriausybės veiksmų plane daugiausia dėmesio skiriama pasitikėjimo valstybinėmis institucijomis stiprinimui ir ypač pasitikėjimo valstybiniu skaitmeninimu didinimui. Taigi skaidrumas ir atvira valdžia yra ypač svarbūs. Danijos atviros vyriausybės 2019–2021 m. Veiksmų plane pateikiamos septynios platesnio Danijos viešojo sektoriaus iniciatyvos, kurios gali padidinti pasitikėjimą viešuoju sektoriumi.

Danija turi demokratinę valdžią nuo 1849 m., kai pirmoji Danijos konstitucija įvedė valdžios (įstatymų leidybos, vykdomosios ir teisminės valdžios), parlamentinės sistemos ir pagrindinių piliečių teisių atskyrimą. Danija 2019 m. buvo brandi demokratija, turinti gerai veikiančias viešąsias institucijas, teisinę valstybę, laisvą spaudą ir tvirtą pilietinę visuomenę. Todėl nenuostabu, kad Danija užima pirmąją vietą „Transparency International“ korupcijos suvokimo indekse 2018, kaip mažiausiai korumpuota tauta pasaulyje. Danija taip pat pasiekia aukščiausių įvertinimų Pasaulio banko „Pasaulio valdymo rodikliuose“, kur pagal antikorupcines priemones vertinami teisinės valstybės ir piliečių gebėjimai aktyviai dalyvauti politikoje ir visuomenėje.

Šios pozicijos nėra savaime suprantamos, o palaikyti ir stiprinti visuomenę, grindžiamą atvira vyriausybe, politinių sprendimų priėmimo proceso skaidrumu, piliečių dalyvavimu ir laisvomis, atviromis viešomis diskusijomis, yra nuolatinė išankstinė tema. Per pastaruosius dešimt metų buvo imtasi daugybės iniciatyvų, kuriomis remiamas atviras valdymas, sukuriant geresnę įžvalgą ir geresnę prieigą prie valstybės tarnautojų ir politikų darbo. Čia galima pabrėžti ypač keturias pagrindines iniciatyvas:

„Åbenhedsordningen 2009“ (skaidrumo schema)

---

¹² Žr. Priedas 5

Siekiant užtikrinti piliečiams kuo didesnę supratimą ir kontrolę, kaip ministrai naudojami viešaisiais ištekliais, 2009 m. Buvo patvirtinta skaidrumo schema, vadinama „åbenhedsordningen“, pagal kurią visi vyriausybės ministrai privalo skelbti informaciją apie mėnesines atstovavimo, kelionių ir bet kokių dovanų išlaidas.

Valstybės tarnautojai savo iniciatyva tokią informaciją turi paskelbti savo tinklalapyje ne vėliau kaip iki kito mėnesio aštuntos darbo dienos.

„Folkemødet 2011“ (liaudies demokratų festivalis)

Kiekvienais metais nuo 2011 m. Bornholmas rengia „Folkemødet“, siekdamas stiprinti demokratiją ir skatinti dialogą Danijoje. „Folkemødet“ švenčia Danijos demokratiją ir bendruomenę, taip pat palengvina Danijos parlamentarų, verslo bendruomenės, interesų grupių, ES, savivaldybių ir Danijos regionų sprendimus priimančių asmenų susitikimus. Tuo pačiu metu piliečiams siūloma unikali galimybė susitikti tiesiogiai su sprendimų priėmėjais.

„Kodeks VII“ - de syv centrale pligter (2015) (VII kodeksas - septyni pagrindiniai įsipareigojimai)

Siekiant sustiprinti pasitikėjimą valstybiniu sektoriumi ir užtikrinti skaidrumą ir teisėtumą valstybės tarnybose užtikrinančią kultūrą, centrinės administracijos valstybės tarnautojams buvo nustatytas taisyklių rinkinys. Tai apima septynis pagrindinius įsipareigojimus:

- (1) teisėtumas,
- (2) tiesa,
- (3) profesionalumas,
- (4) plėtra ir bendradarbiavimas,
- (5) vadovavimas ir atsakomybė,
- (6) skaidrumas padarius klaidas ir
- (7) partinis-politinis neutralumas.

„Ordning om borgerforslag 2016“ („Piliečio pasiūlymo schema“)

Siekiant padidinti piliečių dalyvavimo priimanant sprendimus laipsnį ir padidinti jų įtaką politiniame procese, 2016 m. Buvo priimtas įstatymo projektas, leidžiantis pasiūlyti, tvarkyti ir balsuoti Danijos parlamente dėl piliečių teikiamų pasiūlymų. Piliečių pasiūlymus galima pateikti

Danijos parlamente, jei jiems pritaria 50 000 balsavimo teisę turinčių rinkėjų. Pasiūlymus iš anksto galima siųsti ir skaitmeniniu būdu palaikyti svetainėje borgerforslag.dk.

2011 m. Danija prisijungė prie tarptautinės iniciatyvos „Open Government Partnership“ (OGP), kuri skatina gerą valdymą ir demokratijos stiprinimą remdama skaidrias ir įtraukias vyriausybės iniciatyvas tarp (šiuo metu) 79 dalyvaujančių šalių ir 20 vietos valdžios institucijų. Iniciatyva ketinama padidinti prieinamumą prie informacijos apie vyriausybių veiklą, sustiprinti piliečių įsitraukimą į politinių sprendimų priėmimo procesus, padidinti viešojo sektoriaus skaidrumą ir atsakomybę bei padidinti galimybes naudotis naujomis technologijomis, kurios gali padėti dalytis informacija ir bendradarbiavimu tarp vyriausybių ir piliečių.

Dalyvaudama OGP, Danija įsipareigojo pateikti dvejų metų nacionalinius veiksmų planus, kurie renka atviros vyriausybės iniciatyvas visoje šalyje. Iki šiol Danija įgyvendino tris atviros vyriausybės veiksmų planus. Pirmasis buvo paskelbtas 2012 m. Antrasis buvo 2013 m. Ir buvo išplėstas dviem papildomomis iniciatyvomis 2015 m. Trečioji buvo paskelbta 2017 m.

Pirmasis veiksmų planas: skaitmeninimas kaip didesnio atvirumo priemonė

Stodama į OGP, Danija nusprendė susitelkti ties skaitmeninimu. Tai atspindėjo pirmajame Danijos atviros vyriausybės veiksmų plane. Maždaug pusė įsipareigojimų buvo pagrįsti bendros vyriausybės skaitmeninimo strategija 2011–2015 m. Pagrindinis šių įsipareigojimų tikslas buvo pagerinti skaitmenines viešąsias paslaugas piliečiams ir įmonėms, taip pat padidinti viešųjų projektų ir procesų skaidrumą ir atskaitomybę.

Antrasis veiksmų planas: Vietinė demokratija, visiškas skaitmeninis bendravimas ir naujos bendradarbiavimo normos

Antrame 2013 m. Veiksmų plane buvo tęsiama ir toliau plėtojami keli pradiniam veiksmų plane numatyti įsipareigojimai. Šie įsipareigojimai buvo suskirstyti į keturias temas:

- Vietos demokratija ir dalyvavimas
- Visiškas skaitmeninis bendravimas ir įtraukimas
- Naujos bendradarbiavimo ir įsitraukimo formos
- Atviri duomenys - naujovės, skaidrumas ir didesnis efektyvumas

Be kita ko, veiksmų plane daugiausia dėmesio buvo skiriama savanoriškos veiklos ir savanoriško darbo pagrindų klausimams, naujų technologijų naudojimui skaidrumui, augimui ir

gyvenimo kokybei stiprinti, taip pat naujam požiūriui į viešojo sektoriaus vaidmenį. Priemonės apėmė aktyvų ir platų piliečių, verslo ir pilietinės visuomenės dalyvavimą.

Trečiasis veiksmų planas: didesnis atvirų duomenų naudojimas ir sustiprintos pilietinės visuomenės sistemos

Kelios 2017–2019 m. Veiksmų plano temos, pagrįstos ankstesniais įsipareigojimais; pavyzdžiui, įsipareigojimas sukurti daugiau, geriau ir patogiau atvirieji duomenys grindžiami pagrindinių duomenų programa, kuri nuo 2013 m. buvo antrojo veiksmų plano dalis. Įsipareigojimas sustiprinti savanoriško darbo sistemą įgyvendinant naują pilietinės visuomenės strategiją buvo išplėstas ir įsipareigojimas skatinti visuotinį skaidrumą. Šie įsipareigojimai buvo suskirstyti į keturias temas:

- Daugiau ir geresnių atvirų duomenų
- Pritaikyti duomenys, užtikrinantys piliečių dalyvavimo pagrindą
- Dirbti kartu siekiant geresnio viešojo sektoriaus
- Visuotinės pastangos siekti atvirumo

Rengiant ketvirtąjį 2019–2021 m. Veiksmų planą Danijos skaitmeninimo agentūros, OGP vertinimo skyriaus ir pilietinės visuomenės atstovai dėl Danijos narystės OGP vertinimo ir 2017–2019 m. Veiksmų plano atstovų, ypač atkreipė dėmesį į keletą klausimų, kurie būtų naudinga tęsti kitą 2019–2021 m. veiksmų planą kaip:

1. Pranešėjų apsauga
2. GDPR valdymas / įgyvendinimas
3. Faktinių savininkų skaidrumas (faktinių savininkų registravimas)
4. Užsienio pagalbos skaidrumas
5. Politinių partijų rėmimo nuostatų koregavimas
6. Aktyvaus pilietiškumo ir partnerystės su pilietine visuomene stiprinimas
7. Skaidrumas ir atsakomybė
8. Bendras kūrimas ir atviri inovacijų procesai
9. Atviri duomenys ir atvirasis šaltinis

10. Demokratiniai sprendimų priėmimo procesai

Remiantis viešųjų konsultacijų dėl digitaliser.dk ir atvirojo tinklo susitikimo įnašu, buvo priimtas sprendimas tęsti tokias iniciatyvas:

- Danijos nacionalinis archyvas teiks atvirus duomenis tiek privatiems asmenims, tiek ir specialistams
- Atverti duomenis apie darbo vietos poveikį sveikatai ir saugą
- Danijos meteorologijos instituto leis Klimato atlasą
- Viešasis sektorius bendradarbiavimas teikiant duomenis apie žemę, klimatą ir vandenį
- Mano apžvalga („Mit overblik“)
- Danijos apeliacinėje agentūroje įkuriamas Nepriklausomo teisinio užtikrinimo skyrius
- Pranešėjų schemų Danijos teisingumo ministerijoje sukūrimas

Kadangi į 2019–2021 m. Veiksmų planą neįmanoma buvo įtraukti visų anksčiau pasiūlytų idėjų, dėmesys buvo kreipiamas į tokias Danijos viešojo sektoriaus sritis kaip GDPR valdymas / įgyvendinimas, faktinių savininkų skaidrumas (de facto registravimas); skaidrumą užsienio pagalbos srityje; finansinės paramos politinėms partijoms taisyklių koregavimą; aktyvios ir dalyvaujančios pilietinės visuomenės plėtrą ir partnerystės su pilietine visuomene stiprinimą, įskaitant bendrą kūrimą ir atvirus inovacijų procesus.

Kalbant apie Bendrojo duomenų apsaugos reglamento valdymą ir įgyvendinimą, Danijos duomenų apsaugos agentūra ir Danijos verslo tarnyba, pavyzdžiui, pradėjo taikyti „privatumo kompasą“ („PrivacyKompasset“) bendrovėms, kurios laikosi duomenų apsaugos taisyklių. Privatumo kompasas yra internetinis bandymas, kurį įmonės gali naudoti, norėdamos patikrinti savo asmens duomenų tvarkymo praktikos būseną, taip pat nurodyti, kokių papildomų pastangų turėtų imtis, kad būtų visiškai laikomasi įstatymų.

Vienas iš svarbiausių klausimų, kuris buvo pasikartojančia 2019 m. tendencija - tiek nacionaliniu, tiek pasauliniu mastu - yra tvaraus vystymosi koncepcija. Pagal JT patvirtintas

nuostatas ši koncepcija apima 17 Tvaraus Vystymosi Tikslų (angl. Sustainable Development Goals, SDG)¹³. Danija, kaip ir dauguma visame pasaulyje, sutiko siekti SDG.

Atsižvelgiant į tai, nepaprastai svarbu, kad Danijos žmonės ir, kas ne mažiau svarbu, Danijos politikai, suvoktų kaip Danija turi tobulėti. Danija turi gerovę ir aukštą žinių lygį. Bet vis tiek yra daug ypatingos reikšmės sričių, kuriose Danija turi nueiti ilgą kelią siekiant SDG.

JT stebi darnaus vystymosi tikslų pasiekimo lygį pasauliniu lygiu. Kiekvienais metais liepos mėn yra sušaukiamas JT aukšto lygio politinis forumas HLPF. SDG yra peržiūrimi rotacijos principu, kur kiekvienais metais peržiūrai pasirenkama atitinkama tikslų grupė.

2019 m. HLPF tikslai buvo šie:

4 - SDG (švietimas),

8 - SDG (ekonomikos augimas ir tinkamos darbo vietos),

10 - SDG(nelygybė),

13 - klimato veiksmai,

16 - taika, teisingumas ir stiprios institucijos) ir

17 - SDG (partnerystės).

Danijos NVO organizacijų 2019 m. Šešėlinės Ataskaitos autoriai svarbiausių iššūkių siekiant tvaraus vystymosi tikslų Danijoje ir pačiai Danijai, vertinimą apibrėžė trimis rodikliais:

1. „Priimta politinė strategija“:

Ar yra politinis planas, strategija ar politika, atitinkantys tikslams ar uždaviniams, kurių pagalba galima išspręsti iššūkis?

2. „Strategijos atnaujinimas po 2015 m.“:

---

13 <https://www.un.org/development/desa/disabilities/envision2030.html> : 17 tvaraus vystymosi tikslų (SGD), siekiant pakeisti mūsų pasaulį: 1 TIKSLAS: nėra skurdo; 2 TIKSLAS: Nulis alkis; 3 TIKSLAS: Geros sveikatos ir gerovės; 4 TIKSLAS: kokybiškas švietimas; 5 TIKSLAS: Lyčių lygybė; 6 TIKSLAS: Švarus vanduo ir sanitarija; 7 TIKSLAS: Įperkama ir švari energija; 8 TIKSLAS: Padorus darbas ir ekonomikos augimas; 9 TIKSLAS: Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra; 10 tikslas: sumažinta nelygybė; 11 TIKSLAS: Tvarūs miestai ir bendruomenės; 12 tikslas: atsakingas vartojimas ir gamyba; 13 TIKSLAS: Klimato veiksmai; 14 TIKSLAS: Gyvenimas po vandeniu; 15 TIKSLAS: Gyvenimas sausumoje; 16 tikslas: taikos ir teisingumo stiprios institucijos; 17 TIKSLAS: Partnerystė siekiant tikslo

Ar šis politinis planas, strategija ar politika buvo atnaujinta nuo 2030 m. darbotvarkė priėmimo 2015 m. rugsėjo mėn.?

3. „Dabartinėmis pastangomis konkretų TVT galima pasiekti 2030 m.“:

Atsižvelgiant į dabartinį politinį planą, strategiją ar politiką ir įgyvendinimą, ar Danija sugebės išspręsti iššūkius ir įgyvendinti tvarų vystymąsi pagal SDG?

Rekomendacijos:

- Darnus augimas turi būti pagrindiniu principu Danijos politikoje.
- Darniosios plėtros tikslus padaryti vyriausybės politine programa, atsižvelgiant į Danijos tarptautinio įnašo uždavinius.
- Ministras pirmininkas turėtų prisiimti pagrindinę atsakomybę dėl darnaus vystymosi tikslų pasiekimo.
- Vertinant politinių sprendimų dėl darnaus vystymosi tikslų pasiekimo poveikį, naudoti tikrinimo (screening) mechanizmus.

Dar 2017 m. kovo mėn. Danijos vyriausybėje buvo pritarta minčiai pasitelkti visų politinių pasiūlymų poveikio SDG pasiekimui „patikrinimo mechanizmą“. Tokio mechanizmo parengimas nuo to laiko buvo atidėtas kelis kartus. 2019 m. vasario mėn. Parlamento finansų komitete įvykusio posėdžio metu Finansų ministras Kristianas Jensenas pareiškė, kad aukščiau paminėto mechanizmo sukūrimas buvo atidėtas dėl skirtingus SDG tarpusavio priklausomybės sudėtingumo.

- Nustatyti kruopštų ir išorinį Danijos pažangos stebėjimą.

Danijos parlamente veikia Finansų komiteto darbo grupė dėl Tvarių vystymosi tikslų pagal Danijos parlamente priimtą visų partijų koalicinį susitarimą dėl JT tvaraus vystymosi tikslų.

- Principas „Nepalikti nieko už nugaros“ - turi būti dėmesio centre - tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu.
- Darnaus vystymosi tikslų pradėdama siekti nuo vargingiausių ir labiausiai atstumtų grupių (valstybių).
- Į ES darbotvarkę įtraukti darnaus vystymosi tikslus¹⁴.

---

¹⁴ European Commission, REFLECTION PAPER „TOWARDS A SUSTAINABLE EUROPE“ by 2030, January 2019. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf

Danijos taikomų teisinių / techninių / organizacinių priemonių sąvadas

Skaidrumo priemonės
<ul style="list-style-type: none"> • Danijos pažangos išorinis stebėjimas • Visų politinių pasiūlymų poveikio Tvaraus vystymosi tikslų siekimui vertinimas, taikant tikrinimą („screening“) • Naujų technologijų naudojimo skaidrumas • Ministro pirmininko atsakomybės deklaravimas • NVO organizacijų Šešėlinių Ataskaitų rengimas ir sklaida (3 rodikliai: Ar yra planai, strategijos, atitinkantys iššūkiams? Ar taikomas planavimo atnaujinimas? Ar esama padėtis leis susidoroti su iššūkiais?) • Privatumo kompasas - internetinė priemonė, kurią įmonės gali naudoti, norėdamos patikrinti savo asmens duomenų tvarkymo praktikos būseną, taip pat nurodyti, kokių papildomų pastangų turėtų imtis, kad būtų visiškai laikomasi įstatymų • Danijos Nacionalinis Archyvas teikia atvirus duomenis tiek privatiems asmenims, tiek ir specialistams • Atviri duomenys apie darbo vietos poveikį sveikatai ir saugą • Danijos meteorologijos instituto leidžia Klimato atlasą • Viešasis sektorius teikia duomenis apie žemę, klimatą ir vandenį • Mano apžvalga („Mit overblik“) • Danijos Apeliacinėje agentūroje įkuriamas Nepriklausomo teisinio užtikrinimo piliečiams skyrius • Pranešėjų apsaugos schemų Danijos teisingumo ministerijoje sukūrimas • Įmonių faktinių savininkų registras • Užsienio pagalbos skaidrumas • Kodeks VII - centrinės administracijos valstybės tarnautojams nustatytas taisyklių rinkinys - septyni įsipareigojimai: (1) teisėtumas, (2) tiesa, (3) profesionalumas, (4) plėtra ir bendradarbiavimas, (5) vadovavimas ir atsakomybė, (6) skaidrumas padarius klaidas, (7) partinis-politinis neutralumas. • skaidrumo schema „åbenhedsordningen“, pagal kurią visi vyriausybės ministrai privalo skelbti savo tinklalapyje ne vėliau kaip iki kito mėnesio aštuntos darbo dienos informaciją apie mėnesines atstovavimo, kelionių ir bet kokių dovanų išlaidas.

--

Subsidiarumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Principo „Nepalikti nieko už nugaros“ laikymas dėmesio centre
• Darnus vystymas įgyvendinamas nuo vargingiausių ir labiausiai atstumtų grupių
• Ministro pirmininko atsakomybės deklaravimas
• Inovacijų kūrimas
• „Folkemødet 2011“ - liaudies demokratijos festivalis

2.1.2. SUOMIJA¹⁵

Suomijos šaltinių analizė rodo, kad atvirumo skatinimo tradicijos Suomijoje yra nuėjusios ilgą kelią. Todėl Suomijoje istoriškai nusistovėjo tvirtas įsipareigojimas laikytis teisinės valstybės principų. Pagal tarptautinių rodiklių palyginimus, korupcija Suomijoje yra labai reta. Žodžio laisvę, religijos laisvę ir susirinkimų laisvę užtikrina teisinės valstybės sistema ir apibrėžtų įsipareigojimų nuosekliai laikomasi praktikoje. Administracinių procedūrų įstatymas ir Vyriausybės veiklos atvirumo įstatymas nustato gero valdymo principus, pagrindžia valdžios sprendimus ir jos dokumentų viešumą. Suomijos įstatymas dėl vyriausybės atvirumo buvo priimtas dar 1776 m. Aktualu įstatymo redakcija, leidžianti piliečiams ir žiniasklaidai susipažinti su vyriausybės dokumentais, įsigaliojo 1999 m. Todėl teisės aktai Suomijoje visų pirma klasifikuojami kaip vieši, nebent yra tam tikrų priežasčių, dėl kurių tam tikri dokumentai turi būti apibrėžti kaip konfidencialūs. Be to, įstatymas nustato, kad valstybės pareigūnai yra atsakingi už aktyvų bendravimą su visuomene (t.y. NVO).

Suomijoje yra daugiau nei 100 000 pilietinės visuomenės organizacijų (o tai yra labai daug lyginant su gyventojų skaičiumi). Konstitucijoje įtvirtintas piliečių dalyvavimo viešojoje politikoje principas, nes jos 2 skirsnyje teigiama, kad „demokratija reiškia asmens teisę dalyvauti visuomenės gyvenime, priimant sprendimus, nustatančius jo asmenišką gyvenimo sąlygas bei daryti įtaką tokiems sprendimams“, o 14 skirsnio 4 poskirnyje nustatyta, kad valdžios institucijos skatina asmens galimybes dalyvauti visuomeninėje veikloje ir daryti įtaką jos aktualioms sprendimams. Be to, atvirumo ir piliečių dalyvavimo principai pateikiami daugelyje kitų įstatymų, įskaitant Vietos valdžios įstatymą (410/2015), Kalbos įstatymą (423/2003), Jaunimo įstatymą (1285/2016) ir Žemės naudojimo bei Statybos įstatymus (132/1999).

Kaip žinome, atvirumas ir visuomenės galimybė susipažinti su valdžios priimamais dokumentais atitinka pagrindiniams Europos Sąjungos principams ir pagrindinėms piliečių teisėms. ES valstybėms narėms ir jų piliečiams privalu leisti naudotis šiais egzistuojančiais ir pripažintais principais ES sprendimų priėmimo proceso metu, ir su tuo susijusiais klausimais.

Nepaisant senų atvirumo tradicijų, Suomijoje laikomasi požiūrio, kad norint atvirumą toliau skatinti, reikia nuolatinio darbo ir visapusiško visuomenės bei valdžios tobulėjimo. Todėl

---

¹⁵ Žr. Priedas 6

2012 m. Suomija nusprendė įstoti į tarptautinę Atviros vyriausybės partnerystės (OGP) programą ir buvo priimta kaip partnerė 2013 m.

Remdamasi OGP partnerystės programos principais, Suomija nuo 2013 m. rengia dvejų metų nacionalinius veiksmų planus. Skatinant atvirumą buvo siekiama toliau skatinti piliečių pasitikėjimą valdžia, tokį pasitikėjimą įtvirtinant konkrečiais veiksmais. Suomijos atsakingos institucijos supranta, kad tokie uždaviniai gali būti įgyvendinti tik tuo atveju, jei Suomijos piliečiams atrodys, kad vyriausybės struktūros, veikla, taikomos priemonės, viešosios paslaugos ir reformos yra jiems suprantamos. Taip pat yra būtina sukurti ir palaikyti sąlygas, leidžiančias Suomijos piliečiams dalyvauti sprendimų priėmimo parengiamajame procese, paslaugų planavime ir gerovės visuomenės plėtroje. Pagrindinis principas yra tas, kad viešumo skatinimas vyriausybėje turi įsiskverbti į visą vyriausybės veiklą ir reformas.

Pradiniai taškai

Atvirumas, kaip pagrindinė vertybė, yra aiškiai matomas visoje Vyriausybės programoje. Todėl Suomijos visuomenėje ir jos viešajame sektoriuje atvirumas yra pagrindinė vertybė. Pažymėtina, kad atvirumas yra viena iš aštuonių bendrų vertybių, kurios apibūdinamos kaip centrinės vyriausybės vertės pagrindo sudedamosios dalys.

Panašiai atvirumas ir visuomenės įtrauktis pabrėžiami Ministro Pirmininko Antti Rinne vyriausybės programoje. Vyriausybės programos reformų lūkesčiuose pabrėžiama nauja sąveika ir poreikis kurti būdus, pasitarnausiančius įtraukti platesnį ratą suinteresuotųjų šalių grupių, turinčių reformuoti visuomenę. Vyriausybės programoje aiškinama, kad naujos rūšies sąveika reiškia ne tik stipresnį žmonių įtraukimą į viešosios valdžios veiklą, bet ir naujų sąveikos būdų paiešką ir išbandymą (ministro pirmininko Rinne vyriausybės programa, p. 9). Vienas iš Vyriausybės programoje iškeltų tikslų yra užtikrinti palankias sąlygas integracinei praktikai ir įvairiapusiškai pilietinei veiklai nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu. Kitas programos tikslas - pagerinti pilietinės visuomenės veikimo sąlygas ir kovoti su nelygybe įtraukiant piliečius (NVO) į viešąją politiką. Tam numatoma imtis priemonių, sudarančias vienodas įtraukimo į prasmingą pilietinę veiklą galimybes ir apsauginčias NVO veiklos autonomiją. Taip pat tobulinama paklausos priemonių ir poveikio vertinimo praktika, o vyriausybėje - pilietinės visuomenės kompetencija. Kaip pabrėžiama Vyriausybės programoje, nurodyti tikslai yra susiję su įvairių Suomijos visuomenės partijų pasitikėjimo klausimu, kuris yra socialiai tvarios visuomenės ir jos vykdomų reformų prielaida.

Vyriausybės veikla yra bendra viso viešojo sektoriaus atsakomybė

Atvira vyriausybės veikla taikoma visam Suomijos viešajam sektoriui. Pagal EBPO rekomendaciją dėl atviros vyriausybės, už veiklą lygiai atsako visi valdžios sektoriai. Atviros vyriausybės tikslai ir priemonės kuriamos įvairioms interesų grupėms nuolat bendradarbiaujant su pilietine visuomene.

Atvirumo vyriausybės darbe skatinimui Suomijoje pabrėžiamos tokie priemonių taikiniai:

1. Pasitikėjimas - piliečių ir kitų pilietinių veikėjų bei vyriausybės pasitikėjimo stiprinimas.
2. Dalyvavimas - skatinti kiekvieno dalyvavimo visuomenės raidoje galimybes.
3. Skaidrumas - vyriausybės veiklos skaidrumo užtikrinimas didinant informacijos prieinamumą.
4. Kova su korupcija - plėsti vyriausybės atvirumą įgyvendinant korupcijos prevencijos priemones.

Remiantis EBPO (www.oecd.org) ir OGP (www.opengovpartnership.org) duomenimis, geriausiu atveju atviros vyriausybės reformos gali padėti:

- skatinti naujoves,
- padarykite įtaką mažesnėmis sąnaudomis,
- skatinti laikytis įstatymų,
- geriau pritaikyti politikos gaires ir paslaugas žmonių poreikiams,
- remti vyriausybę nustatant efektyvesnius ir pelningesnius tikslus ir
- skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą, įgalinančią lygybę ir vienodą įtrauktį.

Pažymėtini tokie Suomijos OGP programos įgyvendinimo pasiekimai:

- pagerinta prieiga prie valstybės viešųjų pirkimų duomenų;
- parengti viešojo sektoriaus reformos viešosios valdžios principai, kuriuos būtų galima pakartoti kituose sektoriuose;
- priimtas įsipareigojimas išplėsti prieigą prie informacijos apie viešąsias paslaugas, kurias teikia verslo subjektai.

Bendra Suomijos veiksmų plano apžvalga

Savo trečiajame veiksmų plane Suomija įvykdė penkis iš septynių įsipareigojimų. Nors tai yra reikšmingas patobulinimas, palyginti su ankstesniais veiksmų planais, daugelyje trečiojo plano veiksmų trūko konkrečių ir išmatuojamų rodiklių, kurie galėtų tiksliai įvertinti jų

poveikį vyriausybės atvėrimui. Suomijos vyriausybė ribotai įtraukė pilietinės visuomenės organizacijas (NVO) į įgyvendinimo procesą, tačiau neatsisakoma požiūrio, kad tai galėtų padidinti vyriausybės ir pilietinės visuomenės partnerystės vaidmenį įgyvendinant vėlesnius veiksmų planus.

Trečiojo veiksmų plano metu Suomija žymiai pagerino viešųjų pirkimų duomenų prieinamumą, sukurdamą „žemo slenksčio“ internetinę paslaugą, palengvinančią prieigą prie jos. Suomija taip pat sukūrė ir pritaikė atviros vyriausybės principus vykdydama didelę viešojo sektoriaus reformą.

Pažymėtini įsipareigojimai

Išplėsti prieigos prie informacijos principą

Išplėsti prieigos prie informacijos principą ir aprėpti viešąsias paslaugas, kurios teikiamos konkrečios įmonės formatu. Šis įsipareigojimas nebuvo įvykdytas. Pagrindinė riboto įvykdymo priežastis yra ta, kad įsipareigojant reikia pakeisti įstatymus. 2019 m. Suomijos vyriausybė įsipareigojo įvertinti, ar Vyriausybės veiklos atvirumo įstatymo taikymo sritį reikėtų išplėsti įtraukiant juridinius asmenis, kurie priklauso viešajam sektoriui arba yra jo kontroliuojami.

Skelbti valstybės pirkimų duomenis

Šiuo įsipareigojimu Suomija žymiai padidino viešųjų pirkimų duomenų skaidrumą, sukurdamą „žemos ribos“ internetinę paslaugą, kuri palengvina prieinamumą. Todėl dabar asmenys ir organizacijos gali gauti informaciją apie valstybės pirkimus neturėdami pateikti prieigos raktų (t.y. be prieigos apribojimų) prie informacijos užklausų.

Penkios pagrindinės IRM rekomendacijos

IRM rekomendacijų tikslas - informuoti apie kito veiksmų plano rengimą ir vadovauti dabartinio veiksmų plano įgyvendinimui. Suomijos 2017–2019 m. Projekto ataskaitoje IRM rekomendavo:

1. Pagerinkite įsipareigojimų kokybę geriau apibrėždami problemų sprendimus, išaiškindami atitikimą OGP vertėms ir nustatydami patikrinamus etapus.
2. Padidinkite aukšto lygio vyriausybės atstovavimą įvairių suinteresuotųjų šalių forume, kad būtų parengtas ambicingesnis veiksmų planas.
3. Leisti aktyvesniam pilietinės visuomenės dalyvavimui formuojant galutinę įsipareigojimų apimtį ir apimtį.

4. Išplėsti įsipareigojimus, susijusius su regiono vyriausybe, sveikatos ir socialinių paslaugų reforma, kad apimtų kelis veiksmų planus.
5. Įvertinkite siūlomų įsipareigojimų įgyvendinamumą ir teisinę būklę veiksmų plano rengimo proceso metu.

Suomijoje atviros vyriausybės veiklą sudaro aštuoni elementai:

Nuo pat OGP programos Suomijoje taikymo pradžios išsiskyrė du pagrindiniai tikslai, skirti atviros vyriausybės veiklai:

- Remti pasitikėjimo tarp įvairių visuomenės grupių stiprinimą;
- Padėti užtikrinti lygias galimybes visiems piliečiams (NVO) dalyvauti viešosios politikos veiklose ir jos plėtroje.

Šie tikslai buvo svarbūs kryptį parengiamajame IV veiksmų plano procese nustatymui. Šie tikslai buvo išdėstyti komentaruose, nuomonėse ir pasiūlymuose, gautuose iš įvairių dalyvių. Vyriausybės programoje, be atvirumo, įtraukties, pasitikėjimo, pabrėžiama, kad „asmenų ir skirtingų visuomenės dalyvių pasitikėjimas yra pagrindinė sąlyga kuriant socialiai tvarią visuomenę“. (Ministro Pirmininko Rinne vyriausybės programa, p. 7).

Šiaurės šalių pozicija dėl Atviros vyriausybės (OGP) kūrimo¹⁶

Kadangi Suomija (kaip ir Danija) priklauso Šiaurės šalių sąjungai, šioje Studijoje buvo paliestas ir OGP nepriklausomo ataskaitų teikimo mechanizmo (IRM) reikšmės atviros vyriausybės reformoms subregioniniame lygmenyje. Subregioninės įtakos reikšmė, mūsų nuomone, yra tirtina ir Lietuvos atveju, nes Lietuvos NVO sektoriai gali būti paveikti per įvairias tarptautines (nesančias ES narėmis) finansavimo priemones, galimai taikančias selektyves skaidrumo priemones.

Keturios Šiaurės šalys Danija, Norvegija, Švedija ir Suomija prisijungė prie Atviros vyriausybės partnerystės (OGP), deklaruodamos siekį užtikrinti aukštą atvirumo ir skaidrumo pagrindą. Šios šalys užima geriausio valdymo reitingus, rodydamos tvirtas institucijas, teisinę valstybę ir aukštą visuomenės pasitikėjimą. Pavyzdžiui 2018 m., jos buvo tarp septynių geriausių korupcijos suvokimo indekso šalių pasaulyje, nurodydamos stiprią korupcijos kontrolę viešajame sektoriuje. Ryšium su tuo gali kilti klausimas, ar šios Šiaurės regiono šalys vis dar gali pasinaudoti pasauline atviros vyriausybės platforma (OGP), kuri orientuojama į šalių vidaus reformas ?

Šiaurės šalys, būdamos pakankamai pasiturinčiomis, yra vienos iš pagrindinių donorų besivystančioms šalims, kovojančioms su endemine korupcija. Šiaurės šalyse taip pat įsikūrusios tarptautinės kompanijos, aktyviai dalyvaujančios pasaulinėje prekyboje, bet turinčios korupcijos riziką, kuri, deja, paplinta ir už nacionalinių valstybių sienų.

Neseniai Norvegijos žiniasklaidos atliktas tyrimas, pavadintas „Fishrot Files“, atskleidė, kad Norvegijos valstybei priklausančią banko sąskaitą taip vadinamos „apvalkalų“ įmonės panaudojo pajamų iš neteisėtos žvejybos veiklos prie Vakarų Afrikos krantų plovimui. Kitas pavyzdys yra Danija, patekusi į didžiausią pinigų plovimo skandalą Europoje pagal anoniminių pranešėjų atskleidimus prieš „Danske Bank“. Panašiai Švedijos ir Suomijos įmonės dalyvavo korupcijos skandaluose tokiose šalyse kaip Uzbekistanas, Slovėnija ir Kroatija.

Šie atvejai rodo būtinybę vykdyti vidaus reformas, veiksmingą kovos su kyšininkavimu taisyklių vykdymą ir priemones, skirtas kovoti su pinigų plovimu. Kalbant apie atvirą vyriausybę, tai reiškia aiškias taisykles, pagal kurias kiekviena šalis turi teikti ataskaitas apie

---

¹⁶ <https://www.opengovpartnership.org/stories/whats-next-for-open-government-in-the-nordics/>. Tinatin Ninua 6th December 2019

suteiktą pagalbą ir gautas pajamas, tinkamą informatorių apsaugą ir galutinių tikrųjų savininkų skaidrumą.

Šiaurės šalių OGP veiksmų planai palietė kai kurias paremtų šalių viešosios politikos sričių. Keli reikšmingi įsipareigojimai buvo skirti užsienio pagalbos priemonių skaidrumui, siekiant panaikinti korupcijos galimybes teikiant paramą užsienio šalių vystymuisi. Šiuo atžvilgiu Danija, Švedija ir Norvegija padarė pažangą tobulindamos užsienio pagalbos valdymą. Švedijos tarptautinė plėtros agentūra (SIDA) ypač iškėlė aukštus standartus, paskelbdama išsamia informacija pagrįstą ataskaitą apie savo pagalbą vystymuisi. Remiantis naujausiu OGP nepriklausomo pranešimo mechanizmo vertinimu, pranešimai agentūrai apie galimas korupcijos bylas žymiai pagerėjo.

Vykdydama kitą plėtrą, Norvegija sugriežtino taisykles, pagal kurias kiekviena šalis praneša apie savo tarptautinių kompanijų mokamas pajamas. Nuo 2017 m. visos Norvegijos daugiašalės įmonės, kurių metinės pajamos viršija 6,5 mlrd. Norvegijos kronų (730 mln. JAV dolerių), privalo kiekvienai šaliai pateikti sumokėtų pajamų ataskaitas, išplėsdamos aprėptį už gavybos sektoriaus ribų.

Norvegija taip pat buvo viena pirmųjų, įsipareigojusi atverti informaciją apie galutinius tikrųjų bendrovių savininkus. Kaip trečiojo veiksmų plano dalį Norvegijos vyriausybė pateikė įstatymo projektą, kad faktinių savininkų informacija būtų nemokamai prieinama. Dabartiniame Norvegijos veiksmų plane laikomasi IRM rekomendacijos padaryti registrą viešai prieinamą.

Vis dėlto, stebėtojai nurodo, kad Šiaurės šalys gali daugiau nuveikti kovos su korupcija ir atviros vyriausybės žaidime. Nors visos keturios šalys neseniai įsteigė tikrųjų savininkų registrus, Danija yra vienintelė šalis regione (ir viena iš nedaugelio pasaulyje), leidžianti visuomenei su juo susipažinti. Kitos šalys turi sekti jų pavyzdžiu ir atverti savo registrus visuomenės kontrolei. Kaip tai buvo padaryta užsienio pagalbos atveju, Šiaurės šalys galėtų remtis geriausios praktikos standartais, susijusiais su duomenų apie tikruosius savininkus atskleidimu.

Atsižvelgiant į pastarojo meto bankų skandalus pabrėžiama, kad į pranešėjų apsaugą reikia žiūrėti rimtai. Teisinė apsauga tiems, kurie „švilpia“, yra palyginti nauja regione: Švedija yra pirmoji Skandinavijos šalis, 2016 m. priėmusi atskirą informatorių apsaugos aktą, o 2018 m. tai padarė ir Suomija. Nors Norvegijoje taikoma apsauga pranešėjams tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus darbuotojams, vyriausybės užsakytoje ataskaitoje nustatytas tolesnių patobulinimų poreikis. Kalbant apie Daniją, naujausioje IRM ataskaitoje rekomenduojama priimti tvirtus

informatorių apsaugos teisės aktus, kad būtų skatinama pranešti apie pažeidimus visais lygmenimis, įskaitant ir privatųjį sektorių.

OGP veiksmų planai, kuriuos kruopščiai stebi nepriklausomas ataskaitų teikimo mechanizmas, taip pat galėtų prisidėti vykdyti ir planuoti pagal 2018 m. Kopenhagoje vykusios 18-os tarptautinės antikorupcijos konferencijos (IACC) priimtus įsipareigojimus. Šie aukšto lygio pažadai atkartoja daugelį IRM rekomendacijų ir apima veiksmus, kurie gali pastūmėti šalių antikorupcinį bendradarbiavimą į kitą lygį.

Žengdamos į priekį, Šiaurės šalys gali naudoti OGP platformą kurdamos ir įgyvendindamos tvirtą kovos su korupcija politiką. Tačiau sėkmė tikėtina tik glaudžiai bendradarbiaujant su pilietine visuomene ir atviros vyriausybės šalininkais. Tokie įsipareigojimai būtini siekiant sustiprinti Šiaurės šalių lyderystę kovojant su korupcija ir padėti atverti kelią naujos kartos atviros vyriausybės reformoms Šiaurės regione.

Suomijos taikomų teisinių / techninių / organizacinių priemonių sąvadas

Skaidrumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Vyriausybės veiklos informacijos prieinamumas
• Nepriklausomų ataskaitų teikimo mechanizmas
• Informatorių apsauga
• Įmonių faktinių savininkų informacijos nemokamas prieinamumas
• Valdžios įsipareigojimų kokybės pagerinimas apibrėžiant problemų sprendimus, išaiškinant atitikimą apibrėžtoms vertėms ir nustatant patikrinimų etapus

Subsidiarumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Kovos su korupcija samprata per bendradarbiavimą
• Aukšto lygio vyriausybės atstovavimo įvairių suinteresuotųjų šalių forumuose padidinimas

2.1.3. LATVIJA¹⁷

Latvijas priemonių lyginamosios analizės atlikimui šioje Studijoje buvo panaudoti Vyriausybės programos dokumentai ir Atviros vyriausybės partnerystės programos ataskaitos.

Aktualioje Latvijos vyriausybės programoje¹⁸ NVO problematika paminėta:

SKYRIUS „ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA“

66. Bendradarbiaudami su ūkininkų organizacijomis, parengsime pasiūlymus dėl Europos Sąjungos žemės ūkio politikos po 2020 m., kad palengvintume perėjimą prie teisingos paramos išmokų sistemos, užkertant kelią naujų valstybių narių ūkininkų diskriminacijai ir padidinant Latvijos ūkininkų konkurencingumą Europos Sąjungoje, be kita ko, stiprinant Latvijos NVO sektoriaus pajėgumus.

SKYRIUS „GEROVĖ“

114. Bendradarbiaujant su vietos valdžios institucijomis, bus tobulinamos socialinės paslaugos, be kita ko, kuriant pagalbines paslaugas neįgaliesiems, siekiant visapusiškai įtraukti neįgaliuosius į visuomenę. Tikslingą paramą suteiksime tiems, kurie kasdien rūpinasi sunkią negalią turinčiais žmonėmis. Bendradarbiaudami su ministerijomis ir NVO, koordinuotai spręsimė negalios ir funkcinės negalios klausimus. Gerinsime išorinę prieigą prie viešojo sektoriaus infrastruktūros ir paslaugų konsultuojantis su NVO.

SKYRIUS „KULTŪRA IR NACIONALINĖ TAPATYBĖ“

164. Išplėsime valstybės pagalbą NVO fondui; pirmenybę pagalbos prioritetams teiksime atsižvelgiant į visuomenės dalyvavimą ir sanglaudos politiką.

SKYRIUS „SPORTAS“

172. Gerinsime sporto valdymo ir infrastruktūros sistemą, įvertinant NVO deleguotas funkcijas ir atsakomybę plėtojant sporto industriją, siekiant skatinti jaunimo sporto, liaudies sporto, neįgaliųjų sporto ir aukšto lygio sporto plėtrą.

---

¹⁷ Žr. Priedas 7

¹⁸ https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/kk-valdibas-deklaracija_red-gala.pdf

Latvijas Republikas Vyriausybės 2019 m. gegužės 7 d. Įsakymas Nr. 210 „DĖL DEKLARACIJOS DĖL MINISTRŲ KABINETO PLANUOTOS VEIKLOS DEKLARACIJOS ĮGYVENDINIMO VYRIAUSYBĖS VEIKSMŲ PLANO“¹⁹

NVO paminėta: 4. Vyriausybės įstaigos turėtų užtikrinti nevyriausybinių organizacijų, atstovaujančių socialiniams ir bendradarbiavimo partneriams bei pramonei, dalyvavimą įgyvendinant vyriausybės veiksmų plane numatytas priemones.

Latvijas Republikos Ministru kabineto 2016 m. įsakymas Nr. 792,, Dėl koncepcinės ataskaitos „Dėl valstybinio finansuojamo nevyriausybinių organizacijų fondo įsteigimo“²⁰

1. Remti koncepcinę ataskaitą „Valstybės finansuojamų nevyriausybinių organizacijų fondo steigimas“ (toliau - konceptuali ataskaita) 3 variantą ir finansavimo paskirstymą konceptualiai ataskaitai įgyvendinti.
2. Nurodyti Kultūros ministeriją ir Socialinės įtraukties fondą kaip institucijas, atsakingas už konceptualios ataskaitos 3 pasirinkimo įgyvendinimą.
3. Visuomenės integracijos fondas parengs Nevyriausybinių organizacijų fondo (toliau - Fondas) veiklos strategiją iki 2018 m. Šiuos darbus Fondas atliks pasikonsultavęs su Stebėsenos taryba dėl nevyriausybinių organizacijų pasitelkimo bei vadovaujantis Vyriausybės bendradarbiavimo su NVO memorandumu įgyvendinant nacionalinio identiteto, pilietinės visuomenės ir integracijos politikos gaires.
4. Visuomenės integracijos fondas iki kiekvienų metų kovo 1 d. turėtų parengti ir pateikti Kultūros ministerijai veiklos programos ir fondo pasiektų rezultatų įvertinimą.
5. Papildomo finansavimo, reikalingo konceptualios ataskaitos 3 variantui įgyvendinti, klausimas turėtų būti svarstomas rengiant Valstybės biudžeto įstatymo projektą ir tolimesnius 2017 - 2019 m.m. projektus. Vidutinės trukmės biudžeto sistemos įstatymo projektą rengti atsižvelgiant į visų ministerijų ir kitų centrinės valdžios administracijų politikos naujas iniciatyvas, atitinkančias nacionalinio biudžeto finansinius pajėgumus.

---

¹⁹ <http://m.likumi.lv/ta/id/306691-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-artura-krisjana-karina-vadita-ministru-kabineta-iecerceto-darbibu-istenosanai>

²⁰ <http://m.likumi.lv/ta/id/278602-par-konceptualo-zinojumu-par-valsts-finanseta-nevalstisko-organizaciju-fonda-izveidi->

6. Kultūras ministrija, vadovaudamasi 2011 m. spalio 20 d. Vyriausybės įsakymu Nr. 542 „Nacionalinės tapatybės, pilietinės visuomenės ir integracijos politikos gairės 2012–2018 m.“, parengia ir pateikia kultūros ministrui iki 2019 m. rugsėjo 1 d. trumpą Fondo veiklos vertinimo ataskaitą.

NVO fondas 2019 m. ²¹

Programa siekiama prisidėti prie tvaraus pilietinės visuomenės vystymosi Latvijoje, remiant piliečių dalyvavimo ir bendradarbiavimo procesus, užtikrinant demokratinį viešąjį valdymą ir didesnę visuomenės įsitraukimą sprendžiant svarbius klausimus, sprendimų priėmimo kokybę ir visuomenės interesus bei paslaugų teikimą.

Programa planuoja remti projektus dviem kryptimis:

- „NVO veiklos stiprinimas“: tikslas yra stiprinti organizuotą pilietinę visuomenę ir remti NVO veiklą stiprinant jų institucinius ir žmogiškųjų išteklių pajėgumus, suteikiant finansinę paramą reguliariam ir ilgalaikiam NVO dalyvavimui priimant viešojo administravimo sprendimus bei bendradarbiaujant, planuojant, įgyvendinant ir stebint viešojo administravimo politiką;
- „NVO interesų gynimo stiprinimas“: tikslas yra remti NVO, vykdančias visuomenės labai propagavimo veiklą nacionaliniu lygmeniu, ir užtikrinti NVO dalyvavimą formuojant viešąją politiką bei įgyvendinant procesus, prisidedančius prie Latvijos pilietinės visuomenės plėtros.

Prioritetinės sritys:

- Pilietinės visuomenės stiprinimas ir plėtra - pilietinis dalyvavimas ir visuomenės įsitraukimas į nevyriausybinių organizacijų darbą, t.sk. priemonės, skatinančios mažumų ir latvių organizacijų supratimą apie pilietinį dalyvavimą ir politinius procesus;
- Savanoriškos veiklos ir labdaros iniciatyvų skatinimas.

Bendras programos finansavimas, kurį gali gauti projektai pagal 2019 m. konkursą, yra 400 000 EUR.

Programa siekiama prisidėti prie tvaraus Latvijos pilietinės visuomenės vystymosi, remiant piliečių dalyvavimo ir bendradarbiavimo procesus, užtikrinant demokratinį viešąjį valdymą

---

²¹ https://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=category&id=422&Itemid=30&lang=lv

ir platesnį visuomenės įsitraukimą sprendžiant visuomenei svarbius klausimus, kokybę ir visuomenės interesus atitinkančius priimamus sprendimus, bei viešųjų paslaugų teikimą.

NVO fondo konkurso taisyklės ir projekto pateikimo formą galima rasti „PulicIntegration Fund“ svetainėje²².

Pagal 2020 m. Programą Latvijoje numatomi projektai, apims šias veiklos kryptis (vadovaujantis NVO fondo įkūrimo konceptualia ataskaita):

1. „NVO veiklos stiprinimas“;
2. „NVO propagavimo stiprinimas“;
3. „NVO parama pilietinės visuomenės veiklai“;
4. „NVO bendradarbiavimo stiprinimas“.

Projektas skirtas vienai ar kelioms veiklos kryptims apimti. Tuo pat metu numatomas tam tikras atskiras finansavimas mikrolygio projektams su paprastesniu administravimo mechanizmu, siekiant sustiprinti mažas vietas NVO. Programa bus remiami projektai, skirti didinti dalyvavimą sprendimų priėmimo procese. Makroprojektą gali teikti organizacijos, nepertraukiamai veikiančios pilietinės visuomenės plėtros srityje mažiausiai 3 metus, dalyvaujančios pilietinės visuomenės veikloje. Programos vykdymui Kultūros ministerijos 2020 m. skiriama lėšų projektams 1 097 000 EUR suma. Konkurso taisyklės ir „NVO fondo“ programos paraiškų formas (mikro ir makro projektams teikti galima rasti Visuomenės integracijos fondo svetainėje²³.

Latvijos Atviros vyriausybės partnerystės ataskaita

Latvijos ataskaitoje pabrėžiama, kad Atviros vyriausybės partnerystė (OGP) yra pasaulinė partnerystė, kuri sujungia vyriausybių reformatorių ir pilietinės visuomenės lyderių sukurtus veiksmų planus, kurie padaro vyriausybes įtraukesnes, reaguojančias ir atsakingas. Nepriklausomų pranešimų mechanizmas (IRM) leidžia stebėti visus veiksmų planus, rodančius kaip vyriausybės vykdo įsipareigojimus. Latvija prie OGP prisijungė 2011 m. Nuo to laiko Latvija įgyvendino tris veiksmų planai.

---

²² www.sif.gov.lv

²³ www.sif.gov.lv

Trečiajame Latvijos veiksmų plane pastebimai patobulinti atvirieji duomenys, prieiga prie biudžeto informacijos ir naudos gavėjų skaidrumas. Kiti įsipareigojimai buvo atlikti papildomais žingsniais, įskaitant informatorių apsaugą, lobistines taisykles valstybės pareigūnams ir valstybės valdomų įmonių administravime. Ketvirtasis Latvijos veiksmų planas apims keletą tų pačių sričių iš trečiojo plano, kaip lobizmo skaidrumo gerinimas. Numatomos ir kelios naujos sritys, pvz., atvira vyriausybė vietos lygiu ir antikorupcija sveikatos priežiūros sektoriuje.

Latvijos trečiasis veiksmų planas

Dauguma įsipareigojimų pagal trečiąjį Latvijos veiksmų planą buvo visiškai arba iš esmės baigti. Planas padėjo pastebimai pagerinti vietos piliečių ir NVO prieigą prie biudžeto informacijos ir nuosavybės duomenų. Jo įgyvendinimo metu Latvijos atvirųjų duomenų portale esančių duomenų rinkinių skaičius gerokai padidėjo (3 įsipareigojimas), o išsami biudžeto informacija dabar skelbiama interaktyviais ir daugkartinio naudojimo formatai (5 įsipareigojimas). Be to, išsamią informaciją apie Latvijos įmones dabar galima gauti nemokamai (11 įsipareigojimas).

Pažymėtini įsipareigojimai:

Įsipareigojimo aprašymas	Būsena įgyvendinimo ciklo pabaigoje
3. Atvirų duomenų portalas Prioritizuoti duomenų rinkinius, kad juos būtų galima paprastai atidaryti duomenų formatais; padidinti duomenų apimtį duomenų rinkiniuose, skelbiamuose atvira duomenų portale; išplėsti įstaigų, kurios teikia viešus duomenis, ratą.	Šis įsipareigojimas žymiai padidino duomenų rinkinių skaičių, skelbiamą Latvijos atvirųjų duomenų portale, taip pat juos teikiančių viešųjų įstaigų skaičių. Diegimo metu duomenų vartotojai ir vyriausybė bendradarbiavo renkantis, kuriuos duomenų rinkinius naudoti atvirai.
5. Interaktyvus biudžeto įrankis Sukurti interaktyvų įrankį, kad būtų galima tobulinti biudžeto panaudojimą - biudžeto informacijos naršymo galimybė ir duomenų prieinamumas.	Finansų ministerija dabar leidžia daugkartinio naudojimo ir interaktyvius leidinius su išsamią informacija apie siūlomą ir patvirtintą biudžetus, taip pat apie laukiamus rezultatus. Tai reikšmingas patobulinimas, nes anksčiau informacija apie biudžetą dažniausiai buvo skelbiama tik PDF formatu. Ši informacija dabar prieinama analizei atviru formatu.
11. Latviškų įmonių ir jų naudos gavėjų (savininkų) skaidrumas Sukurti naują įmonių registrą (ER) su informacija apie privačių įmonių tikruosius savininkus ir susieti jos duomenis su ES teisingumo portalu.	Nuo 2019 m. gruodžio mėn. teikiama išsami informacija apie Latvijos įmones, kas anksčiau reikalavo mokesčio už peržiūrą. Dabar tokią informaciją nemokamai galima rasti naujajame Įmonių registre. Šie patobulinimai yra reikšmingi, nes, kaip ir anksčiau, individualios

Penkios pagrindinės IRM rekomendacijos

Pagrindinės IRM rekomendacijos yra parengtos IRM dizaino ataskaitoje. Jomis siekiama informuoti rengiant kitą veiksmų planą vadovaujantis dabartinių veiksmų įgyvendinimo planu. Latvijos (2017–2019 m.) IRM Dizaino ataskaitoje rekomenduojama:

1. Užtikrinti didesnę Memorandumo tarybos dalyvavimą kuriant kitą veiksmų planą ir skelbti konsultacijų metu gautus atsiliepimus.
2. Toliau didinti lobizmo skaidrumą dalyvaujant Parlamentui.
3. Toliau stiprinti informatorių apsaugą gerinant ryšių kanalus ir pranešimo mechanizmus.
4. Įtraukti ambicingesnius įsipareigojimus, susijusius su finansų sektoriaus skaidrumu, tokius kaip tikrosios nuosavybės ir viešo įmonių registro skelbiamos informacijos prieinamumas.
5. Toliau tobulinti viešųjų konsultacijų sistemas ir skatinti atvirą valdymą vietos savivaldos lygmenyje.

Veiksmų plano įgyvendinimas

1. Veiksmingas visuomenės dalyvavimas
2. Teisės aktų rengimo ir viešų svarstymų portalas
3. Atviras duomenų portalas
4. Sprendimų priėmimo ir lobizmo skaidrumas
5. Interaktyvus biudžetas
6. Informatorių apsaugos palaikymo mechanizmas
7. Etikos kodeksas
8. Principas - „Nulinės biurokratijos“ link
9. Atvirumas viešuosiuose pirkimuose
11. Latvijos įmonių ir jų savininkų – naudos gavėjų skaidrumas
12. Viešojo sektoriaus tyrimų ir duomenų prieinamumas.

Latvijas 2019–2021 m. Veiksmu plane sprendžiami aktualūs nacionaliniai klausimai, susiję su atviraisiais duomenimis, viešųjų pirkimų skaidrumu ir dalyvavimu vietos valdžioje. Bendro kūrimo procesas pristatė naują įvairių suinteresuotųjų šalių forumą, o pilietinės visuomenės ir vyriausybės pareigūnai glaudžiai bendradarbiavo kurdami įsipareigojimus. Didesnis aukšto lygio ir politinių pareigūnų įsitraukimas galėtų užtikrinti veiksmingesnius įsipareigojimus, susijusius su visuomenės dalyvavimu, ir didesnes ambicijas dėl lobizmo reguliavimo.

Latvijos taikomų teisinių / techninių / organizacinių priemonių sąvadas

Skaidrumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Sprendimą, kuriuos duomenis apie įmones ir valdžią teikti atvirai prieigai, priima vyriausybė po konsultacijų su NVO
• Bendri įmonių duomenys teikiami nemokamai
• FM teikiama informacija apie biudžetus prieinama analizei atviru formatu (vietoj anksčiau naudoto tik <i>pdf</i>)
• Lobizmo taisyklės valstybės pareigūnams ir tarnautojams

Subsidiarumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Valstybės finansuojamų NVO fondo įsteigimas
• Stebėtojų taryba
• Suinteresuotųjų šalių forumas
• Aukšto lygio ir politinių pareigūnų įsitraukimas
• NVO veiklos stiprinimas, kaip finansinė parama NVO viešojo administravimo politikos stebėsenai
• NVO interesų gynimo stiprinimas, kaip finansinė parama NVO, vykdančias propagavimo veiklą visuomenės labai naudingos veiklos srityse nacionaliniu lygmeniu ir įgyvendinančioms dalyvavimo veiklą formuojant politiką ir įgyvendinant procesus, prisidedant prie Latvijos pilietinės visuomenės plėtros
• atviro valdymo principų taikymas vietos savivaldos lygmenyje

2.1.4. ESTIJA²⁴

Estijos AVP 2012-2018 metais įgyvendintų įsipareigojimų priemonės sudaro:

1. Skaidrus ir įtraukus politikos formavimas, 2018 m.
2. Įtraukiantis politikos formavimas
3. Seimo skaidrumas
4. Nacionaliniai ir vietos valdžios veiksmų planai
5. Vietinių viešųjų paslaugų pristatymas
6. Dalyvaujančios demokratijos gebėjimų stiprinimas
7. e. mokesčių ir muitinės valdyba 2020 m
8. Biurokratijos mažinimas ir paprastesnė valstybė – „nulinio biurokratijos“ projektas
9. Atviro valdymo principų įgyvendinimas vietos lygiu kaip administracinės reformos rezultatas
10. Įtraukiantis politikos formavimas centrinės vyriausybės lygmeniu
11. Atviresnė ir skaidresnė įstatymų leidyba
12. Valstybės valdžios institucijų įsitraukimo ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo gebėjimų didinimas formuojant politiką
13. Sustiprinti NVO dalyvavimo vietos lygmens biudžeto vadyboje
14. Nevyriausybinių organizacijų finansavimo skaidrumo didinimas
15. „Dalyvaujančios demokratijos“ apibrėžimas ir skaitmeninės kompetencijos ugdymas mokyklų programose
16. Politikos formavimo proceso vizualizavimas
17. Dalyvavimo kanalų atnaujinimas
18. Vyriausybės interneto svetainės tobulinimas
19. Informacijos prašymų standartas
20. Išankstinis pranešimas apie viešosios politikos formavimo procesus
21. Dalyvavimas formuojant ankstyvojo etapo viešąją politiką
22. Ankstyva prieiga prie mokesčių politikos sprendimų
23. Geresnis grįžamojo ryšio mechanizmas
24. Dalyvavimo projektų pasirinkimo įvairinimas ir tinkamas finansavimas
25. Žiniatinklio įrankis kolektyvinėms atmintinėms pateikti
26. Valstybės tarnautojo dalyvavimo gairės
27. Pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) mokymai

---

²⁴ Žr. Priedas 8

28. Centrinės valdžios sandoriai
29. Vietos valdžios institucijų sandoriai su privačiais subjektais
30. Viešosios ne pelno išlaidos
31. Piliečių biudžeto sudarymo gairės
32. Viešųjų paslaugų pertvarkymo gairės
33. Viešųjų paslaugų registras
34. Į vartotoją orientuotos viešosios paslaugos
35. Nerezidentų galimybė naudotis elektroninėmis paslaugomis
36. Atviras duomenų portalas
37. Parama nevyriausybiniam atvirųjų duomenų naudojimui
38. Parengti žaliąją knygą apie viešųjų paslaugų organizavimą
39. „Eesti.Ee“ veiksmų plano įgyvendinimas
40. Parengti žaliąją knygą „Viešųjų duomenų pateikimas mašininio skaitymo forma“
41. Viešųjų duomenų saugyklos kūrimas
42. Bandomųjų viešųjų duomenų paslaugų projektų, pagrįstų debesų technologija, paleidimas
43. Interaktyvios gairės ir mokymai įgyvendinant gerą visuomenės įsitraukimo praktiką
44. Poveikio vertinimo sistemos paleidimas
45. Ministerijų darbo procesų apžvalga
46. Poveikio vertinimo integravimas į visuomenės dalyvavimo procesą
47. Ekonominių interesų deklaracijų duomenų bazės sukūrimas
48. Pelno nesiekiančių asociacijų finansavimo sistemos koregavimas ir informacijos atskleidimo sistemos sukūrimas
49. Pasiūlymas parengti antikorupcijos strategiją
50. Antikorupcijos įstatymo projektas
51. Visuomenės etikos tarybos įsteigimas
52. Įvairių viešojo sektoriaus organizacijų (įskaitant valstybės tarnautojus) darbuotojų etikos mokymo organizavimas, 2012 m.

Estijos AVP 2018-2020 metų Veiksmų planas

Estijos AVP 2018-2020 metų Veiksmų planas yra ketvirtasis veiksmų planas - orientuotas į vieną prioritetą: atvirą ir įtraukų viešosios politikos formavimą.

Tikslas yra padidinti įtraukimą ir atvirumą formuojant viešąją politiką, remiant ankstesnę ir reikšmingesnę dalyvavimą ir gerinant informacijos prieinamumą.

Atviro ir įtraukiojo viešosios politikos formavimo proceso prioriteto tikslas yra įtvirtinti politikos formavimo kultūrą per atvirus ir įtraukius sprendimų priėmimo procesus, kuriems būdingas valdymo skaidrumas ir didesnis pasitikėjimas tarp valdžios institucijų ir piliečių. Atviros politikos formavimo ir teisės aktų rengimo principai iki šiol nebuvo visiškai integruoti į sprendimų priėmimo procesus. Nevyriausybinių organizacijų skundžiasi, kad sužino apie per vėlai rengiamą sprendimą prasmingam dalyvavimui arba kad dalyvavimas išlieka oficialus ir paviršutiniškas. Noro dalyvauti atveju dažnai nežinoma, kada ir kaip teikti pasiūlymus. Ivairių interesų grupių poveikis teisės aktų rengimui yra neaiškus, o kartais atrodo nevienodas, o tai savo ruožtu sustiprina politikų šališkumo išankstinius nusistatymus priimant sprendimus.

Po administracinės reformos AVP veiksmų plane dėmesys taip pat skiriamas atvirai valdžiai vietos lygmeniu ir toliau ugdomas požiūris į bendrojo lavinimo demokratiją ir jos įgūdžiai.

Veiksmų plane numatyti trys įsipareigojimai ir numatytos šešios veiklos, skirtos jiems įvykdyti:

1 Įsipareigojimas: padidinti įsitraukimą ir skaidrumą formuojant politiką

Veiklos:

Informacinės technologijos, palaikančios skaidrų ir įtraukų politikos formavimą

Elektroninių konsultacijų informacinė sistema (EIS) buvo įdiegta 2011 m. siekiant koordinuoti ministerijų teisės aktų projektus ir tvarkyti Europos Sąjungos dokumentus. Tada tai buvo unikali informacinė sistema, apjungianti tris ankstesnes, taip pat atvira visuomenei, leidžianti ieškoti informacijos ir komentuoti teisės aktų projektus. Šiuo metu sistema yra techniškai pasenusi, o vartotojų, tiek pareigūnų, tiek suinteresuotųjų šalių, lūkesčiai padidėjo. Suinteresuotosios šalys domisi atvira platforma, kuri leistų jiems dalyvauti ankstyvuosiuose politikos formavimo etapuose (ne tik paskutiniame dokumentų derinimo ar komentavimo etape) ir stebėti proceso istoriją bei formuoti sprendimus. Nors EIS buvo kuriama toliau, pvz. pridedant pranešimo funkciją, kad būtų galima dalytis informacija apie iniciatyvas nuo pat proceso pradžios, ko nebuvo anksčiau, naujos funkcijos nėra pakankamai naudojamos ir nepadaeda pasiekti tikslo leisti išankstinę prieigą prie visuomenės. Be to, aplinka nėra patogi vartotojui, ji yra lėta ir sudėtinga.

Šis įsipareigojimas tęsia ankstesnių veiksmų planų darbus didinant viešųjų sprendimų priėmimo procesų skaidrumą. Remiantis 2018–2020 m. Veiksmų plano problematika, pilietinės visuomenės organizacijos dažnai per vėlai sužino apie vyriausybės planus viešosios politikos sprendimų cikle ir joms trūksta informacijos, kada ir kaip jos gali dalyvauti formuojant tokią politiką. Vyriausybės elektroninio dalyvavimo platforma „Osale.ee“ naudojama nuo 2007 m., tačiau vartotojai mano, kad ji yra pasenusi ir negali palengvinti prasmingo dalyvavimo. 2011 m. Vyriausybė paleido įstatymų projektų skelbimo sistemą (eelnõude infosüsteem arba EIS), skirtą tarpinstituciniam teisės aktų projektų ir kitų politikos dokumentų derinimui. Nors sistema yra prieinama visuomenei ir leidžia bet kuriam vartotojui registruotis ir pateikti komentarus, vartotojams atrodo, kad techninę platformą ir vartotojo sąsają naudoti yra per sunku. Pasak pilietinių organizacijų, pagrindinė spraga, kurią reikia pašalinti, yra piliečių nepakankama prieiga prie išsamios informacijos apie procesą, kai pasiūlymai tampa faktine viešąja politika. Taip pat kyla daug neapibrėžtumų dėl riboto supratimo, kur ir kaip visuomenė gali pasakyti. Be to, informacija apie vykdomosios valdžios politikos formavimo procesą šiuo metu yra atskirta nuo vėlesnių procedūrų Parlamente. Dėl to visuomenei sunku sekti juos dominančios politinės iniciatyvos statusą.

Vyriausybė bandė išspręsti šią problemą ankstesniuose AVP veiksmų planuose, įtraukdama naujas funkcijas į EIS ir teikdama informaciją apie visuomenės dalyvavimo galimybes vyriausybės interneto svetainėse standartine forma (žr. 2016–2018 m. Veiksmų plano 2.2 įsipareigojimą). Tačiau naujajame veiksmų plane ir IRM laikotarpio pabaigos ataskaitoje pažymima, kad naujosios EIS funkcijos praktiškai nėra naudojamos ir jomis visuomenei nesuteikiama išankstinė prieiga prie viešosios politikos procesų. Pasak Kai Klandorfo iš NENO, pasitaiko, kad vyriausybės agentūros informaciją apie vykstančius politikos procesus į EIS įtraukia daugiau nei po metų. Taip yra nutikę įgyvendinant naują pilietinės visuomenės plėtros strategiją.

Siekiant išspręsti šią problemą, šiuo įsipareigojimu siekiama parengti naują internetinį įrankį, kuris sujungtų šiuo metu išsklaidytą informaciją į vieną patogią vartotojui sistemą. Ši sistema suteiktų piliečiams galimybę stebėti politikos iniciatyvų būklę per visą viešos politikos ciklą ir dalyvauti įvairiuose politikos kūrimo etapuose. Be skaidrumo didinimo, sistema taip pat siekiama padidinti politikos formuotojų darbo srautų efektyvumą ir paskatinti politikos formuotojus įvertinti politikos poveikį prieš ją priimant. Šiuo tikslu vyriausybė planuoja įtraukti vyriausybės agentūras ir pilietinę visuomenę analizuoti vartotojų poreikius ir apibrėžti naujosios sistemos reikalavimus.

Remiantis suinteresuotųjų šalių vertinimu, įsipareigojimas aiškiai pašalina dabartinės vyriausybės skaidrumo ir visuomenės dalyvavimo spragas. Pirma, juo siekiama sukurti bendrą prieigos tašką piliečiams ir politikos formuotojams, kad jie galėtų naudotis visu politikos kūrimo ciklu, sumažindami našta, kurią tenka ieškoti įvairiuose tinklalapiuose ir informacinėse sistemose, kad būtų galima apžvelgti vykstančius politikos procesus. Antra, vyriausybė pirmenybę teiks lengvai naudojamoms sąsajoms sukūrimui, siekdama įtraukti ekspertus ir vartotojus į sistemos kūrimą nuo pat pradžių. Dėmesys patogumui gali pašalinti esamos EIS trūkumus, kuriuos kritikavo tiek pilietinės visuomenės organizacijos, tiek valstybės pareigūnai. Vyriausybė taip pat numato sukurti piliečių dalyvavimo internetu galimybes įvairiais politikos kūrimo etapais, prie kurių piliečiai galėtų naudotis vienu langeliu.

Veiksmų plane aprašant įsipareigojimą, nėra išsamios apžvalgos apie konkrečius metodus, kurie bus naudojami įtraukiant vartotojus į informacinės sistemos kūrimą. Tačiau interviu su Vyriausybės kanceliarija ir pilietinės visuomenės organizacijomis, dalyvaujančiomis įgyvendinant įsipareigojimą, rodo, kad vyriausybė sukūrė dalyvavimo procesą, kuris prasideda nuo įvairių suinteresuotųjų šalių ir vartotojų įtraukimo į temines darbo grupes. Šio darbo sritis apima ne tik norimų naujos sistemos funkcijų aptarimą, bet ir gilesnį viešosios politikos kūrimo proceso permastymą skirtingų suinteresuotųjų šalių požiūriu. Kadangi reikia atnaujinti kelias vyriausybės informacines sistemas, kuriose yra informacijos apie skirtingas politikos formavimo dalis (EIS, Osale.ee, Valstybės žinios), o Teisingumo ministerija planuoja naują internetinį teisės aktų rengimo įrankį politikos formuotojams, šiuo įsipareigojimu siekiama susieti visus šiuos pokyčius, kad būtų užtikrintas sistemų suderinamumas, sąveika ir integracija. Kaip integruoto požiūrio įrodymą vyriausybė savo tarpžinybinei inovacijų komandai suteikė atsakomybę koordinuoti pirmąjį plėtros proceso etapą ir konsultacijas su suinteresuotosiomis šalimis. Todėl, kaip planuota, šis įsipareigojimas reiškia pastebimą perėjimą prie piliečių ir visos valdžios požiūrio į politikos formavimą, kurio anksčiau trūko.

Įsipareigojimas apima patikrinamus etapus, kurie yra pagrįsti atsižvelgiant į informacinės sistemos kūrimo sudėtingumą. Nors numatyti dvejų metų veiksmų plano rezultatai (reikalavimai ir pirmasis naujos sistemos prototipas) yra tik pirmieji proceso žingsniai, įsipareigojimas gali pakeisti politikos formavimo praktiką visos vyriausybės požiūriu, su sąlyga, kad veikla bus tęsiama kituose veiksmų planuose.

Suplanuoti žingsniai, jei jie bus įgyvendinti praktiškai, yra geras pagrindas pasiekti numatytus tikslus. Tačiau norint išlaisvinti šio įsipareigojimo transformacinį potencialą, būtų galima apsvarstyti tokias rekomendacijas:

- Pirma, svarbu, kad veikla būtų tęsiama kitame (-uose) veiksmų plane (-uose), aiškiai nurodant norimą pasiekti poveikį vyriausybės atvirumui ir laiko perspektyvą, per kurią šis poveikis būtų pasiektas. Įsipareigojimų formuluotėse kitame veiksmų plane turėtų būti aiškiai aprašyta dvejų metų veiksmų plano veikla ir gairės, tačiau taip pat turėtų būti numatyta tolesnių veiksmų, kurie būtų atliekami būsimuose veiksmų planuose, perspektyvos. Tai leidžia visuomenei geriau suprasti kiekvieno etapo ir veiksmų plano indėlį į galutinį rezultatą (vyriausybės praktikos pasikeitimą), kuriam pasiekti gali prireikti daugiau nei vieno veiksmų plano ciklo.
- Judrių kūrimo praktikų taikymas ir iteracinis požiūris į sistemos kūrimą galėtų būti geras būdas integruoti vartotojų atsiliepimus į proceso esmę. Greitas prototipų kūrimo ir grįžamojo ryšio ciklas gali padėti pagreitinti mokymosi procesą ir sumažinti riziką, kad nebus patenkinti vartotojo poreikiai.
- Vyriausybė taip pat turėtų teikti pirmenybę sistemos integracijai su piliečių paprastai naudojamomis platformomis. Buvęs Estijos bendradarbiavimo asamblėjos direktorius Teele Pehk siūlo, kad integracija su „Eesti.ee“ vienu langeliu piliečiams turėtų būti pagrindinis dalykas.
- Nors gerai suprojektuotas technologinis sprendimas gali daug nuveikti siekiant skaidrumo ir įsitraukimo, kliūtys piliečių dalyvavimui dažnai nėra technologinės. Todėl svarbu, kad vyriausybė toliau plėtotų viešosios politikos formuotojų įgūdžius, susijusius su visuomenės dalyvavimu. Mokymo programa, vykdoma pagal šio veiksmų plano 2 įsipareigojimą, yra naudingas žingsnis šia linkme. Be to, vyriausybė galėtų apsvarstyti galimybę skirti finansavimą ministerijų viešojo įtraukimo projektų ir pilietinių organizacijų pajėgumų stiprinimo iniciatyvoms, pavyzdžiui, finansuojamų pagal ankstesnį veiksmų planą apimčiai padidinti.

1.1. Kurti įtraukiantį, žiniomis pagrįstą, į piliečius orientuotą ir įgūdžius lavinantį politikos formavimo procesą

Nepriklausomo ataskaitų teikimo mechanizmo nacionalinis tyrėjas (AVP 2016–2018), Koordinavimo taryba, viešojo sektoriaus ir socialinių naujovių darbo grupėje pabrėžė būtinybę tobulinti lyderystę ir organizuoti daugiau su įsitraukimu susijusių mokymo kursų. Ministerijų užduoties koordinatorių tinklas buvo sukurtas 2007 m. rudenį, kai kiekviena ministerija paskyrė vieną ar kelis užduočių koordinatorius, kurie būtų atsakingi už informacijos sklaidą ir konsultavimą

apie įsitraukimo į ministeriją praktiką. Tinklo tikslas yra keisti informaciją, susijusią su įsitraukimu, ir suderinti ministerijų įtraukimo praktiką. Koordinatoriams reikalingas tobulinimas ir įgalinimas, kad būtų patobulinta įsitraukimo praktika ir išspręstos su tuo susijusios problemos.

Vyresnieji valstybės tarnybų vadovai vaidina svarbų vaidmenį remiant įtraukų politikos formavimą, nes jų požiūris ir įgūdžiai daro įtaką valstybinių agentūrų įtraukimo praktikai.

Iki 2013 m. centriniai inkliuziniai mokymo kursai buvo organizuoti 268 pareigūnams. 2011–2017 m. apytiksliai tiek pat nevyriausybinių organizacijų ir agentūrų atstovų dalyvavo inkliuzo pavasario mokykloje. Tačiau ankstesniais metais nebuvo organizuojami jokie papildomi mokymo kursai. Kai kurie viešosios politikos formavimo įgūdžiai, kaip įrodymais pagrįsti metodai ir duomenų apdorojimas, pasakojimas ir vizualizavimas, ir toliau lieka kaip reikalaujančiais skatinimo.

Įsipareigojimai:

- gerinti užduoties koordinatorių tinklo darbą, stiprinti koordinatorių vaidmenį ministerijose ir ugdyti jų vadovavimo įgūdžius.
- gerinti aukščiausių valstybės tarnautojų požiūrį ir įgūdžius formuojant įtraukia, į piliečius orientuotą ir žiniomis pagrįstą politiką.
- Plėtoti centrinės valdžios ir vietos pareigūnų bei nevyriausybinių organizacijų įgūdžius įtraukiant, derantis ir vertinant poveikį.

1.2. Seimo atvirumo ir skaidrumo didinimas

2016 m. buvo pakeistas Seimo darbo tvarkos ir vidaus taisyklių įstatymas, todėl komitetų posėdžių protokolai tapo informatyvesni nei anksčiau. Valstybinis leidinys (Riigi Teataja) leidžia užsiprenumeruoti el. pašto pranešimus apie visus teisės aktų projektus ir teisėkūros proceso etapus, pradedant jų derinimu ir baigiant paskelbimu Valstybės žiniuose. Antikorupcijos jungtinis komitetas 2017 m. parengė rekomendacijas valstybės tarnautojams, kaip bendrauti su lobistais, ir aprašė pavyzdžius, kurie gali pasitaikyti. Paskelbus atvirus duomenis, su įstatymų leidyba susijusi informacija tampa vis prieinamesnė ir sukuriamą daugiau galimybių naudoti Seimo paskelbtą informaciją. Greičiau paskelbus protokolus, įstatymų leidyba tampa skaidresnė, nes visuomenė gauna naujausią informaciją apie sprendimų formavimą. Todėl Seimo atvirumas šiek tiek padidėjo. Tačiau praktika nebuvo suderinta tarp komitetų ir dėl to iškyla problemų, susijusių su informacijos skelbimo sparta, dalyvavimu teisės aktų projektų rengimu teisėkūros procese ir prieiga prie duomenų, susijusių su interneto leidiniais ir atviraisiais duomenimis.

2 Įsipareigojimas: padidinti įsitraukimą ir skaidrumą vietos valdžioje

Veiklos:

2.1. Parengti vietos savivaldose atviros valdžios veiksmų planus

Po 2017 m. Administracinės teritorinės reformos Estijoje yra 79 vietos valdžios institucijos, kurių dauguma laikosi atviros valdžios principų (pvz., Informacijos skelbimas savo interneto svetainėje, jaunimo tarybose, tarybos posėdžių transliacijos VOLIS, atitinkamų priemonių į biudžetą įtraukimas). Deja, dėl ne visada visapusiškai apgalvotos savo veiklos, jas sistemingai įgyvendinti ne visuomet pavyksta. Kai kurioms vietos valdžios institucijoms trūksta visuomenės ir nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo, kitos nepakankamai skelbia apie savo veiklą.

Vykdydama 2016–2018 m. AVP veiksmų planą, e. Valdymo akademija padėjo parengti atviros vyriausybės veiksmų planą dviejose prisijungusiose savivaldybėse - Elvoje ir Läänerannoje - ir parengė bendras rekomendacijas atvirai valdžiai visose vietos valdžiose. Norint pristatyti šias rekomendacijas vietos vadovams, taip pat piliečiams ir imtis veiksmų, reikalinga tolesnė veikla.

2.2. Paprastas ir patogus vietos viešųjų paslaugų lygių pristatymas

2018 metų vasarą sukurta metodika ir atlikta analizė apžvelgia, kokios paslaugos teikiamos vietos savivaldose ir koku lygiu. Remiantis šia metodika ir analize, sukurta visiems piliečiams prieinama patraukli ir išsami priemonė. Dabar kiekvienas pilietis, vietos valdžia ir ministerija gali naudoti šį įrankį norėdami peržiūrėti savo vietos valdžios duomenis, suskirstytus pagal sritis ir palyginti juos su Estijos vidurkiais ir duomenimis kitų vietos valdžios atitinkamų institucijų. Vartotojai gali pateikti atsiliepimus programoje.

Šis įrankis yra informacijos šaltinis piliečiams, suteikiantis žinių, kokius argumentus naudoti dalyvaujant diskusijose ir kokio paslaugų lygio reikalauti vietos valdžios institucijose. Tuo pačiu metu jis yra valdymo priemonė tiek vietos, tiek centrinei valdžiai. Vietos valdžia gali sužinoti, kas gerai padaryta ir ką reikia tobulinti. Taip pat vietos valdžia gali planuoti tikslesnes intervencijas ir paramos priemones paslaugų kokybei gerinti.

3 Įsipareigojimas: ugdyti požiūrį į „dalyvavimo demokratiją“ ir jos įgūdžius

Veikla:

3.1. Ugdykite požiūrį ir dalyvavimo demokratijoje įgūdžius

Atvira ir įtrauki politika numato piliečių požiūrio į demokratiją ir įgūdžių ugdymą. Tai reiškia ne tik žinių įgijimą pamokose, bet ir išsamesnio požiūrio ugdymą mokyklose.

Švietimo ir mokslo ministerija, atnaujindama nacionalines pagrindinių mokyklų ir vidurinių mokyklų programas bei rengdama švietimo ir mokslinių tyrimų strategiją 2018–2019 m., konsultuojasi su atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant jaunimo organizacijas, siekdama užtikrinti dalyvaujamajai demokratijai reikalingų įgūdžių įtraukimą į strategiją ir mokymo programas.

Suinteresuotosios šalys (įskaitant nevyriausybinės organizacijas) pateikia savo pasiūlymus atnaujinti mokymosi tikslus ir mokymosi rezultatus pagal naujos mokymosi koncepcijos principus.

Žinodami dalyvaujamąsias demokratijos metodus, įskaitant IRT galimybes, piliečiai turės žinių, įgūdžių ir nuostatų, reikalingų siekiant atviros valdžios ir joje dalyvauti.

Estijos taikomų teisinių / techninių / organizacinių priemonių sąvadas

Skaidrumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Vartotojų atsiliepimų apie politinio/viešojo proceso esmę integravimas
• Pavyzdžių, kurie gali pasitaikyti valdžiai bendraujant su lobistais, aprašas
• Greitas ir išsamus valdžios institucijų pasitarimų, darbo grupių susitikimų protokolų viešas paskelbimas

Subsidiarumo priemonės
<ul style="list-style-type: none">
• Vartotojų įtraukimas per valdžios temines darbo grupes, pvz. viešojo sektoriaus ir socialinių naujovių darbo grupė
• Vieno ar kelių ministerijos užduočių koordinatorių, kurie būtų atsakingi už informacijos sklaidą ir konsultavimą apie įsitraukimą į valdymo praktiką, skyrimas
• Ministerijų užduočių koordinatorių tobulinimas ir įgalinimas, NVO atstovų įsitraukimo praktikos plėtrai
• Politikos formavimo įgūdžių tobulinimui taikomi įrodymais pagrįsti metodai ir duomenų apdorojimas, pasakojimas ir vizualizavimas
• Atviros valdžios veiksmų planų vietos savivaldose parengimas
• Metodika ir analizė apžvelgiant kokios paslaugos teikiamos vietos savivaldose ir koku lygiu
• Vietos valdžios duomenų suskirstymas pagal sritis palyginant juos su Estijos vidurkiais ir kitų vietos valdžios institucijomis
• Piliečių požiūrio į demokratiją ir įgūdžių ugdymas mokyklose, atitinkamai keičiant mokymo programas

2.1.5. LENKIJA²⁵

Lenkijos požiūris į tvaraus ir atsakingo ekonominio vystymosi veiksmus buvo suformuluotas Lenkijos nacionaliniame atsakingo vystymosi veiksmų plane, kurį vyriausybė priėmė 2016 m. Jame pateikiama situacijos diagnozė, nurodomos pagrindinės ilgalaikio vystymosi sritys ir siūlomi konkretūs sprendimai, kurie užtikrins Lenkijos augimą. Išsamios priemonės plano tikslams pasiekti atsispindi 2017 m. priimtoje Atsakingo vystymosi strategijoje (SRD), kuri dėl savo vaidmens ir užduočių pobūdžio tapo lankstaus pagrindinių šalies plėtros procesų valdymo priemonė. Tikimasi, kad SRD įgyvendinimas padės įgyvendinti ir JT Darbotvarkę Lenkija 2030 m.

Lenkijos požiūriu verslo ir žmogaus teisių klausimai pastaruoju metu tampa vis populiareniu tarptautinių organizacijų, įskaitant Jungtines Tautas (JT), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO), Europos Sąjungą (ES), Europos Tarybą, Tarptautinę darbo organizaciją (TDO), diskusijų objektu. Lenkija aktyviai dalyvavo kuriant naują požiūrį į šį klausimą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu.

1948 m. JT Generalinė Asamblėja priėmė Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją. Šie dokumentai kartu su Tarptautiniu pilietinių ir politinių teisių paktu (1966) ir Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktu (1966) sudaro tarptautinės žmogaus teisių, vadinamosios Žmogaus Teisių Chartijos, kanoną. Europos lygiu buvo priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kuri buvo pasirašyta Romoje 1950 m. lapkričio 4 d. Kita vertus, tarptautiniai darbo standartai yra įtraukti į vadinamąjį Tarptautinį darbo kodeksą, kuris atsispindi TDO konvencijose.

Pareiga gerbti žmogaus teises reiškia, kad vyriausybės imasi tinkamų priemonių, kad piliečiai ir valstybės jurisdikcijai priklausantys žmonės galėtų naudotis žmogaus teisėmis. Tai yra nuolatinis procesas, kai vystosi žmogaus teisės, o jų apsaugos mastas didėja reaguojant į besikeičiančias politines, socialines ir technologines sąlygas. ES nuo pat jų atsiradimo pradžios aktyviai dalyvavo įgyvendinant pagrindinius principus, o kiekviena jos valstybė narė yra įsipareigojusi veiksmingai įgyvendinti įmonių socialinės atsakomybės principus nacionaliniu lygmeniu. Verslo ir žmogaus teisių klausimai taip pat buvo aptarti Europos Tarybos priimtuose dokumentuose, įskaitant Ministrų komiteto rekomendaciją CM / Rec (2016) valstybėms narėms. Šia rekomendacija siekiama patarti Europos Tarybos narėms, kaip įgyvendinti JT pagrindinius

---

²⁵ Žr. Priedas 9

principus ir užpildyti jų įgyvendinimo spragas Europos lygmeniu. Pagal Rekomendaciją Lenkija, kaip Europos Tarybos valstybė narė, turėtų²⁶:

- 1) peržiūrėti savo nacionalinę teisę ir praktiką, kad užtikrintų Rekomendacijose išdėstytų principų ir tolesnių gairių laikymąsi, ir reguliariai vertintų priemonių, kurių imtasi, veiksmingumą;
- 2) tinkamomis priemonėmis ir veiksmais užtikrinti platų Rekomendacijos platinimą kompetentingoms institucijoms ir suinteresuotosioms šalims, siekiant didinti informuotumą apie įmonių atsakomybę gerbti žmogaus teises ir prisidėti prie jų įgyvendinimo;
- 3) dalytis gerosios praktikos pavyzdžiais, susijusiais su Rekomendacijos įgyvendinimu, siekiant juos įtraukti į bendrą informacinę sistemą, kurią sukuria ir prižiūri Europos Taryba;
- 4) rengti ir platinti nacionalinį JT verslo ir žmogaus teisių principų įgyvendinimo veiksmų planą, taip pat dalintis nacionalinių veiksmų planų rengimo ir peržiūros geriausia patirtimi bendroje informacinėje sistemoje, kurią prižiūri Taryba. Europa;
- 5) išnagrinėti Rekomendacijos įgyvendinimą ne vėliau kaip po penkerių metų nuo jos priėmimo.

Atsakingas vystymasis reiškia ne tik ekonomikos augimą, paremtą tvirtais ekonominiais pagrindais (verslumas, kruopštumas, ištekliai ir lenkų įgūdžiai), bet ir daugialypį socialinį solidarumą tarp dabartinių ir ateities kartų; regionuose, miestuose ir kaimo vietovėse; arba tarp darbdavių ir darbuotojų. Atsakingo vystymosi poreikis kyla dėl susirūpinimo bendruoju gėriu.

Socialinis kapitalas yra būtina sąlyga tokiu pasitikėjimu grįstam bendradarbiavimui ir kartu tai yra šiuolaikinės ekonomikos plėtros atspirties taškas. Planuojamų plėtros veiksmų sėkmė priklauso nuo požiūrio, skatinančio bendradarbiavimą ir kūrybiškumą, formavimo, visuomenės dalyvavimo didinimo ir piliečių įtakos viešajam gyvenimui ir kultūriniam potencialui formavimo. Tiek ilgalaikio piliečių pasitikėjimo atmosfera, taip pat valstybės ir piliečių santykiais, tiek kūrybinio verslumo plėtra turėtų būti vertinama kaip kitų pokyčių ar veiksmų katalizatorius arba praktinis iniciatyvų ir plėtros tikslų svertas. Išsaugant socialinės rinkos ekonomikos konstitucinį modelį, Atsakingos plėtros strategijoje siūloma didinti valstybės institucijų atsakomybę formuojant ekonominius, socialinius ir teritorinius procesus. Tik ribotai atsakingos už privačių subjektų verslo sprendimus valstybinės institucijos tampa verslumo elgesio varomąja jėga, įgalina naujų šakų ir

---

²⁶ Polish National Action Plan for the Implementation of the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights 2017-2020

ekonomikos sričių plėtrą ir palengvina rinkos mechanizmų naudojimą, kad paskatintų, plėtotų ir įgyvendintų šiuolaikinių technologijų sprendimus.

Strategijoje ilgalaikis aspektas derinamas su operatyviniu aspektu, kuriame nurodomi būtini veiksmai ir įgyvendinimo priemonės. Jomis yra pavyzdiniai ir strateginiai projektai, skirti užtikrinti jos įgyvendinimą. Nemaža dalis iš daugiau nei 180 projektų yra susiję su skirtingomis socialinės politikos sritimis, nurodant piliečiams, konkrečioms žmonių grupėms ar šalies regionams svarbius klausimus. Strategija taip pat apima keletą strateginių projektų, kurie padidins socialinį dalyvavimą ir bendradarbiavimą tarp valstybinių ir privačių subjektų, mokslo sektoriaus ir pilietinės visuomenės, įskaitant Nacionalinę pilietinės visuomenės plėtros rėmimo programą.

Teisės srityje, teikiant paslaugas piliečiams ir ekonomikai, SRD taip pat nustatomos teisės aktų kokybės gerinimo priemonės, skirtos sudaryti geresnes sąlygas verslui ir patenkinti piliečių poreikius. Vis dar yra iššūkis, susijęs su daugybe teisinių reglamentų, jų nenuoseklumu ir neaiškumais. Pastaraisiais metais dažnai keičiami reglamentai ir dėl to iškyla daugybė teisinių įsipareigojimų piliečiams ir verslininkams (ir įvairių lygių administracijai). Priemonės, skirtos problemai spręsti, yra reguliavimo poveikio vertinimo sistemos veiksmingumo gerinimas. Jam skiriama priemonė - „100 pakeitimų verslui“ - pirmojo teisėkūros sprendimų paketas. Lygiagrečiai teikiamas Verslo konstitucijos paketas, kuriuo siekiama užtikrinti tolesnį teisinės aplinkos gerinimą, sustiprinti teisinį tikrumą ir teisinę kultūrą bei sustiprinti pagalbinę administracijos vaidmenį piliečiams ir įmonėms.

Administracinio proceso bendrųjų principų papildymai:

Draugiškas įstatymo aiškinimas (*in dubio pro libertate*)

2017 m. Administracinių bylų kodekso ir kai kurių kitų įstatymų pakeitimo įstatymas (*Journal of Laws*, 935 punktas) į Administracinių bylų kodeksą įtvirtino principą, kad, skirtingai aiškinanti įstatymą, procesą vykdomoji institucija turėtų priimti suinteresuotai šaliai palankų aiškinimą. Taigi šaliai bus suteikta apsauga nuo neigiamų neaiškių teisinių reglamentų padarinių ir su tuo susijusio netikrumo.

Įstatymo aiškinimas gali sukelti sunkumų tiek piliečiams (kitiems subjektams), tiek administracinėms institucijoms, tiek teismams ir subjektams, vykdančioms viešajam administravimui pavestas užduotis.

Valstybinės valdžios sprendimai, kai aiškinamasis neapibrėžtumas buvo priimtas pažeidžiant šalį, sumažina pasitikėjimą valstybe ir jos įvedamais įstatymais. Siūlomas principas turės ypatingą reikšmę bylose, kuriose atvejo šaliai nustatoma pareiga ar bausmė, arba panaikinama šalies teisė. Tokiuose procesuose atvejo šalies laisvės sritis yra tiesiogiai ar netiesiogiai ribojama.

Neabejotina, kad *in dubio pro libertate* principas persmelkia visą administracinę teisę. Išplėtus šį principą iki proceso administracinėse institucijose, netikrumą keliančios nuostatos turėtų būti aiškinamos taip, kad nepakenktų teisėtiems piliečių interesams.

Konstitucinis teisingos teisėkūros principas padeda apsaugoti piliečių pasitikėjimą valstybe ir jos priimama teise. Tos pačios vertybės taip pat turėtų būti plačiau saugomos taikant įstatymą. Vadinasi, šiuo principu siekiama laikytis tų pačių vertybių, kaip ir minėtas konstitucinis principas. Nors įstatymas turėtų būti suformuluotas taip, kad nebūtų sunku interpretuoti jo nuostatų prasmę, negalima atmesti tokių sunkumų atsiradimo. Todėl siūlomu principu siekiama sumažinti bet kokio galimo šalims nuostatų neaiškumo riziką.

Proporcingumo (aktualumo), nešališkumo ir vienodo požiūrio principai

Nešališkumo ir vienodo požiūrio principai, kurie turėtų būti ypač svarbūs bylose, kuriose dalyvauja kelios šalys, taip pat buvo įtraukti į Administracinių bylų kodekso pakeitimo įstatymo nuostatas. Nešališkumo principas reiškia, kad administracijos institucijos ir jų darbuotojai neturėtų vadovautis jokiais interesais ar motyvais, viršijančiais įstatymą, galinčiais pažeisti šalių interesus. Laikantis vienodo požiūrio principo, su visomis toje pačioje situacijoje esančiomis šalimis turėtų būti elgiamasi panašiai, nediskriminuojant.

Piliečių pasitikėjimo valstybės valdžia gilinimo principas, pagrindinė prielaida užmegzti draugiškus administracijos ir piliečių santykius, turi būti apibrėžta konkrečiau. Vienas pagrindinių kriterijų vertinant, kiek administracija yra draugiška asmeniui, yra viešojo administravimo institucijų veiksmų nuspėjamumas ir jų pagarba asmens interesams. Šalis, kuri dokumentus teikia institucijai, paprastai tais atvejais, kai yra susijusios su investicinėmis išlaidomis arba reikalaujantis išankstinio materialinių išteklių, įskaitant laiką, dalyvavimo, turi teisę sutvarkyti savo interesus tikėdamas, kad sąžiningai ir laikydamasis įstatymų ji nerizikuoja neigiamomis teisinėmis savo sprendimų pasekmėmis, ypač pasekmėmis, kurių jie negalėjo numatyti tuo metu, kai buvo priimti. Administracijos institucijos privalo laikytis teisėtų lūkesčių principo, kad šalis galėtų racionaliai planuoti savo veiklą.

Šis principas grindžiamas prielaida, kad atvejo šalių lūkesčiai yra teisėti, jei jie yra susiję su teisėtais ir galimais veiksmais, o institucija, veikdama neviršydama įstatymo ribų, laikysis savo nusistovėjusios praktikos, kai reikalai sprendžiami panašių faktinių ir teisinių aspektų situacijose. Institucija neturėtų be ypatingų ir svarbių priežasčių nukrypti nuo nusistovėjusios ir vienodos praktikos.

Priimtose nuostatose taip pat įtvirtintas proporcingumo principas, pagal kurį administracijos institucijos reikalauja atlikti tik tokius veiksmus, kurie sukelia šalims tik tokius nepatogumus, kurie yra būtini ir proporcingi numatytam tikslui. Dalyvaudama procese šaliai sunkioje veikloje, ypač susijusioje su šalies teisių apribojimu ar naštos šaliai sukūrimu, viešojo administravimo institucija turėtų atsižvelgti į šalių interesus ir kištis į tuos interesus tik tada ir tiek, kiek tai būtina numatytam tikslui pasiekti, visų pirma išspręsti klausimą pagal įstatymą.

Šie principai yra išreikšti, pvz., Europos gero administracinio elgesio kodekso 5, 6 ir 8 straipsniuose.

Vienodi administracinių nuobaudų skyrimo standartai

Administracinės nuobaudos pagal Lenkijos įstatymus dažnai yra griežta sankcija už įstatymų pažeidimą. Tuo pačiu metu teisinėje sistemoje nėra jokių bendrų taisyklių, reglamentuojančių šių nuobaudų skyrimą, dėl ko žymiai diferencijuojama subjektų, kuriems taikomos bausmės, padėtis, ypač atsižvelgiant į mechanizmus, lengvinančius objektyvų administracinės atsakomybės pobūdį (pvz. dėl veiksmų, į kuriuos atsižvelgta vertinant pinigines baudos dydį, nustatymo ar diferenciacijos trūkumo), o tai dažnai nepateisinama dėl tam tikro reglamento dalyko ir ypatybių. Be to, administracinės sankcijos dažnai skiriamos automatiškai, neatsižvelgiant į pažeidimo priežastis ir aplinkybes. Be to, administracinės sankcijos daugeliu atvejų yra griežtesnės nei baudžiamosios sankcijos, pvz., kai nėra nustatytas administracinės nuobaudos skyrimo senaties terminas. Be to, automatinis nuobaudų skyrimas ir neatsižvelgimas į konkrečios bylos aplinkybes nėra tinkamas užtikrinti teisingą - socialinę prasme - administracijos institucijų atsakymą.

Ši situacija taip pat kelia abejonių dėl demokratinėje teisinėje valstybėje įtvirtintų principų, ypač proporcingumo principo.

Europos žmogaus teisių teismo praktikoje žmogaus teisių apsaugos standartai visose sankcijose turėtų būti suderinti su garantijomis, numatytomis Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje, su pakeitimais, padarytais 3, 5 ir 8

protokolais ir papildytais 2.12 protokolu. Tai reiškia, kad Konvencijos 6 straipsnio garantijos yra taikomos visuose beveik baudžiamuosiuose procesuose, įskaitant tuos, kurie pagal Lenkijos įstatymus yra laikomi administraciniu procesu. Procesai administracinėse institucijose, kurie gali pasibaigti skiriant nuobaudą, iš esmės turėtų atitikti visus procesinius standartus, numatytus Konvencijos 6 straipsnyje, taikant procesus, kuriuose sprendžiamos atsakomybės sąlygos. Be to, Aukščiausiojo Teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nurodoma, kad reikia laikytis EŽTK sprendimų, pareikštų remiantis Konvencijos 6 straipsniu, kiek tai susiję su administracinių nuobaudų skyrimu.

Todėl administracinių nuobaudų skyrimo principų formulavimas buvo pagrįstas. Tai užtikrins vienodus asmenų elgesio standartus ir garantuos, kad nuobaudos bus racionalios ir proporcingos pažeidimui.

Reglamente kalbama apie: i) vadinamąsias direktyvas dėl administracinių piniginių nuobaudų (pvz., pareigos pažeidimo laipsnį, aplinkybes ir trukmę; anksčiau padarytų pažeidimų dažnumą; pažeidėjo indėlio į pažeidimą laipsnį; gautų išmokų dydis ir baudžiamo asmens asmeninės aplinkybės); ii) nuobaudos neskrymo pagrindai; iii) nuobaudos vykdymo datos atidėjimas; arba iv) baudos padalijimas dalimis; v) dovanojimas valstybės pagalba verslininkams arba *de minimis* pagalba, susijusias su atleidimu nuo baudos skyrimo; ir vi) nuobaudos skyrimo ar vykdymo apribojimas.

Nors siūlomus sprendimus gali naudoti visi piliečiai, reikia pažymėti, kad verslininkams taikomiems sprendimams ypač būdingas automatinis paskirtų administracinių nuobaudų pobūdis su pernelyg dideliu griežtumu. Visų pirma, administracinės nuobaudos daro didelį poveikį verslininkų verslui iš MVĮ sektoriaus.

Bendrųjų nuostatų dėl administracinių nuobaudų skyrimo įvedimas į teisinę tvarką bus pirmasis toks reguliavimas Lenkijos administracinėje teisėje.

Vadinamųjų informatorių reglamentai

Toliau bus stengiamasi reguliuoti vadinamųjų informatorių padėtį. Nepakeitus įstatymų ir sąmoningumo sferos, nebus įmanoma realiai pagerinti žmonių, atskleidžiančių piktnaudžiavimą Lenkijoje, padėtis. Šiuo metu Teisingumo ministerijoje atliekamas teisėkūros darbas dėl informatorių apsaugos Lenkijoje nuostatų. Taip pat būtina pradėti plačią socialinę kampaniją dėl žemo socialinio informuotumo apie pranešimus ir informatorių vaidmens, susijusio su visuomenės interesais.

2017 m. balandžio 10 d. Konkurencijos ir vartotojų apsaugos biuro prezidentas inicijavo bandomąją programą „Sygnališči“ (pranešėjai). Kiekvienas gali pranešti apie įtariamą antikonkurencinį susitarimą ar piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi versle specialiu telefono numeriu arba el. paštu. Šią informaciją galima pateikti anonimiškai, o pareigūnai pasižada neketinti nustatyti informatoriaus tapatybės. Tačiau reikia sistemingai spręsti teisinius klausimus, susijusius su informatorių statusu, ir apsaugoti juos nuo galimų neigiamų pasekmių iš šalių, apie kurių pažeidimus jie pranešė.

Teisė į plėtrą

Kita neatimama žmogaus teisė, kurią reikėtų garantuoti, yra teisė į vystymąsi. 1986 m. Priimtoje JT deklaracijoje dėl Teisės į vystymąsi pabrėžiama žmogaus svarba vystymosi procese ir nurodomas žmogaus teisių ir vystymosi ryšys. Ši deklaracija gali būti gairė kuriant nacionalinę ir tarptautinę politiką. Tai gali būti pasiekta:

- įtraukiant žmogaus teisių dalyką į kūrimo procesą;
- pripažįstant žmogiškojo faktoriaus svarbą vystantis;
- suteikiant politinį, teisinį, socialinį, moralinį ir racionalų vystomojo bendradarbiavimo pagrindą;
- naudojant išsivysčiusių ir besivystančių šalių dialogą žmogaus teisių klausimais.

Valstybės yra įpareigosos vykdyti savo pasirinktą nacionalinės plėtros politiką, siekiant stabilaus visuomenės ir visų žmonių gerovės augimo, pagrįsto teisingu naudos paskirstymu.

Tiek Vienos deklaracijoje, tiek Vienos pasaulinėje žmogaus teisių konferencijoje priimtoje veiksmų programoje vieningai teigiama, kad plėtra palengvina naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis. Kita vertus, negalima teigti, kad nėra vystymosi, ir tuo pačiu pateisinti žmogaus teisių pažeidimą. Taip yra dėl to, kad šių reglamentų visuotinis pobūdis nėra aptariamas.

Jungtinių Tautų Chartijos 55 straipsnyje išsamiai aprašomos tarptautinio ekonominio ir socialinio bendradarbiavimo sritys, kurioms, remiantis Chartijos 56 straipsniu, reikalingi bendri ir nepriklausomi JT valstybių narių veiksmai. Šis bendradarbiavimas apima:

- a) aukštesnį gyvenimo lygį, visišką užimtumą ir ekonominės bei socialinės pažangos ir plėtros sąlygas;

- b) tarptautinių ekonominių, socialinių, sveikatos ir susijusių problemų sprendimus; tarptautinį bendradarbiavimą kultūros ir švietimo srityse;
- c) visuotinę pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms bei jų laikymasis visiems, neatsižvelgiant į rasę, lytį, kalbą ar religiją.

Atsakingo vystymosi strategija

Lenkijos požiūris į tvaraus ir atsakingo ekonominio vystymosi veiksmus buvo suformuluotas Lenkijos nacionaliniame atsakingo vystymosi veiksmų plane, kurį vyriausybė priėmė 2016 m. vasario 16 d. Jame pateikiama situacijos diagnozė, nurodomos pagrindinės ilgalaikio vystymosi sritys ir siūloma konkretūs sprendimai, kurie užtikrins Lenkijos augimą. Išsamios priemonės plano tikslams pasiekti atsispindi 2017 m. vasario 14 d. priimtoje Atsakingo vystymosi strategijoje (SRD), kuri dėl savo vaidmens ir užduočių yra lanksti pagrindinių šalies vystymosi procesų valdymo priemonė. Jame nurodomi tikslai ir būtini veiksmai, įgyvendinimo priemonės ir pagrindiniai projektai, užtikrinantys jo įgyvendinimą. Taip pat sukurama koordinavimo sistema, paskiriant vaidmenis atskiriems viešiesiems subjektams ir darbo su verslo, mokslo ir visuomenės pasauliais būdus. Plėtros strategija grindžiama darnaus ir atsakingo vystymosi koncepcija ir išlieka suderinta su Jungtinių Tautų pagrindiniais Verslo ir žmogaus teisių principais. Jos įgyvendinimas padės įgyvendinti Lenkijos Darbotvarkę 2030.

Atsakingas vystymasis reiškia ne tik ekonomikos augimą, paremtą tvirtais ekonominiais pagrindais (verslumas, kruopštumas, ištekliai ir lenkų įgūdžiai), bet ir daugialypį socialinį solidarumą tarp dabartinių ir ateities kartų; regionuose, miestuose ir kaimo vietovėse; arba tarp darbdavių ir darbuotojų - kyla dėl susirūpinimo bendruoju gėriu.

Socialinis kapitalas yra būtina sąlyga tokiam pasitikėjimu grįstam bendradarbiavimui ir šiuolaikinės ekonomikos plėtros atspirties taškas. Planuojamų plėtros veiksmų sėkmė priklauso nuo požiūrio, skatinančio bendradarbiavimą ugdymo, visuomenės dalyvavimo didinimo ir piliečių įtakos viešajam gyvenimui ir kultūriniam potencialui formavimo. Tiek ilgalaikio piliečių pasitikėjimo atmosfera, taip pat valstybės ir piliečių santykiais, tiek ir kūrybinio verslumo plėtra turėtų būti vertinama kaip kitų pokyčių ar veiksmų katalizatorius arba praktinis iniciatyvų ir plėtros tikslų svertas.

Išsaugant socialinės rinkos ekonomikos konstitucinį modelį, Atsakingos plėtros strategijoje siūloma didinti valstybės institucijų atsakomybę formuojant ekonominius, socialinius ir teritorinius procesus. Tik ribotai atsakingos už privačių subjektų verslo sprendimus valstybinės

institucijos tampa verslumo elgesio varomąja jėga, įgalina naujų šakų ir ekonomikos sričių plėtrą ir palengvina rinkos mechanizmų naudojimą, kad paskatintų, plėtotų ir įgyvendintų šiuolaikinių technologijų sprendimus.

Strategijoje ilgalaikis aspektas derinamas su operatyviniu aspektu. Tam nurodomi būtini veiksmai ir įgyvendinimo priemonės: pavyzdiniai ir strateginiai projektai, skirti užtikrinti jos įgyvendinimą. Nemaža dalis iš daugiau nei 180 projektų yra susiję su skirtingomis socialinės politikos sritimis, aiškinant piliečiams ir konkrečioms žmonių grupėms ar šalies regionams svarbius klausimus. Strategija taip pat apima keletą strateginių projektų, kurie padidins socialinį dalyvavimą ir bendradarbiavimą tarp valstybinių ir privačių subjektų, mokslo sektoriaus ir pilietinės visuomenės, įskaitant Nacionalinę pilietinės visuomenės plėtros rėmimo programą.

Teisės srityje, teikiant paslaugas piliečiams ir ekonomikai, SRD taip pat nustatomos teisės aktų kokybės gerinimo priemonės, skirtos sudaryti geresnes verslo sąlygas ir patenkinti piliečių poreikius. Vis dar yra iššūkis, susijęs su daugybe teisinių reglamentų, jų nenuoseklumu ir neaiškumais. Pastaraisiais metais buvo dažnai keičiami reglamentai, įvesta daugybė teisinių įsipareigojimų, nustatytų piliečiams ir verslininkams (ir įvairių lygių administracijai). Priemonės, skirtos problemai spręsti, yra reguliavimo poveikio vertinimo sistemos veiksmingumo gerinimas - „100 pakeitimų verslui“ - pirmojo teisėkūros sprendimų paketas. Kartu pristatomas Verslo konstitucijos paketas, kuriuo siekiama užtikrinti tolesnį teisinės aplinkos gerinimą, sustiprinti teisinį tikrumą ir teisinę kultūrą bei stiprinti pagalbinę administracijos vaidmenį piliečiams ir įmonėms.

Veiksmai pagal Europos Tarybos rekomendaciją dėl žmogaus teisių ir verslo

1) Rekomendacijos CM / Rec (2016) valstybėms narėms žmogaus teisių ir verslo (toliau - Rekomendacija) tekstas kartu su aiškinamuoju memorandumu buvo išverstas į lenkų kalbą.

- atsakingas subjektas: Užsienio reikalų ministerija;

2) Rekomendacija kartu su vertimu į lenkų kalbą bus platinama kompetentingoms valdžios institucijoms, kompetentingoms valstybinėms inspekcijos institucijoms, teismams, prokurorams, policijai, verslininkams, verslo organizacijoms ir darbuotojų organizacijoms, socialinio dialogo įstaigoms, subjektams, dirbantiems žmonių apsaugai, diplomatinės ir konsulinės atstovybės. Ji taip pat bus tinkamai integruota į mokymo programas.

- atsakingi subjektai: Ekonomikos plėtros ministerija; Šeimos, darbo ir socialinės politikos ministerija; Teisingumo ministerija; Vidaus reikalų ir administracijos ministerija; Užsienio reikalų

ministerija; Vyriausybės įgaliotasis atstovas lygybės klausimais; ir Vyriausybės įgaliotasis pilietinės visuomenės atstovas, bendradarbiaudamas su kitomis atitinkamomis ministerijomis ir įstaigomis;

3) Rekomendacija bus išanalizuota siekiant įvertinti Lenkijos įstatymų ir praktikos suderinamumą ir suformuluoti pasiūlymus dėl galimų veiksmų tokiam suderinamumui įgyvendinti

- atsakingas subjektas: Ekonominės plėtros ministerija, bendradarbiaudama su kitomis ministerijomis, įskaitant: Šeimos, darbo ir socialinės politikos ministeriją; Teisingumo ministeriją; Vidaus reikalų ir administracijos ministeriją; Vyriausybės įgaliotasis atstovas lygybės klausimais; ir Vyriausybės įgaliotasis pilietinės visuomenės atstovas;

4) Lenkija parengs tarpinę ataskaitą ir galutinę rekomendacijos įgyvendinimo būklės ataskaitą su šalies taikomų gerų praktikų sąrašu

- atsakingi subjektai: Užsienio reikalų ministerija; Ekonomikos plėtros ministerija; Šeimos, darbo ir socialinės politikos ministerija; ministerijos;

- pabaigos data: iki 2018 m. pabaigos (tarpinė ataskaita ir gerosios patirties sąrašas) ir iki 2020 m. pabaigos (galutinė ataskaita).

Korporatyvinis atakingumas

Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių pagrindiniai principai apibūdina bendruosius principus ir priemones, kuriais valstybės gali naudotis, kad apsaugotų savo piliečius nuo verslo pažeidimų. JT pagrindiniai principai rekomenduoja valstybėms:

- aiškiai išdėstyti lūkesčius, kad visos verslo įmonės vykdydamos savo veiklą gerbtų žmogaus teises;
- vykdyti įstatymus, kuriuose reikalaujama, kad verslo įmonės gerbtų žmogaus teises, ir vertinti tokių įstatymų tinkamumą;
- užtikrinti, kad kiti verslo įmonių veiklą reglamentuojantys įstatymai nevaržytų, o sudarytų sąlygas verslui gerbti žmogaus teises;
- skatinti ir reikalauti verslo įmonių pranešti, kaip jos sprendžia poveikį žmogaus teisėms;
- skatinti ir reikalauti, kad verslo įmonės skatintų savo verslo partnerius gerbti žmogaus teises;

- imtis priemonių užtikrinti, kad valstybei priklausančios verslo įmonės ypač atidžiai laikytųsi žmogaus teisių;
- parengti tinkamą vyriausybės ir viešojo administravimo politiką, suteikiant jiems atitinkamą mokymą, informaciją ir paramą.

Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų Aiškinamajame Vadove profesorius Johnas Ruggie pabrėžia, kad veikla, skatinanti verslą ir pagarbą žmogaus teisėms, tebėra neatsiejama. Todėl privačių ir valstybinių verslo įmonių atsakingas verslo elgesys turi atsižvelgti į žmogaus teisių svarbą tiek verslininkams, tiek visai piliečių bendruomenei. O tai padeda kurti darbo vietas, plėsti vartotojų grupes, ugdyti sąžiningumo jausmą ir prisidėti prie rinkos stabilizavimo. Visa tai galop veda prie ekonomikos augimo. Vystymosi galimybės yra tinkamų apsaugos priemonių, užtikrinančių pagarbą žmogaus teisėms, pavyzdžiui, demokratinių laisvių, teisinės valstybės, gero valdymo, skaidrumo, nuosavybės teisių ir pilietinės visuomenės, išlaikymo pasekmė. Verslininkai pripažįsta ir supranta žmogaus teisių naudą. Jie supranta, kad pozityvus veiksmas, pagrįstas kruopštumu, skaidrumu ir ataskaitomis, gali:

- padėti jiems apsaugoti ir pagerinti savo verslo įmonės reputaciją ir teigiamą įvaizdį;
- išlaikyti ir plėsti savo klientų ratą;
- sudaryti verslo įmonėms galimybę pritraukti ir išlaikyti gerus darbuotojus;
- kurti ir plėtoti tvarius santykius su darbuotojais ir suinteresuotosiomis šalimis;
- sumažinti riziką savo verslo įmonės tęstinumui, kuri gali kilti viduje ir (arba) jos santykiuose su vietos bendruomene ar kitais išorės partneriais;
- sumažinti teisminių procesų dėl žmogaus teisių pažeidimų riziką;
- pritraukti investuotojų, kurie daugiau dėmesio skirs etikos klausimams, įskaitant pagarbą žmogaus teisėms vykdant savo verslo veiklą;
- bendradarbiauti / investuoti į verslo įmones ar vyriausybes, kurios savo politikoje atsižvelgia į žmogaus teisių klausimą;
- remti verslo etiką.

Lenkijoje verslininkai vis daugiau dėmesio skiria įmonių socialinei veiklai ir atviram atsiskaitymui bei operacijų skaidrumui. Tai labai gerai papildo galiojančius teisės aktus ir įrankius,

skirtus apsaugoti verslo įmonių įvaizdį ir reputaciją, ir padeda apginti klientų ir investuotojų interesus.

Rengdama Nacionalinį veiksmų planą, skirtą įgyvendinti Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus, vyriausybės administracija siunčia aiškų signalą verslininkams, nurodydama, kad pareiga taikyti JT pagrindinius principus yra geriausias būdas skatinti atsakingą požiūrį į verslo veiklą ir taip įgyvendinti kitus tarptautinius standartus, įskaitant EBPO gaires daugiašalėms įmonėms.

Tuo pačiu metu į NPP įtrauktos užduotys padeda viešajam administravimui:

- suformuluoti verslininkų lūkesčius ir padėti jiems juos įgyvendinti;
- remti galimybę naudotis veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis nukentėjusiems nuo žmogaus teisių pažeidimų, kurias teikia Lenkijos jurisdikcijai priklausančios verslo įmonės;
- skatinti suvokti poreikį kovoti su kylančia rizika ir grėsmėmis verslui bei žmogaus teisėms, kaip priemonei prisidėti prie sėkmingo verslo;
- vykdyti nuoseklią politiką ir teikti informaciją apie numatomą veiklą pagarbos žmogaus teisėms srityje versle.

Planuojama ir vykdoma veikla

- 1) skatinti gerą žmogaus teisių ir verslo patirtį, įskaitant valstybės valdomas įmones ir valstybės užsakymus gaunančias įmones;
- 2) remti įmones vertinant riziką žmogaus teisių atžvilgiu vykdant verslą ne ES šalyse, pasitelkiant užsienio institucijų Lenkijoje patirtį;
- 3) didinti užsienio institucijų įsitraukimą į klausimus, susijusius su žmogaus teisėmis ir verslu, įskaitant vietos įstatymus ir įmonių veiklą Lenkijoje, siekiant įgyvendinti žmogaus teises, ypač atsižvelgiant į ginkluotų konfliktų situaciją;
- 4) prireikus skatinti verslininkų, pilietinės visuomenės organizacijų ir vyriausybės dialogą dėl JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų įgyvendinimo;
- 5) darbas siekiant užmegzti bendradarbiavimą tarp valstybės institucijų ir verslo sektoriaus subjektų, siekiant užkirsti kelią priverstinio darbo reiškiniui, kuris yra viena iš prekybos žmonėmis formų, ir jį sumažinti.

TEISIŲ GYNIMO PRIEMONIŲ PRIEINAMUMAS

JT pagrindiniai principai nurodo, kad valstybės, vykdydamos savo pareigą apsisaugoti nuo su verslu susijusių žmogaus teisių pažeidimų, privalo imtis atitinkamų priemonių, kad teisminėmis, administracinėmis, įstatymų leidybos ar kitomis tinkamomis priemonėmis užtikrintų, kad nukentėjusieji turėtų galimybę naudotis veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis. Kai kuriais atvejais nukentėjusieji tiesiogiai dalyvauja ieškant teisių gynimo priemonės; kituose – tarpininkas jų vardu ieško teisių gynimo priemonės. Teisės gynimo priemonės gali būti ieškomos teismuose (tiek baudžiamosioms, tiek civilinėms byloms), darbo tribunoluose, nacionalinėse žmogaus teisių institucijose, nacionaliniuose kontaktiniuose punktuose pagal EBPO gaires daugiašalėms įmonėms, kontrolierių tarnybose ir vyriausybės valdomose skundų tarnybose. Lenkijoje žmogaus teisių komisaras turi nacionalinės žmogaus teisių institucijos, veikiančios pagal Paryžiaus principus, statusą.

Tarpininkavimas civilinėse, ekonominėse ir individualiose darbo teisės bylose

Nacionaliniai įstatymai leidžia naudoti tarpininkavimą. Ši priemonė plačiai naudojama, pavyzdžiui, remiantis civiline, ekonomine ir individualia darbo teise. Ją gali naudoti visi, kurie tapo žmogaus teisių pažeidimų aukomis verslo veikloje. Tarpininkavimui dabartinė forma buvo suteikta 2015 m. rugsėjo 10 d. Įstatymu, kuriuo iš dalies keičiami tam tikri aktai, siekiant paremti taikius ginčų sprendimo būdus, o šį klausimą reglamentuojančios nuostatos yra išsklaidytos įvairiuose aktuose.

Tarpininkavimas yra savanoriškas ir konfidencialus ginčų sprendimo būdas, kai šalys pačios susitaria pasitelkdamos nešališką ir neutralų tarpininką. Jis gali būti taikomas visais atvejais, kai įstatymai leidžia atsiskaityti. Šis mechanizmas suteikia galimybę greičiau ir pigiau išspręsti ginčą kuriant bendrą supratimą.

Civilinėse bylose tarpininkavimas gali vykti prieš pateikiant bylą teismui (tarpininkavimo susitarimas, neteisminis ar ikiteisminis tarpininkavimas) arba po to, kai buvo pradėta procedūra teismo sprendimu. Be to, kiekviena ginčo šalis turi teisę prašyti tarpininkavimo bet kurioje teismo proceso stadijoje. Bet kokių atveju būtina tarpininkavimo sąlyga yra ginčo šalių sutikimas, kuris taip pat gali būti atšauktas bet kurioje mediacijos proceso stadijoje.

Nusprendęs pradėti arbitražo procedūrą, tarpininkas susisieks su šalimis nustatydamas pirmojo posėdžio datą ir vietą, kurio metu jie informuoja dalyvius apie jų teises ir apibūdina tarpininkavimo proceso eigą.

Tarpininkavimas turėtų būti suprantamas kaip bendra šalių diskusija dalyvaujant tarpininkui; tačiau proceso metu dalyviai gali individualiai susitikti su mediatoriumi, jei tai būtų tikslinga dėl bylos aplinkybių. Išskirtinėmis situacijomis šis procesas taip pat gali vykti be tiesioginio dalyvių kontakto. Tarpininkavimas iš esmės yra konfidencialus, todėl tarpininkas, šalys ir kiti procese dalyvaujantys asmenys privalo išlaikyti proceso metu sužinotų faktų konfidencialumą.

Dėl tarpininkavimo proceso gali būti sudarytas bendras susitarimas, ir tokiu atveju šalys turi kreiptis į teismą dėl patvirtinimo. Po tokio priėmimo taikos sutartis turi teisinę galią, pasiektą teisme. Tačiau jei šalys nesusitaria, jos vis tiek turi teisę tenkinti savo reikalavimus teismo procese.

Prieiga prie ikiteisminės teisinės pagalbos

Šiame kontekste taip pat būtina paminėti teisinę pagalbą ikiteisminio tyrimo metu, kuri yra naujas mechanizmas pagal Lenkijos įstatymus, palengvinantis galimybę naudotis aukščiau aprašytais apsaugos priemonėmis. Neatlygintinos teisinės pagalbos sistemos centrai buvo paleisti 2016 m. sausio 1 d. Jie yra prieinami 1524 vietose visoje Lenkijoje. Šie centrai buvo įsteigti bendradarbiaujant centrinei administracijai ir vietos valdžiai. Kai kurie esami centrai buvo patikėti specializuotoms nevyriausybinėms organizacijoms. Patarimus pirmiausia teikia teisininkai ir teisiniai patarėjai, jie yra susiję su ikiteisminio tyrimo bylomis. Nemokamomis teisinėmis paslaugomis, be kita ko, gali naudotis socialinės paramos gavėjai, daugiavaikės šeimos kortelės turėtojai, veteranai ar asmenys iki 26 metų ar vyresni nei 65 metų. Pagalba teikiama, pvz., Patarimais apie teisinę padėtį, teises ar įsipareigojimai, bylos sprendimo pateikimas arba reikalingų laiškų ir dokumentų parengimas.

Planuojamos priemonės

Subjektai, remiantys tarpininkavimo ir arbitražo centrų steigimą ir veiklą, planuojami kaip dalis priemonių, kurias bendrai finansuoja Europos socialinis fondas. Planuojama, kad ši veikla prasidės Veiksmų programoje Žinių švietimo plėtra (OP KED) 2017 m. Jie apims tokių subjektų steigimą regionuose, kuriuose jie dar neveikia, ir padės standartizuoti esamų centrų veiklą. Dėl ribotos ESF paramos apimties OP KED sprendime, kuriam pritarė Europos Komisija, parama šioje srityje bus sutelkta išimtinai tarpininkavimo problemai tarp verslo subjektų.

Tęsiama veikla siekiant užtikrinti galimybę kreiptis į teismą ir neteisminę gynybą; Paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių srityje.

Lenkijos Nacionalinio Veiksmų Plano įgyvendinimas:

1. Švietimas

Viešojo administravimo vaidmuo įgyvendinant atsakingą verslo elgesį apima palankių sąlygų formavimą tinkamoms bendradarbiavimo formoms formuoti, kurios palengvina savanorišką įsipareigojimą vykdyti atsakingą plėtrą ir socialinę atsakomybę.

Švietimas ir plati RBC standartų sklaida yra svarbūs elementai, įskaitant atsakingas tiekimo grandines ir pagarbą žmogaus teisėms. Šie veiksmai turėtų būti skirti tiek tiesioginiams gamintojams, tiekimo grandinės įmonėms, tiek vartotojams.

Tikslinga imtis prevencinių priemonių prieš priverstinį darbą, įskaitant švietimo ir informavimo darbdaviams iniciatyvas, ir remti viešąjį ir privatųjį sektorius siekiant užkirsti kelią priverstiniam darbui ir reaguoti į jį.

Užsienio reikalų ministerija kontroliuoja informacijos apie JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų ir 2016 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Tarybos išvadų, rekomenduojančių diplomatines atstovybes įtraukti į pagrindinių principų propagavimą, sklaidą ir nurodytų principų taikymą vykdant visų ambasadų, konsulatų ir Lenkijos institutų veiklą.

2. Stebėjimas

Nacionalinio JT verslo ir žmogaus teisių principų įgyvendinimo nacionaliniame veiksmų plane stebėseną bus vykdoma:

- atskirų ministerijų, atsakingų už NAP planų įgyvendinimą 2017–2020 m., Veiksmų tvarkaraščių parengimas iki 2017 m. pabaigos;
- tarpinės ataskaitos ir gerosios patirties sąrašo parengimas iki 2018 m. pabaigos;
- galutinės ataskaitos parengimas iki 2020 m. pabaigos;

Taip pat:

- EBPO pateiktos metinės EBPO NKP ataskaitos analizė, atsižvelgiant į EBPO NKP pateiktų pranešimų apie tarptautinių įmonių nesilaikymą EBPO daugiašalėms įmonėms skirtų gairių dėl žmogaus teisių ir darbo teisių IV ir V skyrių, kiekį;

- EBPO pateiktos metinės EBPO NKP ataskaitos analizė, atsižvelgiant į mokymo sesijų ir seminarų, skatinančių OECD gaires daugiašalėms įmonėms, skaičių (IV skyrius dėl žmogaus teisių);
- vyriausybės administracijos rengiami mokymai ir konferencijos dėl ĮSA / RBC, įskaitant tas, kurios skatina pažinti JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus.

Užsienio reikalų ministerija, bendradarbiaudama su kompetentingomis ministerijomis, yra atsakinga už veiklos planavimą, numatytą Ministrų Taryboje priimtame Nacionaliniame JT verslo ir žmogaus teisių principų įgyvendinimo veiksmų plane.

Užsienio reikalų ministerija, bendradarbiaudama su kompetentingomis ministerijomis ir vyriausybės institucijomis, yra atsakinga už tarpinio pranešimo ir galutinės nacionalinio veiksmų plano įgyvendinimo ataskaitos parengimą.

Užsienio reikalų ministerija, bendradarbiaudama su kompetentingomis ministerijomis ir vyriausybinėmis bei nevyriausybinėmis institucijomis, taip pat profesinėmis sąjungomis ir darbdavių organizacijomis, yra atsakinga už kito Nacionalinio veiksmų plano, skirto JT gairėms įgyvendinti, parengimą.

Lenkijos taikomų teisinių / techninių / organizacinių priemonių sąvadas

Skaidrumo priemonės
<ul style="list-style-type: none"> • Atsakingo vystymosi strategija - lanksti pagrindinių šalies vystymosi procesų valdymo priemonė • Strategijoje ilgalaikis aspektas derinamas su operatyviu aspektu • Verslo konstitucijos paketas • Netikrumą keliančios nuostatų aiškinamas nepakenkiant teisėtiems piliečių interesams (<i>in dubio pro libertate</i> principas) • Valdžia siekia nenukrypti nuo nusistovėjusios ir vienodos praktikos visoms interesų šalims • Žmonių, atskleidžiančių piktnaudžiavimus, padėties pagerinimas, įvedant anonimiškumą užtikrinančias informacijos perdavimo sistemas, garantuojant asmeninę apsaugą • Integruojama į mokymo programas Europos Tarybos Rekomendacija dėl žmogaus teisių ir verslo CM/Rec (2016); parengiama tarpinė ataskaita ir galutinė Rekomendacijos įgyvendinimo būklės ataskaita su šalies taikomų gerų praktikų sąrašu • Vyriausybės administracijos rengiami mokymai ir konferencijos, skatinančios pažinti JT, (ET, ES) verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus • Užsienio reikalų ministerija, bendradarbiaudama su kompetentingomis ministerijomis ir vyriausybėmis bei nevyriausybėmis institucijomis, taip pat profesinėmis sąjungomis ir darbdavių organizacijomis, yra atsakinga už kito Nacionalinio veiksmų plano, skirto JT gairėms įgyvendinti, parengimą.

Subsidiarumo priemonės
<ul style="list-style-type: none"> • Atsakingo vystymosi strategija - lanksti pagrindinių šalies vystymosi procesų valdymo priemonė • Tarpininkavimas, kaip savanoriško ir konfidencialaus ginčų sprendimo priemonė, kai šalys pačios susitaria pasitelkdamos nešališką ir neutralų tarpininką • Valstybinių teisinės pagalbos centrų perdavimas specializuotoms nevyriausybėms organizacijoms (Nemokamomis teisinėmis paslaugomis gali naudotis socialinės paramos gavėjai, daugiavaikės šeimos kortelės turėtojai, veteranai ar asmenys iki 26 metų ar vyresni nei 65 metų.) • Finansinės paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių srityje

2. Išvados

- 2.1. NVO įsitraukimo į viešąją politiką priemonių svarba nagrinėtose ES šalyse yra pripažįstama kaip būtina visuomenės darnaus vystymosi norma. Tokios normos išraiška, nagrinėtais atvejais, sutartinai laikoma AVP priemonių sistema. Tačiau, nežiūrint to, kad nagrinėtais atvejais be išimčių pripažįstama AVP tvarios plėtros siekiamybė, o tam pasiekti taikomos pagrindinės priemonės pasižymi sisteminiu panašumu, skirtingų šalių AVP ir jų priemonės yra matomos skirtingame kontekste. Todėl tokių priemonių gerosios praktikos perkėlimas Lietuvos atvejui be konteksto vertinimo ir atitinkamo AVP ar kitų viešosios politikos plėtros sistemų priemonių adaptavimo, mūsų požiūriu, negali būti rekomenduojamas.
- 2.2. Skiriamuoju AVP priemonių sistemos taikomumo konteksto požymiu galima išskirti visuomenės (NVO, gyventojų, verslo) pasitikėjimo valdžia aspektą. Pažymėtina, kad tokio pasitikėjimo lygmuo, pvz. Danijoje ir Suomijoje, priešingai nei Lietuvoje, yra labai aukštas. Darytina išvada, kad Lietuvos atveju visuomenės pasitikėjimas valdžia taip pat yra žymiai menkesnis nei Estijoje ir Lenkijoje, ar net kaimyninėje Latvijoje.
- 2.3. Darytina išvada, kad Lietuva atsilieka nuo kaimynų viešųjų paslaugų korupcijos užkardyme dėl skaidrumo normos priemonių paviršutiniško ir formalaus taikomumo, menko visuomenės intereso grupių apibrėžtomis taisyklėmis grindžiamo bendradarbiavimo, nepagrįstos valdžios ir NVO konkurencijos subsidiarumo normos įgyvendinime.
- 2.4. Lietuvoje, skirtingai nuo nagrinėtų šalių, AVP sistema nėra taikoma vietos savivaldos lygmeniu.
- 2.5. Skaidrumo ir subsidiarumo normų taikomumui nagrinėtose šalyse užtikrinti identifikuotos tokios Lietuvos atvejui adaptuotinos priemonės: valdžios ir verslo veiklos ir interesų klasifikuotų duomenų viešas prieinamumas; valdžios veiklos duomenų prieinamumas teikiamas patogiuose vartotojams formatuose išskleistu pavidalu (pagal viešųjų paslaugų sritis) su lyginamųjų rodiklių (pvz. vietiniu, šalies, ES, JT lygmenimis) kaitos dinamika; greitas ir išsamus valdžios institucijų darbo (pasitarimų, susitikimų, darbo grupių, komisijų ir pan.) protokolavimas ir viešas pateikimas (pvz. audio ir video įrašai); interesų grupių NVO stebėtojų tarybų instituto nuolatinis darbas; interesų grupių veiklos (nurodant valdžios, verslo, politikų ir pilietinių – viešojo intereso NVO aiškias takoskyras) kodeksai; taikomų priemonių grįžtamojo ryšio palaikymas; NVO įtraukimas į „šešėlinių“ valdžios ir verslo sektoriaus veiklos ataskaitų rengimą; lobistinių pavyzdžių detalizavimas; piliečių požiūrio į demokratiją ugdymas pradedant nuo „mokyklos suolo“, pagrindinių žmogaus teisių tarptautinių deklaracijų skelbimas nacionaline kalba; informatorių instituto palaikymas.

LIETUVOS RESPUBLIKOS ATVEJUI TAIKINIŲ IDENTIFIKAVIMAS

Aprašo dėl NVO stebėsenos sukūrimui rekomenduojamų taikinių Lietuvos atvejui pagal ES šalių gerąją praktiką, tenkinančių NVO perspektyvą, identifikacinis sąvadas pateikiamas žemiau lentelėse:

Dėl skaidrumo priemonių taikinių

Lietuvos įsipareigojimai pagal AVP ir kitas strategijas	Skaidrumo priemonių taikiniai
1. Sukurti Lietuvos atvirų duomenų portalą ir integruoti į Europos bendrąją skaitmeninę rinką.	<ul style="list-style-type: none"> • Sprendimą, kuriuos duomenis apie įmones ir valdžią teikti atvirai prieigai, priima vyriausybė po konsultacijų su NVO • Bendri įmonių duomenys teikiami nemokamai • FM teikiama informacija apie biudžetus prieinama analizei atviru formatu (vietoj anksčiau naudoto tik <i>pdf</i>) • Vyriausybės veiklos informacijos prieinamumas • Valstybinis Archyvas teikia atvirus duomenis tiek privatiems asmenims, tiek ir specialistams
2. Stiprinti pilietinę visuomenę sukuriant nevyriausybinį organizacijų duomenų bazę ir NVO fondą	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinės paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių srityje • NVO organizacijų Šešėlinių Ataskaitų rengimas ir sklaida (trys rodikliai: 1.Ar yra planai, strategijos, atitinkantys iššūkiams? 2.Ar taikomas planavimo atnaujinimas? 3.Ar esama padėtis leis susidoroti su iššūkiais?)
3. Viešinti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas elektroninėje erdvėje.	<ul style="list-style-type: none"> • Privatumo kompasas - internetinė priemonė, kurią įmonės gali naudoti, norėdamos patikrinti savo asmens duomenų tvarkymo praktikos būseną, taip pat nurodyti, kokių papildomų pastangų turėtų imtis, kad būtų visiškai laikomasi įstatymų • Atviri duomenys apie darbo vietos poveikį sveikatai ir saugą • Klimato atlasas • Viešasis sektorius teikia duomenis apie žemę, klimatą ir vandenį

	<ul style="list-style-type: none"> • Pranešėjų apsaugos schemų Danijos teisingumo ministerijoje sukūrimas • Įmonių faktinių savininkų registras • Užsienio pagalbos skaidrumas • Kodeks VII - centrinės administracijos valstybės tarnautojams nustatytas taisyklių rinkinys - septyni įsipareigojimai: (1)- teisėtumas, (2)- tiesa, (3)- profesionalumas, (4)-plėtra ir bendradarbiavimas, (5)-vadovavimas ir atsakomybė, (6)- skaidrumas padarius klaidas, (7)- partinis-politinis neutralumas. • skaidrumo schema, pagal kurią visi vyriausybės ministrai privalo skelbti savo tinklalapyje ne vėliau kaip iki kito mėnesio aštuntos darbo dienos informaciją apie mėnesines atstovavimo, kelionių ir bet kokių dovanų išlaidas. • Ministro pirmininko atsakomybės deklaravimas
4. Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jo įgyvendinimą.	<ul style="list-style-type: none"> • Atsakingo vystymosi strategija - lanksti pagrindinių šalies vystymosi procesų valdymo priemonė • Valdžios įsipareigojimų kokybės pagerinimas apibrėžiant problemų sprendimus, išaiškinant atitikimą apibrėžtomis vertybėms ir nustatant patikrinimų etapus • Visų politinių pasiūlymų poveikio Tvaraus vystymosi tikslų siekimui vertinimas, taikant tikrinimą („screening“) • Naujų technologijų naudojimo skaidrumas
5. Vykdyti sistemingą visuomenės dalyvavimo valdyme stebėseną ir vertinimą.	<ul style="list-style-type: none"> • Vyriausybės administracijos rengiami mokymai ir konferencijos, skatinančios pažinti JT, (ET, ES) verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus • Verslo konstitucijos paketas • Žmonių, atskleidžiančių piktnaudžiavimus, padėties pagerinimas, įvedant anonimiškumą užtikrinančias informacijos perdavimo sistemas, garantuojant asmeninę apsaugą • Integruojama į mokymo programas Europos Tarybos Rekomendacija dėl žmogaus teisių ir verslo CM/Rec

	<p>(2016); parengiama tarpinė ataskaita ir galutinė Rekomendacijos įgyvendinimo būklės ataskaita su šalies taikomų gerų praktikų sąrašu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vyriausybės administracijos rengiami mokymai ir konferencijos, skatinančios pažinti JT, (ET, ES) verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus • Vartotojų atsiliepimų apie politinio/viešojo proceso esmę integravimas • Greitas ir išsamus valdžios institucijų pasitarimų, darbo grupių susitikimų protokolų viešas paskelbimas • Lobizmo taisyklės valstybės pareigūnams ir tarnautojams • Pažangos išorinis stebėjimas • Ministro pirmininko atsakomybės deklarasavimas • Principo „Nepalikti nieko už nugaros“ laikymas dėmesio centre • Darnus vystymas įgyvendinamas nuo vargingiausių ir labiausiai atstumtų grupių • Danų „Folkemødet 2011“ pavyzdžiu - liaudies demokratijos festivalis
6. Įdiegti baigiamąjį (<i>ex post</i>) vertinimą į teisėkūros proceso ciklą.	<ul style="list-style-type: none"> • Netikrumą keliančios nuostatų aiškinamas nepakenkiant teisėtiems piliečių interesams (<i>in dubio pro libertate</i> principas) • Valdžia siekia nenukrypti nuo nusistovėjusios ir vienodos praktikos visoms interesų šalims • Pavyzdžių, kurie gali pasitaikyti valdžiai bendraujant su lobistais, aprašas

Dėl subsidarumo priemonių taikinių

Lietuvos įsipareigojimai pagal AVP ir kitas strategijas	Subsidiarumo priemonių taikiniai
---	----------------------------------

<p>1. Sukurti Lietuvos atvirų duomenų portalą ir integruoti į Europos bendrąją skaitmeninę rinką.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Politikos formavimo įgūdžių tobulinimui taikomi įrodymais pagrįsti metodai ir duomenų apdorojimas, pasakojimas ir vizualizavimas • Vietos valdžios duomenų suskirstymas pagal sritis palyginant juos su Estijos vidurkiais ir kitų vietos valdžios institucijomis
<p>2. Stiprinti pilietinę visuomenę sukuriant nevyriausybinį organizacijų duomenų bazę ir NVO fondą</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinės paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių srityje • Valstybės finansuojamų NVO fondo įsteigimas • Stebėtojų taryba • NVO veiklos stiprinimas, kaip finansinė parama NVO viešojo administravimo politikos stebėsenai • NVO interesų gynimo stiprinimas, kaip finansinė parama NVO, vykdančias sklaidą visuomenės labai naudingos veiklos srityse nacionaliniu lygmeniu ir įgyvendinančioms dalyvavimo veiklą formuojant politiką ir įgyvendinant procesus, prisidedant prie Latvijos pilietinės visuomenės plėtros
<p>3. Viešinti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas elektroninėje erdvėje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stebėtojų taryba • Ministro pirmininko atsakomybės deklaravimas
<p>4. Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jo įgyvendinimą.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atsakingo vystymosi strategija - lanksti pagrindinių šalies vystymosi procesų valdymo priemonė • Tarpininkavimas, kaip savanoriško ir konfidencialaus ginčų sprendimo priemonė, kai šalys pačios susitaria pasitelkdamos nešališką ir neutralų tarpininką • Valstybinių teisinės pagalbos centrų perdavimas specializuotoms nevyriausybiniams organizacijoms (Nemokamomis teisinėmis paslaugomis gali naudotis socialinės paramos gavėjai, daugiavaikės šeimos kortelės turėtojai, veteranai ar asmenys iki 26 metų ar vyresni nei 65 metų.)

	<ul style="list-style-type: none"> • Vartotojų įtraukimas per valdžios temines darbo grupes, pvz. viešojo sektoriaus ir socialinių naujovių darbo grupę • Ministerijų užduočių koordinatorių tobulinimas ir įgalinimas, NVO atstovų įsitraukimo praktikos plėtrai • Metodika ir analizė apžvelgiant kokios paslaugos teikiamos vietos savivaldose ir koku lygiu • Suinteresuotųjų šalių forumas • Inovacijų kūrimas
5. Vykdyti sistemingą visuomenės dalyvavimo valdyme stebėseną ir vertinimą.	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinės paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių; viešojo intereso atstovavimo srityse • Vieno ar kelių ministerijos užduočių koordinatorių, kurie būtų atsakingi už informacijos sklaidą ir konsultavimą apie įsitraukimą į valdymo praktiką, skyrimas • Atviros valdžios veiksmų planų vietos savivaldose parengimas • Piliečių požiūrio į demokratiją ir įgūdžių ugdymas mokyklose, atitinkamai keičiant mokymo programas • Kovos su korupcija samprata per bendradarbiavimą • Aukšto lygio vyriausybės atstovavimo įvairių suinteresuotųjų šalių forumuose padidinimas • Danų „Folkemødet 2011“ pavyzdžiu - liaudies demokratijos festivalis • Principo „Nepalikti nieko už nugaros“ laikymas dėmesio centre • Darnus vystymas įgyvendinamas nuo vargingiausių ir labiausiai atstumtų grupių
6. Įdiegti baigiamąjį (<i>ex post</i>) vertinimą į teisėkūros proceso ciklą.	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinės paramos teikimas NVO, dirbančioms verslo ir žmogaus teisių santykių srityje • Apeliaciniame teisinės sistemos lygmenyje įkuriamas Nepriklausomo teisinio užtikrinimo piliečiams institutas

STUDIJOS VERTINIMO APRAŠAS

Pagal Studijos rengimo Techninę specifikaciją²⁷ Paslaugos teikėjas turi parengti rekomendacinį Teisės aktų taikymo stebėsenos (monitoringo) vertinimo aprašą, kuris turi apimti: vertinimo metodiką ir tvarką, vertinamus kriterijus, kiekvienam kriterijui įvertinti naudotinus metodus ir priemones, jų taikymo procedūras ir kitą aktualią informaciją. Taip pat Paslaugos teikėjas turi parengti struktūrizuotas taikymo, tobulinimo rekomendacijas su pagrindimu, koks rezultatas/pokytis jas pritaikius bus pasiektas.

Vertinimo metodika ir tvarka

Studijos rezultatų taikymo stebėsenos vertinimo metodikos ir tvarkos tikslas yra apibrėžti priemones ir jų taikymo tvarką Studijos sukurtų rezultatų panaudojimui pagal Projekto „ES šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) gerosios praktikos viešojoje politikoje (įskaitant viešąsias paslaugas) NVO perspektyvos požiūriu taikomos teisinės / techninės / organizacinės priemonės, rekomenduotinos Lietuvos atvejui“ tikslus ir uždavinius Projekto vykdymo procese.

Studijos rezultatai, kaip stebėsenos objektas, apibrėžiami pagal Studijos rengimo Techninėje specifikacijoje suformuluotas sąvokas:

Studija, visų pirma, bus skiriama Projekto vykdytojams kaip parankinis dokumentas, rengiant atitinkamų teisinių priemonių ir/ar pasiūlymų vyriausybei ir/ar vietos savivaldai sukūrimo LR teisinėje sistemoje rekomendacijas.

Tam Studijoje turi būti pateiktos konkrečios išvados dėl:

NVO santykio su viešuoju interesu sampratos,

NVO valstybinis reguliavimas,

NVO savireguliacijos valstybinio skatinimo,

NVO valstybinio rėmimo priemonių.

Rekomendacijos Projekto tikslų įgyvendinimui naudojant skaidrumo principą.

---

²⁷ Žr. Priedas 1

Studijos stebėsenos metodologija grindžiama tokiais principais:

- tikslingumu – renkami duomenys ir informacija, kurie yra reikalingi ir tinkami Projekto procesui;
- nešališkumu – stebėseną vykdoma be išankstinio nusistatymo, laikantis profesinio nepriklausomumo ir bendrųjų profesinės etikos nuostatų;
- patikimumu – stebėseną vykdoma laikantis Projekto vykdymą apibrėžiančių dokumentų, priimtų atitinkamų susitarimų, skelbiama tikrovę atitinkanti informacija.
- sistemingumu – stebėsenos procesas vyksta planingai, laikantis tęstinumo.

Stebėsenos rūšis apibrėžiama kaip nuolatinė stebėseną pagal Projekto vykdymo tvarkaraštį. Stebėsenoje vadovaujamosi Stebėsenos vertinimo kriterijais, kurie taikomi pagal šio Aprašo skirsnyje „Kriterijų taikymo procedūra ir rekomendacijos“ nuostatas.

Aprašo vykdymą atlieka Projekto vadovas, atlikdamas Studijos vertinimą Pagal Projekto vykdymo tvarkaraštį ir užpildydamas Aprašo skirsnyje „Kriterijų taikymo procedūra ir rekomendacijos“ pateikiamą Studijos vertinimo stebėsenos Protokolą.

Stebėsenos medžiaga kaupiama bylos segtuvuose Projekto vadovo nustatyta tvarka.

Aprašo vykdymą kontroliuoja Projekto Užsakovo vadovas arba jo įgaliotas asmuo. Užsakovo vadovas nustato Studijos rezultatų įgyvendinimo stebėsenos aptarimus su Projekte dalyvaujančiais asmenimis.

Aprašo pakeitimus ir/ar papildymus pagal Projekto dalyvių ir/ar suinteresuotų asmenų pasiūlymus tvirtina Užsakovo vadovas.

Vertinimo kriterijai

Vertinime naudojami du kriterijai: kiekybinis ir kokybinis.

Kiekybinio vertinimo kriterijus atspindi Studijos rezultatų panaudojimo Projekto vykdyme dažnį ir imtį. Dažnis atspindi Studijos rezultatų citavimų skaičių Projekto vykdyme. Imtis atspindi citavimo kiekybinę aprėptį pagal Projekto sudedamąsias dalis (neįskaitant pačios Studijos dalies):

Veiksmų aprašo sukūrimo;

Pasiūlymų ir rekomendacijų sukūrimo;

Konferencijų darbe;

Apvaliųjų stalų-diskusijų darbe.

Kokybinio vertinimo kriterijus atspindi Studijos rezultatų panaudojimo Projekto vykdyme pritaikomumą. Taikomi keturi kokybinio vertinimo lygiai:

- 1 – Reikia tobulinti;
- 2 – Patenkinamas;
- 3 – Geras;
- 4 – Labai geras, skatinantis tolimesnes inovacijas.

Kriterijų taikymo procedūra

Studijos vertinimo kriterijų taikymo procedūrą sudaro Protokolo (pridedamas žemiau) užpildymas pagal Projekto veiklų struktūrą ir Projekto planinį tvarkaraštį:

Veiksmų aprašas;

Pasiūlymai ir Rekomendacijos;

Apvaliųjų stalų debatai;

Konferencijų darbas;

Metinė Studijos rezultatų panaudojimo apžvalga.

Rekomendacijos:

Nustačius kokybinio vertinimo kriterijaus lygio „Reikia tobulinti“ atvejį nagrinėti atitinkamo Studijos rezultato koregavimą (ištaisymą, papildymą, pakeitimą).

Nustačius kokybinio vertinimo kriterijaus lygio „Labai geras, paskatinantis tolimesnes inovacijas“ atvejį nagrinėti kaip Studijos rezultatų plėtros galimybes.

Studijos vertinimo Protokolas Nr.
TVIRTINU:

A.V.

_____
(Parašas, Vardas, Pavardė)

_____
(Pareigos)
Nacionalinė vartotojų konfederacija

20..... m. _____ mėn. ____ d.

Data:	Vieta:	Stebėtojas: _____			
		Parašas: _____			
Projekto veikla (pažymėti reikalingą)					
Veiksmų aprašas	Pasiūlymai	Apvalūs stalai	Konferencijos	Metinė apžvalga	

Eil. Nr.	Studijos rezultatas Rodiklis	Kriterijus	
		Kiekybinis	Kokybinis
1	NVO santykio su viešuoju interesu samprata		
2	NVO valstybinis reguliavimas		
3	NVO savireguliacijos valstybinis skatinimas		
4	NVO valstybinio rėmimo priemonės		
5	Kita:		
6	Stebėtojo išvada:		
7	Stebėtojo rekomendacijos:		

Susipažinimo žyma:

--

BENDROSIOS STRUKTŪRIZUOTOS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. IŠVADOS

- 1.1. NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/finansinių/organizacinių priemonių aktualumas yra pripažįstamas LR vyriausybės lygmenyje. Tokių priemonių kūrimui yra naudojama tęstinė tarptautinė AVP priemonė. Tačiau pačių NVO pasitelkimas atitinkamose darbotvarkėse yra nereprezentatyvus ir neturi grįžtamojo ryšio.
- 1.2. Vietos savivaldos lygmenyje NVO perspektyvai priskirtinų teisinių /finansinių / organizacinių priemonių aktualumas tėra deklaratyvus ir faktiškai nėra pripažįstamas. Taip pat tokių priemonių aktualumas nėra deklaruojamas ne tik vietos lygmenyje veikiančių NVO, bet ir didelėje dalyje respublikinės aprėpties ar skėtinių NVO.
- 1.3. NVO įsitraukimo į viešąją politiką priemonių svarba nagrinėtose ES šalyse yra pripažįstama kaip būtina visuomenės darnaus vystymosi norma. Tokios normos išraiška, nagrinėtais atvejais, sutartinai laikoma AVP priemonių sistema. Tačiau, nežiūrint to, kad nagrinėtais atvejais be išimčių pripažįstama AVP tvarios plėtros siekiamybė, o tam pasiekti taikomos pagrindinės priemonės pasižymi sisteminiu panašumu, skirtingų šalių AVP ir jų priemonės yra matomos skirtingame kontekste. Todėl tokių priemonių gerosios praktikos perkėlimas Lietuvos atvejui be konteksto vertinimo ir atitinkamo AVP ar kitų viešosios politikos plėtros sistemų priemonių adaptavimo, mūsų požiūriu, negali būti rekomenduojamas.
- 1.4. Skiriamuoju AVP priemonių sistemos taikomumo konteksto požymiu galima išskirti visuomenės (NVO, gyventojų, verslo) pasitikėjimo valdžia aspektą. Pažymėtina, kad tokio pasitikėjimo lygmuo, pvz. Danijoje ir Suomijoje, priešingai nei Lietuvoje, yra labai aukštas. Darytina išvada, kad Lietuvos atveju visuomenės pasitikėjimas valdžia taip pat yra žymiai menkesnis nei Estijoje ir Lenkijoje, ar net kaimyninėje Latvijoje.
- 1.5. Darytina išvada, kad Lietuva atsilieka nuo kaimynų viešųjų paslaugų korupcijos užkardyme dėl skaidrumo normos priemonių paviršutiniško ir formalaus taikomumo, menko visuomenės intereso grupių apibrėžtomis taisyklėmis grindžiamo bendradarbiavimo, nepagrįstos valdžios ir NVO konkurencijos subsidiarumo normos įgyvendinime.
- 1.6. Lietuvoje, skirtingai nuo nagrinėtų šalių, AVP sistema nėra taikoma vietos savivaldos lygmeniu.

1.7. Skaidrumo ir subsidarumo normų taikomumui nagrinėtose šalyse užtikrinti identifikuotos tokios Lietuvos atvejui adaptuotinos priemonės: valdžios ir verslo veiklos ir interesų klasifikuotų duomenų viešas prieinamumas; valdžios veiklos duomenų prieinamumas teikiamas patogiuose vartotojams formatuose išskleistu pavidalu (pagal viešųjų paslaugų sritis) su lyginamųjų rodiklių (pvz. vietiniu, šalies, ES, JT lygmenimis) kaitos dinamika; greitas ir išsamus valdžios institucijų darbo (pasitarimų, susitikimų, darbo grupių, komisijų ir pan.) protokolavimas ir viešas pateikimas (pvz. audio ir video įrašai); interesų grupių NVO stebėtojų tarybų instituto nuolatinis darbas; interesų grupių veiklos (nurodant valdžios, verslo, politikų ir pilietinių – viešojo intereso NVO aiškias takoskyras) kodeksai; taikomų priemonių grįžtamojo ryšio palaikymas; NVO įtraukimas į „šešėlinių“ valdžios ir verslo sektoriaus veiklos ataskaitų rengimą; lobistinių pavyzdžių detalizavimas; piliečių požiūrio į demokratiją ugdymas pradedant nuo „mokyklos suolo“, pagrindinių žmogaus teisių tarptautinių deklaracijų skelbimas nacionaline kalba; informatorių instituto palaikymas.

2. REKOMENDACIJOS

- 2.1. Valstybės valdžios, verslo ir NVO sektorių bendradarbiavimo viešojoje politikoje harmonizavimui tikslinga toliau plėtoti Lietuvoje taikomų AVP ir JT Darbotvarkės priemonių sistemų įgyvendinimo tikslus, uždavinius ir gaunamus rezultatus naudojant (bet neapsiribojant) grįžtamojo ryšio principą.
- 2.2. Išplėsti AVP sklaidą į vietos savivaldos lygmenį, esant reikalui, atitinkamai pritaikant teisės aktų ir/ar norminių aktų bazę.
- 2.3. AVP ir JT Darbotvarkės įgyvendinimui nagrinėti ES, JT ir kitų viešosios politikos tvaros plėtos sistemų priemones atsižvelgiant į konkrečios gerosios praktikos šalies kontekstą ir atitinkamą Lietuvos kontekstą.
- 2.4. Numatyti atitinkamą biudžetinį finansavimą viešojo intereso NVO tęstinio įsitraukimo į aktualių viešosios politikos priemonių kūrimą bei įgyvendinimą palaikymui.
- 2.5. ES sutarties skaidrumo ir subsidiarumo normų įgyvendinimui Lietuvoje rekomenduojamos tokios adaptuotinos priemonės:
  - 2.5.1. valdžios ir verslo veiklos bei interesų klasifikuotų duomenų viešas prieinamumas;
  - 2.5.2. valdžios veiklos duomenų prieinamumas teikiamas patogiuose vartotojams formatuose išskleistu pavidalu (pagal viešųjų paslaugų sritis) su lyginamųjų rodiklių (pvz. vietiniu, šalies, ES, JT lygmenimis) kaitos dinamika;
  - 2.5.3. greitas ir išsamus valdžios institucijų darbo (pasitarimų, susitikimų, darbo grupių, komisijų ir pan.) protokolavimas ir viešas pateikimas (pvz. audio ir video įrašų paskelbimas institucijų internetinėse svetainėse gerai matomose vietose);
  - 2.5.4. interesų grupių NVO stebėtojų tarybų instituto nuolatinis darbas;
  - 2.5.5. interesų grupių veiklos (nurodant valdžios, verslo, politikų ir pilietinių – viešojo intereso NVO aiškias takoskyras) kodeksai;
  - 2.5.6. taikomų priemonių grįžtamojo ryšio palaikymas su tarpgrupine sklaida;
  - 2.5.7. NVO įtraukimas į „šešėlinių“ valdžios ir verslo sektoriaus veiklos ataskaitų rengimą;
  - 2.5.8. lobistinių pavyzdžių detalizavimas;
  - 2.5.9. piliečių požiūrio į demokratiją ugdymas pradedant nuo „mokyklos suolo“;
  - 2.5.10. pagrindinių žmogaus teisių tarptautinių deklaracijų periodinis viešas skelbimas nacionaline kalba;
  - 2.5.11. informatorių instituto palaikymas.

PRIEDAI

STUDIJOS „ES ŠALIŲ (DANIJOS, SUOMIJOS, LATVIJOS, ESTIJOS IR LENKIJOS PAVYZDŽIU) GEROSIOS PRAKTIKOS VIEŠOJOJE POLITIKOJE (ĮSKAITANT VIEŠASIAS PASLAUGAS) NVO PERSPEKTYVOS POŽIŪRIU TAIKOMOS TEISINĖS/TECHNINĖS/ORGANIZACINĖS PRIEMONĖS, REKOMENDUOTINOS LIETUVOS ATVEJUI“

TECHNINĖ SPECIFIKACIJA

PIRKIMO OBJEKTAS – Studijos „ES šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) gerosios praktikos viešojoje politikoje (įskaitant viešąsias paslaugas) NVO perspektyvos požiūriu taikomos teisinės/techninės/organizacinės priemonės, rekomenduotinos Lietuvos atvejui“ parengimo paslaugos.

PIRKĖJAS (UŽSAKOVAS) – Nacionalinė vartotojų konfederacija (toliau – NVK).

PIRKIMO TIKSLAS - nustatyti ES sukaupią patirtį teisinėse/techninėse/organizacinėse priemonėse, priskirtiną NVO perspektyvai, ir pateikti rekomendacijas tokios patirties geriausių pavyzdžių pagrindu adaptavimui LR sąlygomis.

LAUKIAMAS REZULTATAS – studija turi pateikti konkrečias išvadas ir rekomendacijas dėl šiuo metu ES taikomų priemonių NVO perspektyvos sampratos, skatinant NVO partnerystę ir tarpusavio komunikavimą, didinant NVO darbo ir visuomenės interesų atstovavimo valstybės bei savivaldybių institucijose efektyvumą, atliekant valstybės institucijų vykdomų programų ir priemonių vertinimą, padedant valstybės institucijoms formuoti viešąją politiką, teikti viešąsias paslaugas ir įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesus.

PIRKIMO OBJEKTO APRAŠYMAS

Nacionalinė vartotojų konfederacija (toliau – Pirkėjas, Užsakovas) kviečia teikti pasiūlymą parengti studiją „ES šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) gerosios praktikos viešojoje politikoje (įskaitant viešąsias paslaugas) NVO perspektyvos požiūriu taikomos teisinės/techninės/organizacinės priemonės, rekomenduotinos Lietuvos atvejui“.

Reikalavimai pirkimui:

Paslaugos teikėjas turi atlikti analizę dėl: Europos Sąjungos Sutartyje apibrėžtų skaidrumo ir subsidarumo normų taikymo nevyriausybinių organizacijų sektoriuose; viešosios politikos subjektų konsultavimosi su visuomene taikomų priemonių; nevyriausybinių organizacijų įtraukimo į vietos savivaldos bei valstybės viešųjų paslaugų teikimą priemonių.

Studija turi būtų parengta įvertinant ir palyginant ES šalių (Danijos, Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos pavyzdžiu) NVO perspektyvos požiūriu taikomą teisinį reguliavimą.

Paslaugos teikėjas turi išanalizuoti ir parengti esamos situacijos struktūrizuotas analizės išvadas, išskiriant veiksnius (priežastis), kurie lėmė šias išvadas.

Paslaugos teikėjas turi parengti rekomendacinį Teisės aktų taikymo stebėsenos (monitoringo) vertinimo aprašą, kuris turi apimti: vertinimo metodiką ir tvarką, vertinamus kriterijus, kiekvienam kriterijui įvertinti naudotinus metodus ir priemones, jų taikymo procedūras ir kitą aktualią informaciją.

Paslaugos teikėjas turi parengti struktūrizuotas taikymo, tobulinimo rekomendacijas su pagrindimu, koks rezultatas/pokytis jas pritaikius bus pasiektas.

Studijos turinį turi sudaryti: santrauka (lietuvių ir anglų kalba), analizės struktūrizuotas pristatymas, ES gerosios patirties lyginamoji analizė ir išvados, vertinimo aprašas, bendros struktūrizuotos išvados ir rekomendacijos, priedai ir kt. aktuali informacija. Turinys ir jo apimtis turi būti suderintas su Perkančiąja organizacija.

Suderinta ir patvirtinta Studija turi būti pateikiama Perkančiajai organizacijai doc, docx, PDF ar kitu su Perkančiąja organizacija suderintu formatu ir turi būti paženklinta Perkančiosios organizacijos ženkla.

Studijos turinys:

Santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis) – 2 psl.

Studijos problematikos ir metodologijos aprašas (ne mažiau kaip 10 psl.):

ES Sutarties skaidrumo ir subsidiarumo normų visuomeninei veiklai svarbos apibrėžimas;

Studijos prielaidos: NVO subjektų faktinė būklė; NVO santykis su viešąja politika; NVO perspektyvai priskirtinų teisinių/finansinių/organizacinių priemonių būklė.

Viešosios politikos iššūkių valstybės valdžios ir NVO sektorių atžvilgiu apibrėžimas.

Metodologijos aprašas.

ES teisinių priemonių taikymo gerosios patirties pristatymas (ne mažiau kaip 50 psl.)

Lyginamoji penkių ES šalių analizė;

Išvados.

LR atvejui taikinių identifikavimas (ne mažiau kaip 3 psl.)

Studijos vertinimo aprašas (ne mažiau kaip 3 psl.):

Vertinimo metodika ir tvarka;

Vertinimo kriterijai;

Kriterijų taikymo procedūra.

Bendrosios struktūrizuotos išvados ir rekomendacijos (ne mažiau kaip 3 psl.).

Priedai.

LIETUVOS DALYVAVIMO
ATVIROS VYRIAUSYBĖS PARTNERYSTĖS TARPTAUTINĖJE INICIATYVOJE
2018–2020 METŲ VEIKSMŲ PLANAS

Lietuvos dalyvavimas Atviros Vyriausybės partnerystės iniciatyvoje

Siekdama tapti atviresnė visuomenei ir labiau atitinkanti jos poreikius, 2011 metais Lietuva prisijungė prie Atviros Vyriausybės partnerystės (angl. *Open Government Partnership*) programos, kurią inicijavo JAV ir Brazilija. Tarptautinė iniciatyva, šiuo metu apimanti daugiau nei 75 valstybes, yra tarptautinė platforma valstybių valdymo reformų specialistams bendradarbiauti ir keistis gerąja patirtimi siekiant valstybės valdymo atvirumo. Visa su Lietuvos dalyvavimu tarptautinėje iniciatyvoje „Atviros Vyriausybės partnerystė“ susijusi informacija ir įgyvendinti planai skelbiami Vyriausybės interneto svetainėje adresu: <https://epilietis.lrv.lt/atviros-vyriausybes-partneryste>.

Atvira Vyriausybė suprantama kaip valdymo kultūra ir praktika, besiremianti skaidrumo, atskaitomybės ir dalyvavimo principais bei skatinanti pokyčius horizontaliosiose valdymo srityse. Atviros Vyriausybės nauda siejama su tvariais sprendimais, geresnės kokybės viešosiomis paslaugomis, efektyviu valstybės lėšų naudojimu, didesniu pasitikėjimu institucijomis. Plėtojant ir remiant atvirumo iniciatyvas, siekiama skatinti viešojo valdymo institucijas labiau prisidėti prie skaidresnio ir efektyvesnio valstybės valdymo, taip pat didinamas informacijos prieinamumas gyventojams, visuomenė labiau įtraukiama į savo šalies valdymą, plėtojamose elektroninės paslaugos ir pan.

Lietuva dalyvauja šioje iniciatyvoje drauge su visuomene rengdama ir įgyvendindama dvimečius nacionalinius veiksmų planus (toliau – Nacionaliniai veiksmų planai). Nacionaliniuose veiksmų planuose nustatomi pagrindiniai šalies įsipareigojimai ir jų įgyvendinimo gairės, atsakingos institucijos ir planuojami rezultatai.

Nacionaliniai veiksmų planai vertinami atsižvelgiant į Atviros Vyriausybės partnerystės keliamus reikalavimus. Ypatingas dėmesys skiriamas įsipareigojimų tikslumui ir konkretumui, atitikčiai atviros Vyriausybės vertybėms, atsižvelgiama į tęstinį ir kompleksinį įsipareigojimų pobūdį, siekiamą rezultatą ir jo poveikį atitinkamai sričiai.

Pažanga įgyvendinant atviros Vyriausybės iniciatyvas

Rengiant Lietuvos dalyvavimo atviros Vyriausybės partnerystės tarptautinėje iniciatyvoje 2018–2020 metų veiksmų planą (toliau – Ketvirtasis veiksmų planas) buvo įvertinti pasiekti rezultatai, įgyvendinant Lietuvos dalyvavimo atviros Vyriausybės partnerystės tarptautinėje iniciatyvoje 2016–2018 metų veiksmų planą (toliau – Trečiasis veiksmų planas). Trečiajame veiksmų plane buvo numatytos trys pokyčių ir iniciatyvų įgyvendinimo kryptys: viešojo valdymo institucijų veiklos atvirumas visuomenei, korupcijos prevencija ir skaidrumo skatinimas, piliečių dalyvavimo ir įsitraukimo į viešuosius valstybės reikalus didinimas. Pažymėtina, kad 5 įsipareigojimai (sukurti atvirų duomenų portalą, atlikti visuomenės dalyvavimo veiksmingumo vertinimą, sukurti finansinių duomenų platformą, NVO registrą ir NVO fondą) tęsiami Ketvirtajame veiksmų plane.

Trečiasis veiksmų planas buvo vertinamas du kartus, atliekant jo išorinį ir vidinį vertinimą. Išorinį vertinimą atliko Atviros Vyriausybės partnerystės iniciatyvos paskirta nepriklausoma tyrėja, vidinį – Vyriausybės kanceliarija.

Atliekant išorinį vertinimą, vertintas Trečiojo veiksmų plano įsipareigojimų įgyvendinimo lygis ir potencialus jų poveikis atitinkamai sričiai. Pažymėta, kad Trečiajame veiksmų plane numatyti įsipareigojimai atitiko opiausius viešojo sektoriaus iššūkius, tačiau daugeliu atveju buvo orientuoti tik į tikslines grupes Vilniuje.

Vyriausybės kanceliarija atliko vidinį vertinimą – organizavo viešąją konsultaciją. Sulaukta piliečių nuomonių, kad jie iš esmės pritaria Trečiajam veiksmų planui ir teigiamai vertina jo įgyvendinimo eigą bei rezultatus. Šių vertinimų ataskaitos yra viešai skelbiamos Vyriausybės (www.lrv.lt) ir Atviros Vyriausybės partnerystės (www.opengovpartnership.org) interneto svetainėse.

Lietuvos dalyvavimo atviros Vyriausybės partnerystės tarptautinėje iniciatyvoje 2018–2020 metų veiksmų planas (Ketvirtasis veiksmų planas)

Ketvirtąjį veiksmų planą parengė Vyriausybės kanclerio 2016 m. kovo 7 d. įsakymu Nr. V-34 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė. Vyriausybės kanclerio 2018 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. V-91 darbo grupė papildyta naujais nariais iš Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos, VŠĮ Vilniaus politikos analizės instituto, visuomeninės organizacijos „Baltosios pirštinės“ ir Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos. Šiuo metu darbo grupėje yra daugiau kaip 20 atstovų iš akademinės visuomenės, asociacijų, nevyriausybinių organizacijų, viešųjų įstaigų, valstybinio sektoriaus ir kitų sričių.

Ketvirtasis veiksmų planas rengtas laikantis Atviros Vyriausybės partnerystės iniciatyvos reikalavimų, t. y. kartu su visuomene, vykdant viešąsias konsultacijas ir organizuojant diskusijas dėl plano idėjų bei jų įgyvendinimo veiksmų.

Surengus viešąją konsultaciją, Ketvirtajam veiksmų planui buvo pasiūlyta iš viso 31 piliečių ir institucijų idėja, iš jų atrinkta toliau plėtoti 19 idėjų. Idėjų sąrašą sudarė:

- piliečių pasiūlytos naujos idėjos;

- institucijų pasiūlytos idėjos;
- idėjos, atitinkančios atviros Vyriausybės partnerystės principus ir įtvirtintos kaip įgyvendinimo priemonės strateginio planavimo dokumentuose;
- neįgyvendinti įsipareigojimai, perkelti iš Trečiojo veiksmų plano.

Su detaliu idėjų sąrašu galima susipažinti čia: <https://epilietis.lrv.lt/lt/dalyvauk-priimant-ir-keiciant-sprendimus/isitrauk-i-atviros-vyriausybes-veiklas/ketvirtasis-veiksmu-planas>.

Siekiant iš pasiūlytų idėjų atrinkti tinkamiausias, bendradarbiauta su ministerijų ir kitų įstaigų atstovais, darbo grupėje tartasi dėl prioritetinių ir sisteminių priemonių.

Ketvirtajame veiksmų plane numatyti 6 įsipareigojimai, kurie atitinka skaidrumo, visuomenės įtraukimo ir atskaitomybės vertybes ir apima šias plėtros kryptis:

- viešojo valdymo institucijų veiklos atvirumas ir atskaitomybė visuomenei;
- nevyriausybinių organizacijų aplinkos gerinimas;
- viešųjų paslaugų kokybė;
- piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimą.

I. Viešojo valdymo institucijų veiklos atvirumas ir atskaitomybė visuomenei (atviri duomenys)	
1. Sukurti atvirų duomenų portalą ir jį integruoti į Europos bendrą skaitmeninę rinką (tęstinis darbas)	
<i>2018 m. vasario 28 d. – 2020 m. gruodžio 31 d.</i>	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos
Įsipareigojimo aprašymas	
Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema	Viešojo sektoriaus institucijos yra sukaupusios didelį kiekį vertingos informacijos, kuri nėra patogiai ir nevaržomai prieinama jos pakartotinam panaudojimui plėtojant verslą, skatinant ekonominį augimą, didinant viešojo sektoriaus skaidrumą, sprendžiant socialines problemas, skatinant visuomeninį ir pilietinį aktyvumą.
Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas	Problema bus sprendžiama sukuriant metodines

	<p>priemonės ir technologines galimybes viešojo sektoriaus institucijoms atverti jų valdomus duomenis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sukurti metodiniai teisiniai pagrindai, sudarantys prielaidas Lietuvos viešojo sektoriaus institucijoms suformuoti atvirų duomenų rinkinius ir jų metaduomenis bei juos skelbti Lietuvos atvirų duomenų portale. • Sukurta informacinių technologijų infrastruktūra, kurios paskirtis – publikuoti viešojo sektoriaus duomenis ir metaduomenis ir pateikti informaciją šalies vartotojams (verslo atstovams, visuomeninėms organizacijoms ir piliečiams), integruota į Europos atvirų duomenų infrastruktūrą. • Įgyvendinta atvirų duomenų veiklos planavimo, finansavimo ir įgyvendinimo organizacinė struktūra.
Pagrindinis tikslas	Sukurti Lietuvos atvirų duomenų portalą.
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?	<ul style="list-style-type: none"> • Sukūrus Lietuvos atvirų duomenų portalą, verslo atstovams, nevyriausybiniams organizacijoms ir aktyviems piliečiams bus sudaroma galimybė susipažinti ir naudotis institucijų sukauptais bei atvertais informaciniais ištekliais, o viešojo sektoriaus institucijoms – didinti informacijos pasiekiamumą ir skaidrumą. • Viešojo sektoriaus duomenų atvėrimas suteiks galimybę aktyviems visuomenės nariams argumentuotai teikti pasiūlymus ir daryti įtaką sprendimų priėmimui, kartu ugdydys piliečių pasitikėjimą valdžia ir aktyvumą. • Priimti ir įgyvendinti sprendimai dėl atvirų duomenų organizacinės struktūros sukurs prielaidą sklandžiai atverti viešojo sektoriaus duomenis ir suteiks galimybę visuomenei įvertinti viešojo sektoriaus sprendimų

		efektyvumą bei atskaitomybę už juos.		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Atvirų duomenų formavimo metodinių priemonių parengimas	Parengtas veiklos modelio projektas, parengtas Viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo metodinių rekomendacijų pakeitimo projektas	2018-02-28	2019-04-30
2.	Atvirų duomenų veiklos teisinės aplinkos parengimas	Parengti teisės aktų, sudarančių palankią teisinę aplinką viešojo sektoriaus duomenų atvėrimui, projektai	2019-03-31	2019-10-31
3.	Atvirų duomenų veiklos organizacinės struktūros įgyvendinimas	Priimti ir įgyvendinti teisės aktai dėl duomenų atvėrimo veiklos organizacinės struktūros įgyvendinimo	2019-06-30	2019-12-31
4.	Atvirų duomenų portalo ir kitų atviriems duomenims formuoti bei naudoti reikalingų technologinių priemonių sukūrimas ir įdiegimas	Įgyvendinta priemonė	2019-04-10	2020-04-30
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		Įsipareigojimas paskatins atverti duomenis, padidins informacijos pasiekiamumą visuomenei ir iš esmės padidins viešojo sektoriaus veiklos skaidrumą.		
Papildoma informacija		Priemonės įgyvendinamos vykdant du projektus: <ul style="list-style-type: none"> „Atvirų duomenų platformos, įgalinančios efektyvų viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslui, ir jos valdymo įrankių sukūrimas“ (kodas Nr. 02.2.1-CPVA-V-523-01-0001); „Lietuvos atvirų duomenų formavimo metodologinių ir teisinio reglamentavimo 		

	<p>priemonių įgyvendinimui bei tam reikalingų valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas“ (kodas 10.1.2-ESFA-V-915-01-0002).</p> <p>Įgyvendinami projektai yra programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ dalis.</p> <p>Abu projektai yra šiuo metu įgyvendinami.</p>
Kontaktinė informacija	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris	Vykdomų projektų vadovas – Julius Belickas, Informacinių išteklių skyriaus patarėjas, el. p. julius.belickas@ivpk.lt , tel. 8 618 72 994
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos	Vyriausybės kanceliarija, Vidaus reikalų ministerija, Finansų ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate vykdyti viešąsias konsultacijas?	Planuojama konsultuotis su pilietinės visuomenės atstovais ir viešojo valdymo srities ekspertais, akademikais. Bus vykdomi viešojo sektoriaus atstovų mokymai.
II. Nevyriausybinių organizacijų aplinkos gerinimas	
2. Stiprinti pilietinę visuomenę sukuriant nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) duomenų bazę ir NVO fondą	
2018 m. gruodžio 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d.	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Įsipareigojimo aprašymas	

<p>Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema</p>	<p>Nuo 2004 m. duomenimis apie juridinius asmenis, kurie laikytini NVO, disponuoja valstybės įmonė (VĮ) Registrų centras. Papildžius kaupiamų duomenų apimtį ir atitinkamai šiuos duomenis susisteminus, būtų galima sukurti duomenų bazę, kurioje valstybės institucijoms ir visuomenei būtų paprasta forma pateikiama informacija, ar atitinkamas juridinis asmuo laikytinas NVO.</p> <p>Sprendžiama problema – dalis valstybės skiriamų finansinių išteklių pilietinei visuomenei stiprinti nepasiekia numatyto gavėjo, t. y. kadangi juridiniai asmenys nėra aiškiai atskirti (kurie laikytini NVO, o kurie ne), dalis pilietinei visuomenei stiprinti skirtų išteklių tenka valstybės institucijoms, verslo subjektų susivienijimams ir pan. Dėl to kyla iššūkių siekiant užtikrinti tvarų pilietinės visuomenės sektoriaus vystymąsi.</p> <p>NVO projektai daug metų finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Tačiau nors ir buvo investuota daug finansinių išteklių į skirtingose srityse vystomus įvairius projektus, proveržis stiprinant NVO ir jų įgyvendinamų projektų kokybę neįvyko. NVO vis dar silpnai įsitraukia į sprendimų priėmimo procesus, negeba greitai ir tinkamai reaguoti į atsirandančias galimybes dalyvauti priimant sprendimus regioniniu ar nacionaliniu lygiu. Pagrindinė sprendžiama problema – silpni NVO gebėjimai įsitraukti ir profesionaliai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.</p>
<p>Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas</p>	<p>Problema bus sprendžiama įstatyme įtvirtinus, kad ne tik viešosios įstaigos, bet ir labdaros ir paramos fondo bei asociacijos teisinę formą turintys juridiniai asmenys privalo teikti informaciją apie jų dalininkus (narius) juridinių asmenų dalyvių sistemai. Atitinkamai apdorojus šiuos duomenis, bus galima sukurti įrankį, kuris leis paprastai nustatyti, ar atitinkamas juridinis asmuo laikytinas NVO.</p>

		<p>Problema bus sprendžiama pasitelkiant finansines priemones – įkuriant NVO fondą, kuris veiks kaip Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojama programa, orientuota į NVO gebėjimų dalyvauti viešojoje politikoje ir sprendimų priėmimo procesuose stiprinimą.</p>		
Pagrindinis tikslas		Sukurti NVO duomenų bazę ir NVO fondą.		
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?		<p>Sukūrus NVO duomenų bazę, valstybės institucijos ir visuomenė galės paprastai ir aiškiai nustatyti, ar atitinkamas juridinis asmuo laikytinas NVO, ir atsižvelgti į tai priimant sprendimą finansuoti tokio juridinio asmens veiklas, teikiamus projektus ir pan.</p> <p>Šiuo metu nėra veikiančių tvarių mechanizmų, kurie padėtų užtikrinti NVO gebėjimų dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose stiprinimą. Sukūrus NVO fondą, atsiras mechanizmas, kuris leis tokius gebėjimus stiprinti; NVO fondas, kaip tvarus darinys, vykdys nuolatinę stebėseną (kaip keičiasi visuomenės dalyvavimas viešojoje politikoje ir sprendimų priėmimo procesuose) ir, atsižvelgdamas į rezultatus, atitinkamai tobulins fondo strategiją bei įgyvendinamas veiklas.</p>		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Sukurti teisinę bazę NVO duomenų bazei veikti	Vyriausybei pateikti ir Seime priimti reikiami teisės aktų pakeitimai	2018-12-01	2019-03-31
2.	Kartu su VĮ Registrų centru parengti techninius veiksmus, reikalingus bazei sukurti	Įgyvendinti suplanuoti veiksmai	2019-02-01	2019-06-01
3.	NVO duomenų bazės viešinimo strategijos parengimas	Strategijos įgyvendinimas	2019-07-01	2019-12-31

4.	Surinkti ir išanalizuoti informaciją apie praktinę panašių NVO fondų veikimo patirtį kitose valstybėse ir tokių fondų įgyvendinamas veiklas	Surinkta ir išanalizuota kitų valstybių patirtis ir taikomos priemonės	2018-12-01	2019-02-28
5.	Parengti ir suderinti su suinteresuotomis pusėmis NVO fondo nuostatus ir pateikti juos tvirtinti ministrui	Parengti ir patvirtinti NVO fondo nuostatai	2019-03-01	2019-06-01
6.	Sudaryti NVO fondo tarybą, kuri bus atsakinga už fondo strategijos sukūrimą	Sudaryta NVO fondo taryba	2019-06-02	2019-07-31
7.	Pradėti įgyvendinti NVO fondo veiklos	Nustatytos NVO fondo vykdomos veiklos, samdomi darbuotojai ir pradedamos įgyvendinti fondo veiklos	2019-08-01	2019-10-01
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		<p>Įsipareigojimas atvers duomenis apie Lietuvoje veikiančias NVO, pagerins atvertų duomenų ir informacijos kokybę, padidins informacijos apie NVO pasiekiamumą visuomenei ir institucijoms.</p> <p>Įsipareigojimas leis padidinti pilietinei visuomenei prieinamumą prie valstybės teikiamo finansavimo.</p> <p>Įsipareigojimas sustiprins NVO gebėjimus dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose (susijęs su pilietinio aktyvumo vertybe).</p>		
Papildoma informacija		<p>Nuostatos, susijusios su NVO duomenų bazės sukūrimo prielaidomis, yra įtrauktos į NVO plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projektą ir jo lydimojusius teisės aktus.</p> <p>Taip pat yra parengta NVO duomenų bazės koncepcija, vyksta diskusijos su VĮ Registrų centru,</p>		

	<p>Teisingumo ministerija. Įsipareigojimo daliai, susijusiai su NVO duomenų bazės sukūrimu, numatomas biudžetas – 3 mln. Eur.</p> <p>Dėl įsipareigojimo dalies, susijusios su NVO fondo sukūrimu, vykdomos derybos su Finansų ministerija dėl finansavimo šaltinių. Nuostatos, įtvirtinančios NVO fondą, yra įtrauktos į NVO plėtros įstatymo pakeitimo projektą.</p> <p>Įsipareigojimas įtrauktas į XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planą.</p>
Kontaktinė informacija	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris	<p>Aurelija Olendraitė,</p> <p>Vyriausioji patarėja nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros klausimais,</p> <p>el. p. aurelija.olendraite@socmin.lt,</p> <p>tel. 8 706 68 248</p>
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos	Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, VĮ Registrų centras
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate vykdyti viešąsias konsultacijas?	<p>Vykdomos konsultacijos su įvairiomis NVO, taip pat NVO taryba.</p> <p>Į įsipareigojimo įgyvendinimą įtrauktos skėtinės bei nacionalinės NVO, NVO taryba, buvo vykdoma viešoji konsultacija dėl NVO plėtros įstatymo pakeitimo projekto. Planuojama dalytis tarptautine patirtimi ir plačiau konsultuotis su suinteresuotomis pusėmis (NVO taryba).</p>

III. Viešojo valdymo institucijų veiklos atvirumas ir atskaitomybė visuomenei (fiskalinis atvirumas)	
3. Viešinti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas elektroninėje erdvėje	
2018 m. birželio 30 d. – 2020 m. birželio 15 d.	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Finansų ministerija
Įsipareigojimo aprašymas	
Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema	<p>Šiuo metu nėra sukurto bendro metodinio, teisinio bei informacinių ir ryšių technologijų priemonių modelio, kuris užtikrintų informacijos apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas ir išlaidas bei kitus finansinius duomenis viešinimą elektroninėje erdvėje ir visuomenė jai priimtiniu būdu negauna informacijos apie viešųjų institucijų finansinę veiklą ir valstybės finansinių išteklių panaudojimą.</p> <p>Per ankstesnį laikotarpį parengtas duomenų ir rodiklių, kurie bus viešinami, modelis, nustatyti duomenų šaltiniai ir registrai, iš kurių bus imami duomenys. Parengta informacinės sistemos techninė specifikacija ir pirkimo dokumentai.</p>
Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas	Sukurti informacinę sistemą „Atviri finansai“.
Pagrindinis tikslas	Elektroninėje erdvėje paskelbti informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas bei kitus finansinius duomenis, sukurti priemones šių duomenų analizei.
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?	Sukūrus ir įdiegus informacinę sistemą „Atviri finansai“, informacija apie valstybės ir savivaldybių institucijų pajamas, išlaidas bus pateikiama vienoje informacinėje sistemoje, bus suteikiamos galimybės analizuoti juos įvairiais pjūviais, kurti duomenų

		lenteles, grafinius vaizdus pagal vartotojo poreikius, atlikti duomenų paiešką elektroninės paieškos įrankiais.		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Inicijavimas ir analizė	Parengtas detalios analizės ir sistemos architektūros dokumentas Įdiegti ir sukonfigūruoti standartiniai sistemos komponentai	2018-12-31	2019-04-30
2.	Bandomosios versijos išleidimas	Įdiegta bandomoji sistemos versija, kurioje realizuota dalis rodiklių	2019-05-01	2019-09-30
3.	Darbinės versijos išleidimas	Įdiegta viešai prieinama sistemos versija	2019-10-01	2020-03-31
4.	Bandomoji eksploatacija ir klaidų ištaisymas	Įdiegta atnaujinta galutinė sistemos versija su ištaisytomis klaidomis	2020-04-01	2020-06-15
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		<p>Įsipareigojimas susijęs su skaidrumo vertybe, nes sukurta informacinė sistema leis vienoje vietoje ir bendru formatu gauti duomenis apie viešojo sektoriaus pajamas ir išlaidas. Tai didins informacijos kokybę, pasiekiamumą, aiškumą.</p> <p>Visuomenė turės galimybę, naudodamasi sukurtais priemonėmis, įvairiais pjūviais išanalizuoti šią informaciją ir daryti įtaką sprendimų priėmimui.</p>		
Papildoma informacija		<ul style="list-style-type: none"> • Įsipareigojimo įgyvendinimas finansuojamas iš ES struktūrinių fondų. • Atlikti informacinės sistemos diegimo paslaugų pirkimo parengiamieji darbai, parengta rodiklių 		

	architektūra.
Kontaktinė informacija	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Finansų ministerija
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris	Rasa Kavolytė, Valstybės išdo departamento direktoriaus pavaduotoja, el. p. rasa.kavolyte@finmin.lt , tel. (8 5) 239 0270
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos	Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos savivaldybių asociacija
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate vykdyti viešąsias konsultacijas?	Planuojama konsultuotis su pilietinės visuomenės atstovais ir viešojo valdymo srities ekspertais, akademikais.

IV. Viešųjų paslaugų kokybė	
4. Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jo įgyvendinimą.	
2018 m. gruodžio 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d.	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Įsipareigojimo aprašymas	
Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema	Pagal esamą viešųjų paslaugų teikimo modelį praktiškai visas viešąsias paslaugas teikia valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos. Tai dažnai neatitinka šių paslaugų gavėjų poreikių, be to, tokios

		<p>paslaugos dažnai teikiamos neefektyviai ir neekonomiškai, paslaugų gavėjai neturi galimybių daryti įtaką siekiant gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Toks viešųjų paslaugų teikimo modelis neprisideda prie pilietiškumo skatinimo ir bendruomenių stiprinimo, t. y. piliečiai nėra įtraukiami į sprendimų dėl paslaugų teikimo ir kokybės gerinimo priėmimą, nors šie sprendimai turi didelę įtaką ir poveikį jų pačių gyvenimo kokybei ir aplinkai.</p> <p>Šiuo metu vos keletas savivaldybių yra perdavusios tik nedidelę dalį viešųjų paslaugų teikimo NVO ir bendruomenėms, nors pagal Nacionalinės pažangos programą paslaugų, kurias savivaldybės perdavė NVO ir bendruomenėms, dalis iki 2020 m. turėtų pasiekti 15 proc.</p>		
Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas		Sukurti viešųjų paslaugų perdavimo NVO ir bendruomenėms modelį ir skatinti jį įgyvendinti.		
Pagrindinis tikslas		Paskatinti viešųjų paslaugų perdavimą NVO ir bendruomenėms, siekiant padidinti perduotų viešųjų paslaugų procentinį rodiklį 5–10 proc.		
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?		Sukurtas viešųjų paslaugų perdavimo modelis užtikrins didesnę visuomenės įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesus, paskatins NVO ir bendruomenes aktyviau dalyvauti sprendžiant problemas, kylančias jų aplinkoje, o valstybės institucijoms padės tinkamai pasirengti ir užtikrinti sklandų viešųjų paslaugų perdavimą bei padidinti viešųjų paslaugų teikimo efektyvumą.		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Probleminių sričių nustatymas ir gerosios praktikos analizė	Surinkta ir išanalizuota informacija apie problemas, kylančias perduodant viešąsias paslaugas NVO ir bendruomenėms, ir apibendrinta geroji praktika	2018-12-01	2019-03-01

		šioje srityje		
2.	Sukurtas modelis ir rekomendacijos valstybės ir savivaldybių institucijoms	Metodinis dokumentas, 1 vnt.	2019-03-01	2019-08-31
3.	Mokymai valstybės ir savivaldos institucijų, NVO ir bendruomenių atstovams	Mokymai, 5 vnt.	2019-09-01	2019-10-31
4.	Įgyvendintų veiksmų vertinimas, rodiklių stebėsena	Atlikta analizė, 1 vnt.	2019-11-01	2019-12-31
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		Įsipareigojimas susijęs su visuomenės dalyvavimo vertybe, nes sukurtas mechanizmas paskatins visuomenės narius įsitraukti į problemų, kylančių jų aplinkoje, sprendimą.		
Papildoma informacija		Įsipareigojimas įtrauktas į XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planą.		
Kontaktinė informacija				
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga		Socialinės apsaugos ir darbo ministerija		
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris.		Aurelija Olendraitė, Vyriausioji patarėja nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros klausimais, el. p. aurelija.olendraite@socmin.lt , tel. 8 706 68 248		
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos		Vidaus reikalų ministerija		
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate		Į įsipareigojimo įgyvendinimą įtrauktos NVO, bendruomenės, NVO taryba ir kitos suinteresuotos šalys (Lietuvos savivaldybių asociacija).		

vykdyti viešąsias konsultacijas?	
----------------------------------	--

V. Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose	
5. Vykdyti sistemingą visuomenės dalyvavimo valdyme stebėseną ir vertinimą	
<i>2018 m. rugsėjo 1 d. – 2019 m. rugsėjo 1 d.</i>	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Vyriausybės kanceliarija
Įsipareigojimo aprašymas	
Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema	Lietuvos ir tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvos visuomenė yra pilietiškai pasyvi, menkai naudojami savo teisėmis bei galimybėmis dalyvauti sprendžiant šalies viešuosius reikalus ar įsitraukti į visuomenei svarbias pilietines veiklas. Šalies įstaigos yra įgyvendinusios nemažai iniciatyvų, skirtų visuomenės įtraukimui ir dalyvavimui viešojo valdymo sprendimų priėmimo procese skatinti, tačiau vis dar stinga visuomenės įtraukimo ir dalyvavimo kultūros, nėra sukurta metodinėmis nuostatomis grįsta visuomenės dalyvavimo stebėsenos strategija, leidžianti įvertinti esamą bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir visuomenės būklę, išvelgti pokyčių tendencijas bei veiksniai, darančius įtaką šio proceso kokybei – dalyvių aktyvumui, rezultatų pasiekimui ir pan.
Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas	Sukurti visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose stebėsenos metodiką, kuria remiantis būtų galima vertinti faktinę visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose būklę ir sudaryti prielaidas skatinti visuomenei įsitraukimą į sprendimų priėmimą.

Pagrindinis tikslas		Remiantis parengta stebėsenos metodika, įvertinti faktinę visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose būklę ir numatyti priemones visuomenės įsitraukimui į sprendimų priėmimą skatinti.		
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?		Turint metodologinį pagrindą, bus galima surinkti informaciją ir įvertinti visuomenės aktyvumą naudojantis konkrečiomis dalyvavimo sprendimų priėmimo priemonėmis, stebėti dalyvavimo pokyčius ir ieškoti sprendimų bei priemonių, skatinančių aktyvesnį visuomenės dalyvavimą.		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Parengta metodika	Metodinis dokumentas, 1 vnt.	2018-09-01	2018-12-31
2.	Atlikta bandomoji stebėseną	Bandomosios stebėsenos ataskaita, 1 vnt.	2019-01-02	2019-07-01
3.	Parengtos rekomendacijos	Rekomendacijų paketas, 1 vnt.	2019-07-01	2019-09-01
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		Įsipareigojimas susijęs su viešojo sektoriaus atskaitomybės vertybe, nes sukuria mechanizmą, kurio paskirtis – vertinti įstaigų sukurtų visuomenės dalyvavimo priemonių efektyvumą; taip pat atitinka visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą (dalyvavimo) vertybę, nes metodikos pagrindu bus kuriamos ir įgyvendinamos priemonės visuomenės dalyvavimui skatinti.		
Papildoma informacija		<ul style="list-style-type: none"> • Įsipareigojimo įgyvendinimas finansuojamas Vyriausybės kanceliarijos vykdomo projekto „Atviros Vyriausybės iniciatyvos“ lėšomis. • Įsipareigojimas įtrauktas į XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planą.		
Kontaktinė informacija				

Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Vyriausybės kanceliarija
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris.	Gitana Vaškelienė, Asmenų aptarnavimo skyriaus vedėja, el. p. gitana.vaskeliene@lr.lt , tel. 8 706 63 976
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos	Vyriausybės kanceliarija (stebėseną vykdanči institucija), valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate vykdyti viešąsias konsultacijas?	Planuojama konsultuotis su pilietinės visuomenės ir viešojo valdymo srities ekspertais, akademikais.

VI. Viešojo valdymo institucijų veiklos atvirumas ir atskaitomybė visuomenei	
6. Įdiegti baigiamąjį (<i>ex post</i>) vertinimą į teisėkūros proceso ciklą	
2018 m. liepos 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d.	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija / įstaiga	Teisingumo ministerija
Įsipareigojimo aprašymas	
Esama situacija (<i>status quo</i>) ir pagrindinė sprendžiama problema	Pastaruoju metu matoma daug teisėkūros proceso nenuoseklumo atvejų, dažnai pakartotinai keičiami tie patys teisės aktai, tinkamai neįvertinus ankstesnių pakeitimų sukeltų padarinių. Be to, Valstybės kontrolės 2018 m. kovo 16 d. valstybinio audito ataskaitoje konstatuota, kad šiuo metu veikiantis instrumentas – teisinio reguliavimo stebėseną – taikomas fragmentiškai, stebėseną atliekama nekokybiškai, todėl būtina pereiti prie sisteminio teisinio reguliavimo poveikio vertinimo. Tokį poreikį 2015 m. liepos 29 d. ataskaitoje konstatavo ir

		EBPO.		
Problemos sprendimo būdas / Įsipareigojimas		Įtraukti į teisėkūros procesą baigiamąjį (<i>ex post</i>) vertinimą.		
Pagrindinis tikslas		Siekama sukurti baigiamojo (<i>ex post</i>) vertinimo modelį, kuriuo bus remiamasi vertinant konkrečius teisės aktų projektus.		
Kaip įsipareigojimo įgyvendinimas prisidės prie problemos sprendimo?		Įgyvendinus Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10 straipsnių ir ketvirtojo skirsnio pakeitimo įstatymo (toliau – Įstatymas) projekte siūlomas nuostatas, numatomas teigiamas poveikis teisėkūros proceso skaidrumui ir priimamų sprendimų kokybei – sprendžiant dėl poreikio keisti galiojančią teisinę reguliavimą, būtų vadovaujama baigiamojo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metu surinktais įrodymais. Be to, į vertinimo procesą plačiau įtraukiant visuomenės atstovus, tikimasi pagerinti teisėkūros kokybę ir geriau atspindėti suinteresuotų visuomenės grupių interesus.		
Žingsnis ir jo aprašymas		Laukiamas konkretus rezultatas	Įgyvendinimo pradžios data	Įgyvendinimo pabaigos data
1.	Parengtas įstatymo projektas	Įstatymo projektas, 1 vnt.	2018-07-01	2018-09-30
2.	Priimtas įstatymas	Įstatymas, 1 vnt.	2018-10-01	2019-06-30
3.	Parengta metodika	Metodika, 1 vnt.	2019-07-01	2019-09-30
4.	Atlikti praktiniai mokymai	Apmokyta valstybės tarnautojų iš ne mažiau kaip 13 ministerijų	2019-10-01	2019-12-31
Kaip šis įsipareigojimas susijęs su skaidrumo, visuomenės dalyvavimo, atskaitomybės vertybėmis?		Įsipareigojimas susijęs su esamo teisėkūros proceso tobulinimu, nes nuo fragmentinių teisinio reguliavimo vertinimų pereinama prie aktualių ir problemišκών jo sričių sisteminių vertinimų. Taip pat sudarytos plačios galimybės į šį procesą įsitraukti visuomenei.		

Papildoma informacija	Įsipareigojimas įtrauktas į XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo planą.
Kontaktinė informacija	
Pagrindinė įsipareigojimą įgyvendinanti institucija/įstaiga	Teisingumo ministerija
Atsakingo asmens vardas, pavardė, pareigos, departamentas, el. paštas ir tel. numeris	Tautginas Mickevičius, Teisės sistemos grupės patarėjas, el. p. tautginas.mickevicius@tm.lt , tel. (8 5) 266 2859
Kiti su įsipareigojimo įgyvendinimu susiję ministerijos, departamentai / įstaigos	Vyriausybės kanceliarija
Kokias pilietinės visuomenės organizacijas, privataus sektoriaus atstovus ar kitas suinteresuotas šalis planuojate įtraukti į įsipareigojimo įgyvendinimą? Ar įgyvendinimo metu planuojate vykdyti viešąsias konsultacijas?	Įstatymo projekto rengimo metu organizuotos viešosios konsultacijos dėl įstatymo projekte siūlomo baigiamojo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo modelio: apskritojo stalo diskusija su akademinės bendruomenės ir suinteresuotų institucijų atstovais bei interviu ciklas su socialinių/ekonominių partnerių ir nevyriausybinų organizacijų atstovais.

Lietuviškai (003)(1).pdf

Priedas 4_1Metodika.pdf

Priedas 4_2Metodika.pdf

IRM ataskaitos ir analizė

2015 m. Spalio 15 d

IRM ATASKAITOS

Nepriklausomas ataskaitų teikimo mechanizmas (IRM) yra pagrindinė priemonė, kuria naudodamiesi visos suinteresuotosios šalys gali stebėti OGP pažangą dalyvaujančiose šalyse. IRM rengia nepriklausomas kiekvienos OGP dalyvaujančios šalies projektavimo ir įgyvendinimo ataskaitas. Šiose ataskaitose vyriausybėms vertinama OGP veiksmų planų rengimas ir įgyvendinimas, pažanga įgyvendinant atviros vyriausybės principus ir pateikiamos techninės rekomendacijos dėl patobulinimų. Jie skirti skatinti valstybių narių vyriausybių ir piliečių dialogą ir atskaitomybę. IRM skelbia ne tik ataskaitas, bet ir visus savo duomenis atvirų duomenų formatu. Norėdami gauti daugiau informacijos, žr. [OGP naršyklę ir IRM duomenis](#).

ANALIZĖ

- Norėdami sužinoti daugiau apie tai, kur OGP šalys daro (ir nedaro) pažangos tobulindamos veiksmų planų rengimą ir įgyvendinimą, skaitykite antrąjį pagrindinį IRM techninį dokumentą „Be pagrindų“, kuriame apžvelgiami 2012–2015 m. Veiksmų planai.
- Perskaitykite pirmąjį IRM techninį straipsnį, kuriame rasite pirmųjų 43 IRM ataskaitų sintezę: „**OGP pagal skaičius: ką IRM duomenys mums pasakoja apie OGP rezultatus**“. Santrauką galite rasti [čia](#), o visą techninį dokumentą galite rasti [čia](#).
- Perskaitykite IRM atvirųjų duomenų dokumentą, kuriame galite analizuoti OGP šalių įsipareigojimus platesniame atvirųjų duomenų ir vyriausybės reformų kontekste: „**Pasiūlos ir paklausos suderinimas siekiant geresnio valdymo: atviri duomenys atviros vyriausybės partnerystėje**“. Visą dokumentą galite rasti [čia](#).
- Tolesnę pilietinio dalyvavimo analizę skaitykite „**Pilietinis dalyvavimas Lotynų Amerikos OGP įsipareigojimuose**“. Atsisiųskite PDF failą [čia](#) anglų kalba (o [aquí en español](#)).

Atsisiuntimai

- [IRM įgyvendinimo ataskaitos 2017–2019 m. Šablonas](#)
- [IRM perėjimo dizaino ataskaitos 2019–2021 m. Šablonas](#)

Denmark_Action-Plan_2019-2021_EN.pdf

Denmark_Implementation_Report_2017-2019_EN_for-public-comment.pdf

NGO_SPOTLIGHT_report_on_Denmark_-_english_summary.pdf

The Governments Priorities for Danish Development Cooperation 2019.pdf

Finland_Action-Plan_2019-2023_EN.pdf

Global-Report_Executive-Summary_EN.pdf

Latvia_Action-Plan_2019-2021_EN.pdf

Latvia_Implementation_Report_2017-2019_EN.pdf

Estonia_Action-Plan_2018-2020_EN.pdf

PolandNationalPland_BHR.pdf

nrp_poland_en_0.pdf